

The background of the entire page is a dark blue gradient. On the left side, there is a dark, silhouetted shape representing a roof or a gutter. From this shape, several streams of water are dripping down. The water droplets are captured in mid-air, creating a sense of motion. The droplets are bright white and blue, contrasting sharply with the dark background. The overall mood is calm yet dynamic.

MJEDIS I SIGURT SHKOLLOR NË KURIKULAT E FAKULTETEVE PEDAGOGJIKE

Modul me zgjidhje teorike dhe praktike

MJEDIS I SIGURT SHKOLLOR NË KURIKULAT E FAKULTETEVE PEDAGOGJIKE

Modul me zgjidhje teorike dhe praktike

Promovimi i mjedisit të sigurt shkollor

Projekt i mbështetur nga fondacioni Pestalozzi

Ky aktivitet realizohet nga Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar (QMEQ), në kuadër të projektit “Promovimi i një mjedisi të sigurt shkollor”. Projekti zbatohet nga Koalicioni i organizatave rinore SEGA në partneritet me Qendrën Maqedonase për Edukim Qytetar, Ambasada e Parë e Fëmijëve në botë – Megjashi dhe SmartAp – Laboratori për Inovacione Sociale, me mbështetjen e Fondacionit për Fëmijë Pestalozzi.

Titulli i origjinalit:

БЕЗБЕДНА УЧИЛИШНА СРЕДИНА ВО КУРИКУЛУМИТЕ НА НАСТАВНИЧКИТЕ ФАКУЛТЕТИ -
Модул со теориски и практични решенија

Përkthyer nga maqedonishtja në gjuhën shqipe:

MJEDIS I SIGURT SHKOLLOR NË KURIKULAT E FAKULTETEVE PEDAGOGJIKE - Modul me zgjidhje teorike dhe praktike

Botues:

Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar - QMEQ Shkup

Autorë:

Prof. Dr. Dean Iliev; Prof. Dr. Lulzim Mehmedi; Prof. Dr. Kiril Barbareev

Redaktor:

Besnik Ramadani

Redaktim profesional:

Tulaha Tahir, Besnik Ramadani

Perkthimi:

Leudita Musa

Vendi dhe viti i botimit:

Shkup, Republika e Maqedonisë së Veriut - 2025

Dizajn:

Arbëria Design - Tetovë

Tirazhi:

150

Shtypshkronja:

Arbëria Design - Tetovë

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека “Св. Климент Охридски”, Скопје

37.06:364.63(035)

ILIEV, Dean

Mjedis i sigurt shkollor në kurikulat e fakulteteve pedagogjike :
modul me zgjidhje teorike dhe praktike / Dean Iliev, Lulzim Mehmedi,
Kiril Barbareev ; perkthimi Leudita Musa. - Shkup : Maqedonase për
Edukim Qytetar QMEQ, 2025. - 132 стр. ; 30 см

Фусноти кон текстот. - Библиографија: 125-127 стр. - Содржи и: Прилози

ISBN 978-608-4940-11-1

1. Mehmedi, Lulzim [автор] 2. Barbareev, Kiril [автор]
а) Образование -- Насилство -- Превенција -- Прирачници

COBISS.MK-ID 66331397

PËRMBAJTJA

PARATHËNIE	5
HYRJE	7
MËNYRA E PËRDORIMIT TË DORACAKUT.....	9
1. QASJE TEORIKE NDAJ DHUNËS	11
Përkufizimi i dhunës.....	11
Llojet e dhunës	13
Motivet për dhunë	15
Rolet e nxënësve në proceset e dhunës	16
Rolet e mësuesve në dhunë nga këndvështrimi i nxënësve.....	17
Faktorët që ndikojnë në qëndrimet e mësuesve ndaj dhunës.....	17
2. KONTEKSTUALIZIMI I DHUNËS	21
Për kompetencat profesionale të mësuesve në lidhje me dhunën	25
3. TAKSONOMITË E QËLLIMEVE DHE STUDIMI I DHUNËS.....	29
Rreth Taksonomisë së Bloom-it.....	29
Taksonomia e domenit afektive.....	30
Rreth taksonomisë së Marzanos	32
4. METODOLOGJIA MËSIMORE PËR STUDIMIN E DHUNËS	43
Të mësuarit duke u bazuar në kompetenca.....	44
Mësimi i përzier	44
Mësimi i bazuar në projekte	45
Të mësuarit nga kolegët/bashkëmoshatarët/të barabartët	46
Të mësuarit dhe mësimdhënia konstruktiviste.....	48
5. TEKNIKAT PËR VERIFIKIM DHE EVALUIM/ VLERËSIM TË MËSIMIT DHE STUDIMIT.....	51

**6. ASPEKTE PRAKTIKE PËR DIZAJNIM DHE
ZBATIM TË PROGRAMIT STUDIMOR PËR
MËSUESIT NË LIDHJE ME DHUNËN 55**

Zbatimi i taksonomive të synuara për mësimdhënien dhe studimin e dhunës 55

Temat e mundshme që lidhen me dhunën që mund të jenë pjesë e
kurrikulës për edukimin fillestar të mësuesve 71

Shembuj të vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të
përcaktuara dhe të përshtatura sipas taksonomisë së Marzanos në lidhje me
temat dhe përmbajtjen e dhunës dhe mjedisit të sigurt mësimor..... 72

Këshilla konkrete për ndërtimin dhe zhvillimin e qasjeve ndaj dhunës..... 122

REFERENCA125

SHTOJCA.....128

PARATHËNIE

Dhuna si fenomen depërton ende më thellë në çdo pore të shoqërisë, jeton dhe rritet me zhvillimin e shoqërisë. Që në moshë të re, secili prej nesh përballet me forma të ndryshme të dhunës që nuk kanë një formë specifike, nuk janë gjithmonë të dallueshme, por që depërtojnë thellë në intimitetin tonë, shkaktojnë dyshime në vlerat tona të vërteta dhe mund të ndikojnë në sjelljen tonë ndaj vetes dhe ndaj të tjerëve. Ekziston një reagim ndërkombëtar, shoqëror dhe institucional ndaj dhunës dhe kjo redukton rreziqet e ndikimit të saj. Megjithatë, do të ketë një veprim dhe përgjigje të vetme, të plotë, të koordinuar ndaj dhunës ku secili individ të luajë një rol udhëheqës në ato procese. Mësuesi me sjelljen dhe veprimtarinë e tij edukative është një faktor i drejtpërdrejtë që drejton dhe menaxhon proceset e transmetimit, dimensionimit dhe zhvillimit të vlerave demokratike në çdo individ të shoqërisë. Prandaj, janë domethënëse të gjitha përpjekjet për të hapur dhe paraqitur qëndrimin dhe sjelljen ndaj dhunës në të gjitha format e saj në mënyrë të përshtatshme, moderne dhe gjithëpërfshirëse për çdo mësues aktual dhe të ardhshëm. Kështu mësuesi do të përvetësojë njohuri, do të zhvillojë aftësi dhe aftësi për të “vështuar” në mënyrë kritike dhunën, për të ndërtuar një qëndrim dhe për të zhvilluar zgjidhje didakto-metodike për kontekstualizimin, individualizimin dhe personalizimin e dhunës, duke u bërë kështu promotor i vlerave demokratike në shkollë dhe në mjedis.

Ideja për këtë doracak lindi nga përvoja jonë individuale si njerëz dhe ekspertë në çështjet arsimore, por edhe nga rezultatet e marra nga hulumtimi i realizuar në kuadër të projektit “Promovimi i një mjedisi të sigurt shkollor” dhe i zbatuar ga Koalicioni i organizatave rinore SEGA në partneritet me Qendrën Maqedonase për Edukim Qytetar, Ambasada e Parë e Fëmijëve në botë – Megjashi dhe SmartAp – Laboratori për Inovacione Sociale, me mbështetjen e Fondacionit për Fëmijë Pestalozzi.

Fokusi i hulumtimit ishin mendimet, qëndrimet dhe përvojat e nxënësve, mësuesve, prindërve dhe anëtarëve të shërbimeve profesionale dhe drejtorëve në shkollë në lidhje me llojet e ndryshme të dhunës.

Sinteza e rezultateve të fituara shpie në njohuri të përgjithshme nga hulumtimi që tregojnë se:

- ▶ Një numër i madh i nxënësve në shkollat fillore nuk ndejnë se janë mirë të informuar për aktivitetet e Parlamentit të Nxënësve dhe Avokatit të Popullit për Fëmijë.
- ▶ Nxënësit në përgjithësi raportojnë se kanë përjetuar dhunë të shtruar ndaj tyre kryesisht në formën e dhunës psikologjike/emocionale dhe sociale, por një numër i konsiderueshëm i tyre raportojnë dhunë fizike.
- ▶ Një numër i madh nxënësish theksojnë se dhuna është e pranueshme kur është një akt hakmarrjeje/përgjigje ndaj dhunës ndaj tyre.
- ▶ Nxënësit kanë një perceptim të lartë për kompetencat fëmijrore të tyre në lidhje me mbrojtjen nga dhuna, megjithëse një numër i konsiderueshëm i tyre tregojnë se përdorimi i jodhunës në zgjidhjen e problemeve është problematik.
- ▶ Nxënësit kanë vështirësi në deshifrimin/interpretimin ose identifikimin e situatave të dhunshme dhe veçanërisht të dhunës gjinore.
- ▶ Mësuesit dhe prindërit në shkollat fillore perceptojnë një përhapje më të lartë të dhunës sesa prindërit dhe mësuesit në shkollat e mesme.
- ▶ Mësuesit në përgjithësi, por edhe stafi mbështetës profesional dhe drejtorët e shkollave raportojnë dhe perceptojnë nivelet më të larta të dhunës ndërmjet nxënësve, përderisa dhuna psikologjike/emocionale dhe sociale janë më të përhapura.

- ▶ Mësuesit në përgjithësi raportojnë se shkollat kanë protokole dhe procedura për trajtimin e dhunës, por shumica e tyre tregojnë kompetencë të ulët në deshifrimin e situatës së dhunës në shembuj, veçanërisht dhunën me bazë gjinore. Numri i mësuesve që deklarojnë se nuk dinë të njohin shenjat e dhunës tek viktimat dhe nuk e njohin procedurën e trajtimit të shkollës nuk është i vogël.
- ▶ Mësuesit tregojnë një nivel të ulët të njohurive për përdorimin e mjeteve digjitale që mund të përdoren për të promovuar pjesëmarrjen e nxënësve dhe komunikimin jo të dhunshëm.
- ▶ Ekziston nivel i ulët i identifikimit të saktë të dhunës, veçanërisht dhunës me bazë gjinore nga mësuesit;
- ▶ Stafi mbështetës profesional dhe drejtorët e shkollave nga shkollat fillore theksojnë se janë të angazhuar në punën e Parlamentit të nxënësve brenda shkollës së tyre dhe i mbështesin nxënësit në pjesëmarrjen e tyre aktive.
- ▶ Shumë prindër nuk janë të informuar mirë për politikën, procedurat dhe praktikën në trajtimin e dhunës.

Në mbështetje të nevojës për krijimin e këtij doracaku, ne do të interpretojmë disa nga rekomandimet që rezultojnë nga hulumtimi i lartëpërmendur. Sa i përket studentëve, hulumtimi rekomandon:

- ▶ Informim më të mirë të të gjithë studentëve për aktivitetet e Parlamentit të nxënësve/ Studentëve dhe Avokatit të Popullit për Fëmijët.
- ▶ Gjetjen e mënyrave, aktiviteteve dhe kanaleve interesante informuese dhe frymëzuese për përfshirjen e më shumë nxënësve në shprehjen e mendimit dhe informimin për punën e trupave të nxënësve në shkolla.
- ▶ Rritja e numrit dhe kohëzgjatjes së aktiviteteve shkollore (punëtori, klasa, etj.) dhe rritja e numrit të nxënësve që ndjekin aktivitete të tilla për të rritur kompetencat e tyre në përdorimin e qasjes në mbrojtjen e të drejtës së fëmijës për mbrojtje nga dhuna.
- ▶ Rritja e numrit dhe kohëzgjatjes së aktiviteteve të nxënësve në lidhje me kompetencat e tyre për përdorimin e komunikimit jo të dhunshëm si një mënyrë për zgjidhjen e problemeve.
- ▶ Rritja e të kuptuarit të mësuesve për komunikimin jo të dhunshëm.
- ▶ Rritja e aktiviteteve për nxënësit që do të çojnë në kuptimin dhe sfidimin e normave kulturore të përdorimit të dhunës për t'u hakmarrë ndaj dhunës së mëparshme.
- ▶ Rritja e të kuptuarit të nxënësve për llojet e dhunës dhe veprimet që përbëjnë dhunë mes nxënësve.

Në lidhje me stafin shkollorë, hulumtimi rekomandon:

- ▶ Të gjenden mënyra për të rritur mbështetjen e përgjithshme të shkollës në punën e Parlamentit të shkollës dhe aktivizmin e nxënësve.
- ▶ Të japë dhe të ofrojë mbështetje adekuate për mësuesit në trajtimin e dhunës.
- ▶ Të mbështesë mësuesit që të përdorin mjete digjitale për të promovuar pjesëmarrjen aktive të nxënësve dhe komunikimin jo të dhunshëm.
- ▶ Të mbështesë mësuesit në ndarjen e praktikave më të mira.
- ▶ Të rrisë ndërgjegjësimin dhe të inkurajojë ndryshimet në shkolla në lidhje me "Udhëzimet e Ministrisë së Arsimit dhe Shkencës për mbrojtjen e viktimave të dhunës nga çdo formë dhune, neglizhimi dhe abuzimi" për të mundësuar ndihmë për të gjithë nxënësit që kanë nevojë për ndihmë.
- ▶ Të rritet kapaciteti i përgjithshëm i stafit shkollor për trajtimin e dhunës në shkollë.

HYRJE

I dashur mësues,

Qëllimi i përgjithshëm i këtij doracaku është të përgatisë mësuesit e ardhshëm me njohuritë dhe aftësitë e nevojshme për njohjen, parandalimin dhe trajtimin e llojeve të ndryshme të dhunës në mjedisin shkollor, si dhe inkurajimin e nxënësve për pjesëmarrje demokratike.

Qëllimi primar i përgaditjes së këtij doracaku është krijimi i një baze të rezultateve mësimore, bazës së aktiviteteve, strategjive dhe qasjeve të propozuara, bazë e përmbajtjeve të propozuara dhe udhëzime të tjera didaktike-metodike që do të përdoren nga mësuesit e fakulteteve të mësimdhënies. ridizajnimi, promovimi dhe modernizimi i programeve të studimit që zbatojnë në kuadër të edukimit fillestar të mësuesve në lidhje me dhunën.

Qëllimi sekondar i doracakut është të kontribuojë në:

- ▶ përmirësimin e zbatimit të dispozitave teorike dhe ligjore për pjesëmarrjen e studentëve në proceset vendimmarrëse dhe mbrojtjen e fëmijëve;
- ▶ forcimin e kapaciteteve të shkollave fillore dhe të mesme për parandalimin dhe trajtimin e dhunës;
- ▶ aplikimin e metodave dhe teknikave të mësimdhënies që mbështesin dhe nxisin mbrojtjen, pjesëmarrjen dhe mundësitë e barabarta për të gjithë studentët nga mësuesit e fakulteteve të mësimdhënies, dhe
- ▶ aplikimin e metodave dhe teknikave të mësimdhënies që mbështesin dhe nxisin mbrojtjen, pjesëmarrjen dhe mundësitë e barabarta për të gjithë nxënësit nga nxënësit-mësuesit e ardhshëm.

Më konkretisht, me përdorimin e doracakut nga mësuesit e fakulteteve të mësimdhënies, programet lëndore të cilave do të rishikohen dhe përmirësohen, presim që të zhvillohen segmente të kompetencave të mëposhtme të studentëve-mësuesit e ardhshëm:

- ▶ do të fitojnë njohuri për mbrojtjen nga dhuna ndaj fëmijëve, njohjen dhe luftën kundër formave të ndryshme të dhunës, komunikimin jo të dhunshëm dhe zgjidhjen paqësore të konflikteve, etj.;
- ▶ njohuritë e marra do t'i praktikojnë në mësimdhënien praktike sipas programeve të rishikuara në lëndë të caktuara;
- ▶ ata do të punojnë për të parandaluar dhunën dhe për t'u marrë me dallimet specifike gjinore në dhunë;
- ▶ do të rrisë ndërgjegjësimin për nevojën për të promovuar një mjedis të sigurt shkollor
- ▶ do të praktikojë përfshirjen duke respektuar diversitetin e komunitetit civil në rajon dhe jo vetëm.

Doracaku përbëhet nga gjashtë pjesë.

Në pjesën e parë, me titull Qasja teorike ndaj dhunës në mënyrë moderne, të përshtatshme dhe gjithëpërfshirëse, analizohen nëntitujt e mëposhtëm: përkufizimet e dhunës, llojet e dhunës, motivet e dhunës, rolet e ndryshme të nxënësve në proceset e dhunës, rolet e mësuesve në dhunë nga këndvështrimi i nxënësve dhe faktorët që ndikojnë në qëndrimet e mësuesve ndaj dhunës. Qëllimi i kësaj pjese është të evidentojë kompleksitetin e dhunës si fenomen, të theksojë nevojën e krijimit të masave aktive për parandalimin e saj dhe të motivojë pjesëmarrësit për pjesëmarrje kreative në mësim, studim, hulumtim dhe mësimdhënie për dhunën.

Në pjesën e dytë të doracakut të titulluar Kontekstualizimi i dhunës, janë zhvendosur zgjidhjet dhe praktikat ndërkombëtare që përcaktojnë qëndrimin ndaj dhunës dhe krijimin e një mjedisi të sigurt

për të mësuar në shkollë. Theks i veçantë vihet në këtë pjesë në vendimet dhe rregulloret ligjore në vendin tonë që përcaktojnë sjelljen e punonjësve të shkollës në lidhje me dhunën dhe masat që duhet të merren brenda shkollës për të krijuar një klimë të sigurt në shkollë.

Pjesa e tretë, e titulluar Taksonomitë e qëllimeve dhe studimi i dhunës, shtjellon teorikisht taksonomitë tashmë të njohura të Blum-it dhe Kratvoll-it, por gjithashtu hap mundësi për promovimin dhe zbatimin e taksonomisë së Marzanos, mbi bazën e të cilave u krijuan dhe u zhvilluan pjesët e tjera të doracakut.

Pjesa e katërt përpunon dhe shtjellon metodologjitë e mësimdhënies që mund të zbatohen në punën me studentët në studimin e dhunës. Theks i veçantë vihet në: Të mësuarit duke u bazuar në kompetenca/kompetencë, mësimi i përzier, mësimi i bazuar në projekte, mësimi nga bashkëmoshatarët dhe të mësuarit dhe mësimdhënia konstruktiviste.

Pjesa e pestë e titulluar Teknikat e kontrollit dhe evaulimi/vlerësimi i të mësuarit dhe studimit i kushtohet teknikave dhe qasjeve të shumta krijuese dhe moderne me aplikimin e të cilave mundësohet që konkretisht, në mënyrë të përshtatshme, në kohë dhe në mënyrë krijuese të përcaktohen arritjet e nxënësve në aspektin e rezultateve të të mësuarit, në raport me kompetencat, por edhe për të zbuluar suksesin e punës së profesorëve univerzitar. Këto janë mundësi që mund të përdoren ose jo nga mësuesit, por sigurisht janë ide që mund të zhvillojnë kreativitetin, kontekstualitetin dhe reflektimin e profesorëve univerzitar.

Pjesa e gjashtë i kushtohet aspekteve praktike për hartimin dhe zbatimin e programit të studimit për mësuesit në lidhje me dhunën. Kjo pjesë paraqet zgjidhje kreative për përcaktimin e rezultateve të të mësuarit në lidhje me dhunën dhe një mjedis të sigurt shkollor duke zbatuar taksonomitë e synimeve të Blum-it, Kratvoll-it dhe Marzanos. Gjithashtu, renditen shembuj të përmbajtjeve dhe temave që janë të mundshme, por jo tema dhe përmbajtje unike dhe përfundimtare që duhet dhe mund të përdoren në zhvillimin e kompetencave të nxënësve-mësimdhënësve të ardhshëm. Në këtë pjesë janë zhvendosur edhe temat e mundshme që lidhen me dhunën që mund të jetë pjesë e procesit të futjes së dhunës në programet e studimit të fakulteteve të mësimdhënies. Një pjesë e konsiderueshme dhe një vëmendje e veçantë i kushtohet edhe shembujve të vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të përcaktuar dhe përshtatur sipas taksonomisë së Marzanos në lidhje me temat dhe përmbajtjet e dhunës dhe Mjedisit të sigurt mësimor. Këto shembuj vlerësimi mund të jenë gjithashtu udhërrëfyes për profesorëve univerzitar në hartimin dhe përdorimin e teknikave të tyre të vlerësimit të arritjeve të mësuesve. Kjo pjesë përmban gjithashtu këshilla specifike për ndërtimin dhe zhvillimin e qasjeve ndaj dhunës që mund të jenë të dobishme për profesorët univerzitar në zbatimin praktik të këtij moduli në programet e tyre lëndore.

Në fund të punimit, referencat e përdorura në përgatitjen e doracakut janë zhvendosur, të ndara në dy kategori: referencat në latinisht dhe referencat në gjuhën cirilike.

Shtojcat përbëhen nga tre dokumente që në fakt janë një mënyrë e lidhjes së modulit me formë model që do të ndihmonte në krijimin e programit lëndor në programin e studimit, formë aktuale nga Bordi për Akreditim në Arsimin e Lartë në Maqedoninë e Veriut dhe të përshtatur, programe lëndore të avancuara dhe të ridizajnuara në programet e studimit të fakulteteve të mësimdhënies në të cilat janë bërë shtesa dhe ndryshime në lidhje me studimin e dhunës dhe krijimin e një mjedisi të sigurt mësimor në shkollat.

MËNYRA E PËRDORIMIT TË DORACAKUT

Doracaku përbëhet nga një pjesë teorike dhe një pjesë praktike. Pjesa teorike duhet lexuar dhe analizuar. Pyetjet që do të hapen për ju, dhe i referohen qëndrimit ndaj dhunës në teori dhe nevojës për trajtimin e dhunës në praktikë, qëndrimin dhe pikëpamjet tuaja personale ndaj dhunës deri tani dhe më tutje, çfarë më pas me dhunën pasi ta lexoni këtë, e gjej veten diku, si njeri dhe si mësues, në proceset e parandalimit të dhunës etj., do të gjejnë përgjigje të gatshme, por edhe përgjigje të propozuara dhe udhëzime për veprim në pjesën praktike. Në pjesën praktike të doracakut, çdo mësues do të ketë mundësinë në mënyrë krijuese, duke përdorur shembujt dhe sugjerimet e ofruara, i vetëm ose në bashkëpunim me kolegët e tij të profesionit, të hartojë dhe përshtatë pjesë të programit të tij lëndor në drejtim të prezantimit një nga aspektet e dhunës si mënyrë e njohjes, parandalimit dhe trajtimit të llojeve të ndryshme të dhunës në mjedisin shkollor. Përkatesisht, secili nga mësuesit që mendon se një nga aspektet e dhunës mund të prezantohet në lëndët e tyre, ka mundësinë, duke ndjekur hapat e ofruar në këtë doracak, ta bëjë këtë në mënyrën e mëposhtme:

- ▶ **Hapi 1.** Përcaktoni fushën e kompetencave që do të zhvilloni brenda lëndës specifike duke zgjedhur një nga ato të ofruara në këtë doracak;
- ▶ **Hapi 2.** Përcaktoni një nga të ofruarat (ose krijoni tuajën) se cila kompetencë në lidhje me dhunën është fokusi i lëndës tuaj (Keni mundësinë të zhvilloni më shumë kompetenca që lidhen me dhunën në lëndën tuaj);
- ▶ **Hapi 3.** Përcaktoni rezultatet e të mësuarit të nxënësve tuaj duke përzgjedhur dhe përdorur foljet e ofruara në tabelë nga Taksonomia e Marzanos e përshtatur për këtë rast;
- ▶ **Hapi 4.** Përcaktoni përmes cilës përmbajtje do të përpiqeni të arrini rezultatet e të mësuarit (Shembuj të përmbajtjes janë renditur dhe shtjelluar në këtë doracak, por mos u kufizoni vetëm në ato të listuarat);
- ▶ **Hapi 5.** Mendoni me kujdes, sipas përvojës suaj, se cilën metodologji të mësimdhënies do të përdorni për të realizuar plotësisht rezultatet e pritura të të mësuarit (Shembuj të metodologjive të mësimdhënies janë vendosur në doracak dhe ju mund t'u referoheni atyre nëse mendoni se janë në përputhje me ju, konteksti i mësimdhënies dhe natyra e lëndës);
- ▶ **Hapi 6.** Përcaktimi dhe definimi i metodës së vlerësimit është elementi tjetër i nevojshëm për të përfunduar procesin e zbatimit të suksesshëm të dimensioneve të dhunës në lëndën tuaj. (Mund të zgjidhni disa nga format e vlerësimit të ofruara dhe të shtjelluara në doracak);
- ▶ **Hapi 7.** Është mirë, por jo e nevojshme, të përpiqemi të përcaktojmë se cilët janë treguesit e suksesit, pra dështimit në realizimin e rezultateve të pritura. Ky është një mjet didaktik për reflektim, sipas të cilit do të jeni në gjendje të përcaktoni nëse dhe sa keni arritur të realizoni rezultatet e synuara të të mësuarit;
- ▶ **Hapi 8.** Sigurisht, është e nevojshme t'u ofroni studentëve tuaj një listë të burimeve moderne, relevante dhe të reja që merren me këtë çështje për studim të mëtejshëm të thelluar të përmbajtjes prej tyre (Mund të përdorni bazën e të dhënave burim/referencë të ofruar në doracakun ose gjeni dhe krijoni referencat tuaja).

Çdo mësues duhet të ketë parasysh se Doracaku është krijuar në formën e një kornize kurrikulare për zhvillimin e kompetencave mësimore të mësuesve të ardhshëm. Kjo do të thotë se doracaku nuk ofron zgjidhje të gatshme dhe unike për hartimin e programeve lëndore në programin e studimit me fokus dhunën. Është e nevojshme që secili prej mësuesve univerzitar të fakulteteve të mësimdhënies të përshtatë shembujt e ofruar, të lidh zgjidhjet e propozuara me karakterin dhe thelbin e lëndës dhe disiplinën që ajo zbaton, të krijojë të reja, të mbajtura shkencërisht dhe praktikisht, konkrete dhe zgjidhje kontekstuale për dimensionimin e programit të tyre lëndor.

1. QASJE TEORIKE NDAJ DHUNËS

Përgjigja ndaj sfidave të shumta që lidhen me dhunën duhet kërkuar në kuadrin teorik, aspektet praktike, këndvështrimet e ndryshme dhe pamundësinë e përcaktimit të kuptimit, rolit dhe ndikimit të dhunës tek të rinjtë në mënyrë unike. Qëllimi i qasjes teorike ndaj dhunës në këtë doracak nuk është të vërtetojë se ka një lloj përçarjeje si më sipër, por duke nxjerrë në pah pikëpamjet dhe kuptimet e ndryshme për të nxjerrë në pah nevojën e kontekstualizimit dhe konkretizimit të konceptit, thelbit, kuptimit dhe trajtimit të dhunës nga individët dhe institucionet. Kjo do të forcojë rolin e tyre parandalues dhe mbrojtës, do të zhvillojë kapacitetet institucionale dhe individuale për të marrë vendime dhe zgjidhje të koordinuara, kontekstuale dhe situative që do të reduktojnë ndikimet negative të dhunës mbi individët, grupet dhe mbarë shoqërinë.

Përkufizimi i dhunës

Është e vërtetë se ajo që na rrethon është më e vështira për t'u përcaktuar. Ne gjithmonë do të takojmë njerëz me një perceptim tjetër, me një përvojë tjetër personale, por edhe të përbashkët të dikujt tjetër, njerëz me të cilët mund të biem dakord ose të mos pajtohemi për ato ngjarje, marrëdhënie dhe relacione. Pikërisht ky është rasti me konceptin dhe thelbin e konceptit të dhunës. Për Peguero dhe Hong "Mungesa e një përkufizimi standard dhe kuptimi i pranuar përgjithësisht i dhunës në shkollë në kontekste mund të rezultojë që administratorët e shkollës, fakulteti dhe stafi të mbështeten në paragjykimet sociale dhe kulturore për të udhëhequr interpretimet dhe përgjigjet e tyre ndaj dhunës"¹

Ne nuk synojmë të pranojmë apo refuzojmë asnjë interpretim të termit dhunë, por vetëm të nxjerrim në pah pikëpamjet e përbashkëta dhe alternative të saj, të dimensionojmë dhunën përmes formave të saj të dukshme dhe të fshehta dhe të motivojmë mësuesin për përgatitjen adekuate për sfidën e quajtur dhunë.

Do të nisemi nga përkufizimi dhe përcaktimet më të thjeshta që përqendrohen në thelbin, por jo në përmbajtjen e dhunës. Kështu për Benson J. "Dhuna është kur dikush tremb, lëndon ose kërcënon një person më të vogël ose më të dobët. Ngacmuesit përdorin fuqinë dhe popullaritetin e tyre për t'i bërë njerëzit të ndihen të vegjël"² Në të njëjtin drejtim është edhe kuptimi se dhuna nënkupton "...sjellje agresive të qëllimshme që zakonisht ndodh në mënyrë të përsëritur me kalimin e kohës (ose ka potencial për t'u përsëritur) në një kontekst të fuqisë diferenciale"³, që me fjalë të tjera nxjerr në pah ndryshimin në nevojën për të qenë "më i madh" se tjetri apo për ta bërë tjetrin "më të vogël" në raport me veten. Ky këndvështrim konfirmohet edhe nga Qendrat Amerikane për Kontrollin dhe Parandalimin e Sëmundjeve, Departamenti i Arsimit dhe Administrata e Burimeve dhe Shërbimeve Shëndetësore, të cilat kanë zhvilluar një përkufizim të vetëm sipas të cilit: "Dhuna është çdo sjellje agresive e padëshiruar... e cila përfshin një çekuilibër fuqie të vëzhguar ose të perceptuar dhe përsëritet disa herë ose ka shumë gjasa të përsëritet. Dhuna mund të shkaktojë dëm ose shqetësim për të rinjtë e synuar, duke përfshirë dëmtime fizike, psikologjike, sociale ose edukative".⁴ Parafrazimi i përkufizimit federal të Qendrave për Sëmundjet dhe Parandalimin Klein J. e përkufizon bullizmin si "sjellje të padëshiruar, agresive mes fëmijëve të moshës shkollore që

1 Peguero A.A. & Hong J. S. (2020) School Bullying Youth Vulnerability, Marginalization, and Victimization, Springer, fq. 16

2 Benson J. (2021). Bullying, The Rosen Publishing Group, fq. 9

3 Bradshaw FQ. C. & Waasdorp T. E. (2019). Preventing Bullying in Schools- A Social and Emotional Approach to Early Intervention, W. W. Norton & Company, fq. 13

4 More in: Hellström L., Thornberg R., & Espelage L. D. In: Smith K. FQ. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 5

përfshin një çekuilibër të vërtetë ose të perceptuar të fuqisë. Sjellja përsëritet ose ka potencialin të përsëritet me kalimin e kohës”.⁵

Një përkufizim shumë i thjeshtë që nuk shkon në zemër të dhunës është ai që vjen nga puna e Volk, Dane dhe Marini (2014) të cilët propozuan një përkufizim të ri të dhunës në shkollë që heq kriteret e qëllimit të dëmshëm dhe përsëritjes. Ata e përkufizojnë dhunën si “sjellje agresive, e drejtuar nga qëllimi, që dëmton një individ tjetër në kontekstin e një çekuilibri pushteti” (f. 327). Në shpjegimin e këtij përkufizimi, Volk, Venstra, Espelazh (Volk, Veenstra dhe Espelage) (2017) argumentojnë se “individët kryejnë dhunë për shkak të burimeve, mundësive riprodhuese ose reputacionit shoqëror që lehtësojnë arritjen e dy qëllimeve të para”. (fq. 35)”⁶

Një përkufizim disi më kompleks që merr në konsideratë më shumë dimensionet e dhunës është dhënë nga Olweus D. (Olweus D.) sipas të cilit termi standard për dhunën përfshin kriteret e mëposhtme: (a) lëndimi fizik i një personi (p.sh., goditja, shkelmimi, shtyrja) ose tallja, përjashtimi dhe/ose përhapja e thashethemeve për një person, (b) viktimizimi ndodh në mënyrë të përsëritur me kalimin e kohës dhe (c) viktimat nuk kanë të njëjtën forcë ose fuqi si dhunuesi”.⁷ Klein interpreton Olweus D. sipas të cilit dhuna ndodh “...kur dikush në mënyrë të përsëritur dhe qëllimisht i thotë ose i bën gjëra të rëndësishme ose lënduese një personi tjetër që e ka të vështirë të mbrohet”. Që një veprim të përkufizohet si dhunë, Olweus shpreh se autori ka plagosur me dashje palën tjetër. Në këtë fazë të evolucionit të përkufizimit, Olweus nuk trajton përvojën e palës së dëmtuar”.⁸ Për Klein “Përkufizimi i dhunës fokusohet kryesisht në qëllimet e autorëve”.⁹ Është Klein ai që nënvizon katër komponentët e përkufizimit federal të SHBA-së për bullizmin – “qëllimi, përsëritja, çekuilibri i fuqisë dhe padëshirueshmëria nga ana e personit që ngacmohet..” dhe beson se “..shkollat janë përgjegjëse për të përcaktuar se kur sjellja i plotëson këto kritere.”¹⁰ Në drejtim të kësaj është edhe pohimi se: “Sjellja e dhunshme nuk ndikohet thjesht nga qëndrimet dhe sjelljet individuale, por ndikohet ose frenohet edhe nga marrëdhëniet ndërpersonale, si dhe nga faktorë më të gjerë të mjedisit shoqëror si shkolla, komuniteti dhe shoqëria në liri”.¹¹

Nga sa u tha deri më tani, dallohen të ashtuquajturit “parametrat e dhunës” sipas të cilave:

- ▶ “Dhuna zakonisht ndodh ndërmjet dy ose më shumë individëve në kontekstin e një ndryshimi në pushtet ose status;
- ▶ Është e qëllimshme dhe ka tendencë të përsëritet vazhdimisht;
- ▶ Mund të ndodhë personalisht ose online;
- ▶ Mund të marrë shumë forma, duke përfshirë izolimin e qëllimshëm të dikujt, përhapjen e thashethemeve, tallje, kërcënimin për dëmtim fizik ose emocional, madje edhe vjedhjen e sendeve personale”.¹²

5 Klein J. (2020). Bullying : a reference handbook. ABC-CLIO, LLC, fq. 97

6 In: Horton FQ., Critique of the Bullying Research Program In: Smith K. FQ. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 64

7 In: Peguero A.A. & Hong J. S. (2020) School Bullying Youth Vulnerability, Marginalization, and Victimization, Springer, fq. 16

8 Klein J. (2020). Bullying : a reference handbook. ABC-CLIO, LLC, fq. 96, 97

9 Klein J. (2020). Bullying : a reference handbook. ABC-CLIO, LLC, fq. 99

10 Klein J. (2020). Bullying : a reference handbook. ABC-CLIO, LLC, fq. 98

11 Peguero A.A. & Hong J. S. (2020) School Bullying Youth Vulnerability, Marginalization, and Victimization, Springer, fq. 15

12 Bradshaw FQ. C. & Waasdorp T. E. (2019). Preventing Bullying in Schools- A Social and Emotional Approach to Early Intervention, W. W. Norton & Company, fq. 9

Llojet e dhunës

Pavarësisht pikëpamjeve dhe interpretimeve të ndryshme të termit dhunë, në teori dhe praktikë midis shkencëtarëve ekziston një marrëveshje e caktuar për llojet e dhunës. Pothuajse në të gjitha burimet e analizuara për këtë rast kemi identifikuar tre lloje dominuese të dhunës: **fizike, verbale dhe sociale/relacionale**. Si lloj i veçantë i dhunës që me përdorimin e internetit, rrjeteve sociale dhe mjeteve të komunikimit masiv, zë një pjesë të madhe të rasteve të perceptuara, raportuara dhe trajtuara, është i ashtuquajti **dhunë kibernetike**.

Shpjegimi i Bensonit për tre llojet e dhunës është si vijon: “Dhuna verbale është të thuash ose të shkruash gjëra jo të mira për dikë. Dhuna sociale lëndon mënyrën se si njerëzit e tjerë mendojnë për dikë. Dhuna fizike është dëmtimi i trupit apo objekteve të dikujt”.¹³ Për Bredshou (Bradshaw) dhe Vesdrop (Wasdorp), dhuna shpesh merr një nga tre format: fizike, verbale ose relacionale. Sipas tyre “Dhuna fizike përfshin sjellje të tilla si goditje, shtypje dhe shtytje. Kjo sjellje është e hapur, me fillim dhe fund të qartë. Forma jofizike të dhunës janë edhe dhuna verbale dhe ajo relacionale. Dhuna verbale përfshin sjellje të hapura si të bërtiturat ballë për ballë, ngacmimet dhe fyerjet”.¹⁴

Ndoshta më gjithëpërfshirësja, por edhe më e thjeshta me përshkrimet e sjelljeve të përshtatshme për secilën nga llojet e dhunës jep Ber (Bear). Sipas autorit: “Ndërsa sjelljet që përbëjnë dhunë fizike dhe verbale janë mjaft të dukshme, ato që përbëjnë dhunë sociale shpesh anashkalohen si forma të dhunës. Dhuna fizike i referohet sjelljeve të tilla si goditja, shkelmimi, shtyrja, shkelja, gjestet e vrazhda me duar, pështyrja dhe vjedhja ose thyerja e gjërave të njerëzve të tjerë. Ai gjithashtu përfshin kërcënimet e ndonjë prej këtyre sjelljeve, megjithëse disa studiues përfshijnë kërcënimet si një formë të dhunës verbale. Dhuna verbale konsiston në sulme me fjalë të tilla si ngacmim, sharje, thënie fyese ose të shëmtuara, kërcënime, tallje dhe komente të papërshtatshme seksuale. Dhuna sociale, e quajtur edhe ngacmim relational ose social/relativ, i referohet sjelljeve që shkaktojnë ose kërcënojnë për të shkaktuar dëme në marrëdhëniet me bashkëmoshatarët, të tilla si përjashtimi i të tjerëve, përhapja e thashethemeve për të tjerët, turpërimi i të tjerëve publikisht dhe duke u thënë të tjerëve që të mos jenë miq ose të jenë jo të mirë për cilin do qoftë”.¹⁵

Këtu janë disa shembuj të dhunës që mund të kontribuojnë në identifikimin e suksesshëm të sjelljes së dhunshme:

- ▶ **“Dhuna verbale** (ngacmim, tallje, komente të papërshtatshme seksuale, sharje, kërcënime, etj.)
- ▶ **Dhuna sociale** (nxjerrja e qëllimshme e dikujt jashtë; t’u thuash të tjerëve të mos jenë miq me dikë; përhapja e thashethemeve për dikë; turpërimi i dikujt para të tjerëve, etj.)
- ▶ **Dhuna fizike** (goditje, shqelma ose grusht; shkelmim ose shtyrje; marrja ose thyerja e sendeve të dikujt; pështyrja; gjestet të këqija, etj.)”¹⁶

“Dhuna kibernetike mund të përkufizohet si “sjellje qëllimisht e dëmshme e kryer nga një grup ose individë, e përsëritur me kalimin e kohës, duke përdorur teknologjinë digjitale për të sulmuar një viktimë që nuk është në gjendje të mbrohet” Kembell dhe Baumen (Campbell & Bauman, 2018, f. 3)”.¹⁷ Megjithatë, siç thekson Ber (Bear), edhe pse “...dhuna kibernetike i referohet përdorimit

13 Benson J. (2021). Bullying, The Rosen Publishing Group, fq. 11

14 Bradshaw FQ. C. & Waasdorp T. E. (2019). Preventing Bullying in Schools- A Social and Emotional Approach to Early Intervention, W. W. Norton & Company, fq. 21

15 Bear G. G. (2024) Lying, Cheating, Bullying, and Narcissism- The Development of Self-Discipline and the Influence of Trumpism, Routledge fq.155, 156

16 Benson J. (2021). Bullying, The Rosen Publishing Group, fq. 11, 12

17 Hellström L., Thornberg R., & Espelage L. D., Definitions of Bullying In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 6

të pajisjeve digjitale si kompjuterët, tabletët dhe telefonat celularë për të dërguar mesazhe të jo të mira ose abuzive të tjerët ose për të postuar në mediat sociale (p.sh., përmes X, Facebook, Instagram, Snapchat), në forume dhe në lojëra"... megjithatë "...jo të gjithë ekspertët e dhunës pajtohen se dhuna kibernetike është një lloj i veçantë i dhunës". Autori thekson se, "...shumë e shohin bullizmin kibernetik si një mjet (dmth elektronike) për t'u përfshirë në dhunë verbale, fizike dhe sociale. Si të tillë, ata do të konsideronin përdorimin e mediave sociale për të dërguar mesazhe abuzive si dhunë verbale. Gjithashtu, kërcënimi fizik i të tjerëve në mediat sociale do të konsiderohet dhunë fizike dhe përhapja e thashethemeve për të tjerët në rrjetet sociale do të konsiderohet dhunë sociale".¹⁸

Në këtë pikë mund të jetë e rëndësishme të paraqitet klasifikimi i përmbajtjes ngacmuese kibernetike.¹⁹ Një grup autorësh flasin për klasifikimin: sipas sjelljes; nga rolet shoqërore dhe mënyra e komunikimit.

► **Klasifikimi sipas sjelljes**

"Një klasifikim i përafërt i dhunës kibernetike bazuar në sjellje u ofrua nga Langos (2012), i cili e ndau dhunën kibernetike në dhunë kibernetike direkte dhe indirekte. Ngacmimi i drejtpërdrejt kibernetik përshkruan incidente në të cilat ka komunikim të drejtpërdrejt nga dhunuesi me viktimën, si p.sh. dërgimi i fyerjeve. Ngacmimi indirekt kibernetik i referohet komunikimeve që nuk i drejtohen drejtpërdrejt objektivit, por publikut ose gjysmë publikut, siç është postimi i thashethemeve në rrjetet sociale në internet".

► **Klasifikimi sipas roleve sociale**

"Pavarësisht nga sjellja specifike, dhuna kibernetike mund të ndahet nga roli që ka personi në këtë proces dinamik shoqëror. Kjo nën-ndarje mund të shihet si një dimension apo bosht shtesë, i cili mund të kombinohet me kategori të caktuara sjelljesh për të arritur një përshkrim më të plotë të një personi të caktuar. Diada tipike viktimë-dhunues supozon se individët i përkasin ose një grupi viktimash, një grupi dhunuesish ose nuk janë të përfshirë. Zgjerimet e kësaj qasjeje përfshijnë një kategori ku adoleshentët janë të përfshirë si në akt të kryerjes ashtu edhe në viktimizimin, dmth i përkasin një grup viktimash të një dhunuesi".²⁰

► **Klasifikimi sipas mënyrës së komunikimit**

"...Mënyra e kategorizimit të formave të dhunës kibernetike është mediumi i sulmit. Smith et al. (2008) për shembull gjeti shtatë kanale të agresionit elektronik dhe bullizmit kibernetik: SMS, e-adresa, telefon, postim të materialit audio-vizual, dhoma bisede, mesazhe të menjëhershme dhe në faqet e internetit"... "...për të dalluar komunikimin e drejtpërdrejtë në internet që i ngjan fytyrës- ndërveprimi ballë për ballë (p.sh., në dhoma e bisedës) nga mënyrat e komunikimit në internet që bazohen në përgjigjet e vonuara (p.sh., e-adresa)"..."Sajtet e rrjeteve sociale (Facebook dhe WhatsApp...)..."platforma të mediave në internet si YouTube (aftësi të ngjashme janë të disponueshme në platforma më komplekse në internet si MajSpejs, Instagram dhe Fejsbuk)"..."lojëra në internet dhe eSports. Lojërat në internet përfshijnë pajisje dhe platforma të tilla si konsolat (p.sh., Playstation, Xbox), pajisjet e dorës (p.sh., Nintendo DS), pajisjet celulare (p.sh., telefonat inteligjentë, tabletët) dhe kompjuterët..." Faqet për takime mund të jenë gjithashtu një platformë për bullizmin kibernetik".²¹

18 Bear G. G. (2024) Lying, Cheating, Bullying, and Narcissism- The Development of Self-Discipline and the Influence of Trumpism, Routledge fq.155, 156

19 Scheithauer H., Schultze-Krumbholz A., Pfetsch J., & Hess M. Types of Cyberbullying, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 125

20 Scheithauer H., Schultze-Krumbholz A., Pfetsch J., & Hess M. Types of Cyberbullying, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 127

21 Më shumë në: Scheithauer H., Schultze-Krumbholz A., Pfetsch J., & Hess M. Types of Cyberbullying, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 128-131

Motivet për dhunë

Me identifikimin e motiveve të dhunës, përgjohet befasia, shkalla e intensitetit, shumëdimensionaliteti dhe dhimbja që dhuna mund të shkaktojë tek individët dhe në grupet dhe komunitetet shoqërore. Natyrisht, identifikimi do të rrisë reagimin social dhe institucional dhe do ta bëjë atë më të përshtatshëm dhe në kohë.

Për Sanders dhe Malamuth në fakt, "Motivet mund të hedhin dritë mbi qëllimin e sjelljes së dhunshme, ... Motivet zakonisht përkufizohen si "pse" e sjelljes (McAdams, 2002). Dikush që është i motivuar do të shtyhet të bëjë diçka (Ryan & Deci, 2000, 2017).²² për shkak të:

- ▶ **"Dominimi** (ngacmuesit e shtyrë nga pushteti ngacmojnë bashkëmoshatarët e tyre për të demonstruar kontroll mbi ta ose mbi burimet e dëshiruara.)
- ▶ **Statusi** (Statusi i referohet pozicionit (të perceptuar) shoqëror dhe pozicionit relativ në hierarkinë sociale. Individët mund të ngacmojnë të tjerët në përpjekje për të minuar pozicionin e tyre shoqëror (dhe më pas të rrisin pozicionin e tyre në hierarkinë sociale; Salmivali, 2010.)
- ▶ **Hakmarrja** (... ngacmuesit mund t'i perceptojnë veprimet e tyre si të justifikuara, sepse ata ishin provokuar ose kishin nevojë për t'u hakmarrë për "gabimet" e viktimës)...
- ▶ **Drejtësia** (Disa njerëz demonstrojnë dhunë për shkak të ndjenjës së drejtësisë, ose për të korrigjuar persona të jashtëm që kanë bërë diçka të papranueshme sipas normave sociale, morale ose kulturore... Këta njerëz të dhunshëm viktimizojnë të tjerët me dëshirën për drejtësi, edhe kur nuk ekziston asnjë përfitim i dukshëm për ndëshkuesin (dmth, dënimi altruist; Fehr dhe Gächter, 2002)...
- ▶ **Përkatësia** (Nevoja për t'u pranuar fillimisht lidhet me dashurinë dhe rrjedhimisht me sjelljen prosociale. Megjithatë, ajo mund të shoqërohet edhe me sjellje antisociale, pasi dhuna mund të përdoret për të fituar ose ruajtur pranimin në një grup miqsh)...
- ▶ **Romanca** (Pellegrini (2002) teorizoi se në adoleshencë, dominimi ose statusi nuk janë gjithmonë qëllimet përfundimtare të dhunës, por përdoren si mjete për të krijuar marrëdhënie romantike)...
- ▶ **Identiteti** (Nuk është ende e qartë nëse njerëzit me vetëbesim të ulët apo të lartë janë më të prirur për sjellje agresive. Vetëvlerësimi i ulët mund të çojë në ngacmim për t'u mbrojtur nga një imazh negativ për veten ose për të rritur vetëvlerësimin. Vetëvlerësimi i lartë ose vetë-perceptimi i idealizuar lehtësisht shkatërrohet dhe personi shumë shpejt mund të mendojë se po keqtrajtohet, gjë që mund të shpie në agresion. (Ostrovski, 2010).
- ▶ **Mirëqenia** (Dhuna gjithashtu mund të motivohet nga qëllimi për të shmangur dëmtimin emocional ose fizik. Ne e quajmë këtë një motiv mirëqenieje. Përfshin shqetësimin e të tjerëve për të shmangur stresin, konfliktin ose ndjenja të tjera negative si ankthi. Kështu, mund të bëhet dhunë për vetë-ruajtje (Fluck, 2014; Varjas et al., 2010)... Dhuna mund të përdoret gjithashtu si një shpërqendrim nga ndjenjat negative për tu ndjerë mirë.)...
- ▶ **Argëtimi** (Më në fund, ngacmimi për argëtim ose eksitim, sepse dikush është i mërzhitur, përmendet shpesh si motiv nga fëmijët dhe adoleshentët,... Fluck (2014) zbuloi se "argëtimi" ishte një nga arsytet më të zakonshme të dhënë nga ngacmuesit për ngacmimin e një kolegë student.)"²³

22 Sanders FQ. B. J., Malamut S. & Cillessen N. H. A., Why Do Bullies Bully? Motives for Bullying, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 158

23 Më shumë në: Sanders FQ. B. J., Malamut S. & Cillessen N. H. A., Why Do Bullies Bully? Motives for Bullying, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 160- 167

Në kontekstin e motiveve, mund të jetë e dobishme të përmenden faktorët që mund të rrisin ose zvogëlojnë dhunën në shkollë: "(1) pozicioni shoqëror, (2) shtresimi shoqëror - një shumëllojshmëri identitetesh sociale, duke përfshirë racën dhe përkatësinë etnike, statusin e emigrantit, gjininë, orientimi seksual, identiteti gjinor, shprehjen gjinore dhe paaftësinë, (3) promovimi ose frenimi i mjediseve, (4) kultura adaptive dhe kërkesat aktuale, (5) karakteristikat e të rinjve dhe (6) familja".²⁴

Rolet e nxënësve në proceset e dhunës

Një çështje veçanërisht domethënëse që mund t'i japë një përgjigje marrëdhënieve ndërmjet pjesëmarrësve në proceset e dhunës është njohja dhe identifikimi i roleve të ndryshme që luajnë subjektet e ndryshme të përfshira në proces. Vështrime nga hulumtimi i Salmivalli me kolegët citohen nga Gjini Xh. (Ginny J.) me ekipin e tij. "Salmivalli dhe kolegët identifikojnë gjashtë modele të ndryshme të përfshirjes në dhunë, të quajtura "rolet e pjesëmarrësve", duke përdorur një procedurë vlerësimi nga bashkëmoshatarët në një kampion të adoleshentëve të hershëm finlandezë (12-13 vjeç; Salmivalli, Lagerspetz, Bjorkqvist, Osterman, & Kaukiainen dhe 1996,)". ...Sipas tyre, "janë rolet 'klasike' të bullistëve, nxënësve që marrin iniciativën dhe fillojnë të kryejnë dhunë dhe viktimat që janë shënjestër e dhunës. Në grup ka edhe bashkëmoshatarë që mund ta mbështesin ose, anasjelltas, ta përballojnë procesin e dhunës duke marrë role të ndryshme: (a) ndihmësit e agresorit që nuk e iniciojnë dhunën, por bashkohen kur dikush tjetër fillon agresionin; (b) përforcuesit e ngacmuesit, të cilët inkurajojnë dhunën duke ofruar një audiencë brohoritëse, duke qeshur, duke ardhur për të parë se çfarë po ndodh, duke inkurajuar dhunuesin, etj. (c) mbrojtësit e viktimës, pra studentët prosocialë që ngushëllojnë dhe mbështesin viktimën, përpiqen të ndërhyjnë për t'i bërë të tjerët të ndalojnë dhunën ose t'i thonë një të rrituri të ndërhyjë. (d) të huajt - të quajtur edhe "kalimtarë pasivë" - të cilët qëndrojnë larg situatave të dhunës dhe nuk mbajnë anën e askujt. Autorët analizuan gjithashtu dallimet gjinore dhe statusore sociale në role të ndryshme dhe zbuluan se mbrojtësit dhe të huajt kishin më shumë gjasa të ishin vajza, ndërsa ngacmuesit, asistentët dhe zbatuesit kishin më shumë gjasa të ishin djem.²⁵ Gjini Xh. (Ginny J.) vazhdon të nxjerrë në pah faktorë të tjerë që lidhen me sjelljen mbrojtëse, "...siç janë qëndrimet kundër dhunës dhe pro-viktimave, një ndjenjë e drejtësisë sociale, një ndjenjë e lartë përgjegjësie për ndërhyrje, ndjenja e fajit apo turpit për ne. ndihmojnë gjithashtu nivelet e ulëta të problemeve të brendshme (Jenkins & Fredrick, 2017; Mazzone, Camodeca, & Salmivalli, 2016; Pozzoli & Gini, 2010; Wu, Luu, & Luh, 2016)"²⁶ Karakteristikat e përgjithshme me të cilat mund të njihet një ngacmues janë si më poshtë:

- ▶ **Dominon** - duhet të jetë "alfa"; kërkon objektiva që duken më të dobëta; mungon dhembshuria.
- ▶ **Mbrohet** - nuk e pranon fajin; përbuz të tjerët; shmang përgjegjësinë.
- ▶ **Gënjën** - manipulon ankesat për të marrë mbështetje; mashtrues; fshehin të vërtetën sepse fuqia e tyre bazohet në gënjeshtër".²⁷

24 Peguero A.A. & Hong J. S. (2020) School Bullying Youth Vulnerability, Marginalization, and Victimization, Springer, fq. 32

25 Më shumë në: Gini G., Pozzoli T., Jenkins L., & Demaray M., Participant Roles in Bullying In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 79

26 Më shumë në: Gini G., Pozzoli T., Jenkins L., & Demaray M., Participant Roles in Bullying In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 84

27 Hanson R. (2023) Making great relationships, New York: Harmony, fq. 141

Rolet e mësuesve në dhunë nga këndvështrimi i nxënësve

Kjo pyetje lidhet drejtpërdrejt me një nga objektivat e këtij doracaku, i cili i referohet perceptimit të nxënësve për njohuritë, aftësinë dhe përvojën e mësuesve për t'i ndihmuar ata në rast se janë viktimë të dhunës. Sipas Mazzone dhe kolegëve, "ngurrimi i studentëve për të zbuluar viktimizimin të mësuesit mund të lidhet me faktin se shumica e nxënësve besojnë se stafi shkollor do ta përkeqësojë situatën nëse ndërhyr për të ndaluar dhunën, ose se mësuesit nuk janë të interesuar të ndërmarrin veprime kundër ngacmimit". (Bredshou, Savier dhe O Brennan, 2007, Gjing dhe O'Higgins Norman, 2016.). Në fakt, studentët e viktimizuar kanë më shumë gjasa të kërkojnë ndihmë nga bashkëmoshatarët e tyre, veçanërisht miqtë (Hanter, Bojle, & Uarden, 2004), dhe gjithashtu kanë më shumë gjasa t'i tregojnë një të rrituri në shtëpi për dhunën sesa t'i tregojnë një mësuesi (Blumkuist, Sarento-Zaprudin, & Salmivalli, 2020)". Gjetjet e autorëve të cituar tregojnë se: ... "nxënësit që i perceptojnë mësuesit e tyre si në gjendje për të zgjidhur konfliktet e bashkëmoshatarëve dhe viktimizimi i bashkëmoshatarëve tregojnë një gatishmëri më të madhe për të kërkuar ndihmë (Aceves, Hinshou, Mendoza-Denton, & Pejxh-Gould, 2010)."²⁸

Faktorët që ndikojnë në qëndrimet e mësuesve ndaj dhunës

Një nga çështjet që dallon qëndrimet dhe sjelljet e mësuesve ndaj dhunës janë dallimet që ekzistojnë mes vetë mësuesve. Mazzone dhe kolegët citojnë dhe shpjegojnë faktorët e mëposhtëm:

- ▶ **"Gjinia"** është një nga faktorët individualë që lidhet me qëndrimet e disa mësuesve ndaj dhunës. Dallimet mes mësuesve femra dhe meshkuj janë të vogla por të vazhdueshme...
- ▶ **Përvoja e mësimdhënies** ka një efekt pozitiv në gatishmërinë e mësuesve për të njohur dhe trajtuar në mënyrë aktive dhunën,...
- ▶ **Empatia** ndikon në mundësinë që mësuesit të njohin episodet e dhunës, perceptimet e tyre për ashpërsinë e dhunës dhe gjasat e tyre për të ndërhyrë (Craig et al., 2000),...
- ▶ **Vetëefikasiteti** është një tjetër karakteristikë kyçe që ndikon në qëndrimet e mësuesve ndaj dhunës. Personeli i shkollës, duke përfshirë mësuesit, psikologët e shkollës dhe këshilltarët, të cilët demonstrojnë vetë-efikasitet më të madh në trajtimin e situatave të dhunës, kanë më shumë gjasa të ndërhyjnë dhe të zgjidhin situatën (Bradshaw et al., 2007),...
- ▶ Një faktor tjetër që ndikon në qëndrimet dhe prirjet e mësuesve për të ndërhyrë është **ashpërsia e perceptuar e episodit të dhunës**. Mësuesit kanë më shumë gjasa të ndërhyjnë dhe të sanksionojnë dhunën kur e perceptojnë incidentin si serioz (Yoon & Kerber, 2003), ...
- ▶ **Faktorët kontekstual** që lidhen me karakteristikat e situatës dhe të shkollës ndikojnë gjithashtu në qëndrimet e mësuesve ndaj dhunës".²⁹

Kjo tregon se nuk duhet pritur i njëjti reagim i mësuesve në secilën nga fazat e përbaljes me dhunën dhe as që reagimet e mësuesve duhet të jenë unike dhe të njëjta në raport me çdo demonstrim

28 Mazzone A., Kollerová L. & O'Higgins Norman J., Teachers' Attitudes Toward Bullying: What Do We Know, and Where Do We Go from Here? In: In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 140, 141

29 Mazzone A., Kollerová L. & O'Higgins Norman J., Teachers' Attitudes Toward Bullying: What Do We Know, and Where Do We Go from Here? In: In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 145- 146

të dhunës në shkollë. Megjithatë, të njëjtët autorë propozojnë masa që do të standardizojnë dhe përmirësojnë sjelljen e mësuesve ndaj dhunës. Sipas tyre, është e nevojshme:

- ▶ **“Rritja e ndërgjegjësimit** (Për të ndihmuar mësuesit të parandalojnë, identifikojnë dhe përballen me dhunën, mësuesit duhet të jenë më të vetëdijshëm për shtrirjen e dhunës (O’Mure, 2000); ...
- ▶ **Sfidimi i besimeve të rreme të mësuesve** (Mësuesit duhet të jenë të vetëdijshëm se të gjitha nënlojet e dhunës janë serioze dhe se dhuna në të gjitha format e saj kontribuon në krijimin e një mjedisi toksik në shkollë. Është e rëndësishme që perceptimet e mësuesve për seriozitetin e dhunës mund të mos jenë në përputhje me ndikimi i dhunës te nxënësit. Në të vërtetë, mësuesit nuk janë gjithmonë të vetëdijshëm për pasojat e dëmshme të dhunës dhe dhunës kibernetike (Staufer et al., 2012);
- ▶ **Inkurajimi i ndjeshmërisë dhe ndjenjës së përgjegjësisë midis mësuesve** (Rritja e ndjeshmërisë ndaj nxënësve të viktimizuar mund të konsiderohet një element i rëndësishëm në programet e ndërhyrjes dhe trajnimit të mësuesve... Përtej empatisë dhe mbështetjes së perceptuar në shkollë, ndjenja e përgjegjësisë së mësuesve për t’u përballur me dhunën midis nxënësve pavarësisht se ku ndodh, edhe ushqeje;
- ▶ **Trajnimi i mësuesve** (mësuesit duhet të edukohen më mirë për implikimet e dhunës dhe dhunës kibernetike në mirëqenien e nxënësve).³⁰

Pikërisht ky i fundit, trajnimi i mësuesve për dhunën, është fokusi kryesor i këtij doracaku. Përkatësisht, përveç aktiviteteve në mësimin gjatë gjithë jetës së mësuesve që ndodhin rastësisht dhe në kuadër të aktiviteteve të projektit pa ose me pak qëndrueshmëri të arritjeve, rrënja e tejkallimit të dallimeve ndërmjet mësuesve në lidhje me dhunën qëndron në prezantimin sistematik të studimit të dhunës në edukimin fillestar të mësuesve. Kjo do të ndikojë kryesisht në zhvillimin e fushave kryesore të parandalimit të dhunës që luajnë një rol të rëndësishëm në vendosjen se si t’i përgjigjemi një situatë të dhunshme dhe janë aftësi të rëndësishme të nevojshme për suksesin akademik dhe shoqëror: “(1) vetëdija, (2) vetëdija - menaxhimi, (3) ndërgjegjësimi social, (4) aftësitë e marrëdhënieve dhe (5) vendimmarrja e përgjegjshme”.³¹

30 Më shumë në: Mazzone A., Kollerová L. & O’Higgins Norman J., Teachers’ Attitudes Toward Bullying: What Do We Know, and Where Do We Go from Here? In: In: Smith K. P. & O’Higgins Norman J. (Ed.) (2021) The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A, John Wiley & Sons, fq. 148- 150

31 Më shumë në: Bradshaw FQ. C. & Waasdorp T. E. (2019). Preventing Bullying in Schools- A Social and Emotional Approach to Early Intervention, W. W. Norton & Company, fq. 32-36

12

2. KONTEKSTUALIZIMI I DHUNËS

Dhuna ndërpersonale ndikon në jetën e miliona fëmijëve në mbarë botën. Vlerësohet se 50% e të gjithë fëmijëve nga mosha 2 deri në 17 vjeç kanë qenë viktime të një lloj dhune (abuzimi fizik, seksual ose emocional). Përvojat e dhunës, veçanërisht në fëmijëri, mund të dëmtojnë shëndetin fizik dhe mendor të fëmijëve dhe t'i ndikojë gjatë gjithë jetës së tyre, që nga arsimimi, shëndeti dhe mirëqenia e tyre deri te arritjet e dobëta akademike për shkak të problemeve njohëse, emocionale dhe sociale.³²

Shkollat janë në situata dhe kushte që duhet të trajtojnë dhunën ndaj fëmijëve dhe ta parandalojnë atë. Shkollat jo vetëm që janë përgjegjëse për ofrimin e një mjedisi të sigurt dhe të sigurt, por ato duhet të marrin gjithashtu një rol shumë aktiv në angazhimin e komunitetit në çështjet që lidhen me dhunën. Mund të përfshijë dhunën që ndodh në shkollë por edhe dhunën që ndodh në shtëpi dhe komunitet.

Për këtë arsye, parandalimi i dhunës ndaj fëmijëve është pjesë e planit ndërkombëtar të zhvillimit. Qëllimet e Kombeve të Bashkuara³³ për zhvillim të qëndrueshëm (qëllimi 4), (qëllimi 5) dhe (qëllimi 16) bëjnë thirrje për eliminimin e të gjitha formave të dhunës; ofrimin e arsimit gjithëpërfshirës, të drejtë dhe cilësor dhe inkurajimin e të mësuarit gjatë gjithë jetës për të gjithë; arritja e barazisë gjinore; nxitjen e shoqërive paqësore dhe gjithëpërfshirëse për zhvillim të qëndrueshëm, sigurimin e çasjes në drejtësi për të gjithë dhe ndërtimin e institucioneve efektive, të përgjegjshme dhe gjithëpërfshirëse në të gjitha nivelet, si dhe një mjedis mësimi jo të dhunshëm për të gjithë.

Shtetet duhet të bëjnë përpjekje për të arritur këto qëllime. Shkollat njihen si një mjedis i rëndësishëm për të investuar sa më shumë përpjekje për parandalimin e dhunës. Prandaj, që nga fillimi i vitit 2019, me mbështetjen e disa organizatave, Partneriteti Global për të Ndalar Dhunën ndaj Fëmijëve ka nisur një iniciativë të quajtur (Mësim i sigurtë) "Safe Learning" i cili fokusohet në mënyrë specifike në ndalimin e dhunës ndaj fëmijëve në shkolla. Qëllimi është që edukimi të jetë një mbrojtje e fortë kundër dhunës; të formojnë qëndrime dhe norma për papranueshmërinë e dhunës, përdorimin e drogës dhe alkoolit, mbajtjen e armëve në shkollë dhe rreziqe të tjera.

Nga ana tjetër, parandalimi i dhunës në shoqërinë e gjerë mund të përfitojë drejtpërdrejt nga qëllimi kryesor i shkollës për rritjen dhe edukimin e fëmijëve/nxënësve, nxitjen e të mësuarit gjatë gjithë jetës dhe inkurajimin e nxënësve për të qenë qytetarë të përgjegjshëm të botës.

Çdo përkufizim i dhunës ndaj fëmijëve nis nga përkufizimi i fëmijës. Sipas Konventës për të Drejtat e Fëmijës³⁴, (Neni 1) "fëmijë është çdo qenie njerëzore nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç", përveç nëse, ligji që ka të bëjë me fëmijën, mosha madhore nuk është arritur më herët.

Të drejtat e fëmijëve rregullohen nga një sërë dokumentesh ndërkombëtare dhe kombëtare: konventa, deklarata, rezoluta, ligje, strategji etj. Ndër to, natyrisht, vendin më të rëndësishëm e zë

32 Më shumë në: Sprečavanje nasilja u školi: praktični priručnik. (2019). Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija, Licenca: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Marrë më: 15, 2024 nga: <https://mzom.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/StrucnaTijela/Nenasilje/Sprecavanje%20nasilja%20u%20skoli%20-%20prakticni%20prirucnik.pdf>.

33 Kombet e Bashkuara Maqedonia e Veriut, marrë më 18 gusht 2024 nga: <https://northmacedonia.un.org/mk/sdgs>.

34 Konventa për të Drejtat e Fëmijëve është instrumenti më i vjetër i pranuar botërisht për të drejtat e njeriut, i ratifikuar nga çdo vend në botë, përveç dy. Konventa përfshin të gjithë spektrin e të drejtave të njeriut - të drejtat civile, politike, ekonomike, sociale dhe kulturore të fëmijëve, në një dokument të vetëm. Konventa u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së më 20 nëntor 1989 dhe hyri në fuqi në shtator 1990. Konventa në 41 nenet e saj thotë se të drejtat e njeriut të çdo fëmije nën moshën tetëmbëdhjetë vjeç duhet të respektohen dhe mbrohen..

Deklarata për të Drejtat e Fëmijës dhe Konventa e OKB-së për të Drejtat e Fëmijës.

Republika e Maqedonisë e ratifikoi Konventën në vitin 1993, duke e bërë atë pjesë përbërëse të rendit të brendshëm juridik. Sipas Konventës për të Drejtat e Fëmijës, nenet 28 dhe 29 thonë: “Çdo fëmijë ka të drejtën e arsimimit. Edukimi duhet të synojë zhvillimin e personalitetit, talenteve dhe aftësive të fëmijës, respektimin e të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, jetën e përgjegjshme në një shoqëri të lirë në frymën e paqes, miqësisë, mirëkuptimit, tolerancës dhe barazisë, zhvillimin e respektit për natyrën. mjedisi. Disiplina shkollore duhet të zbatohet në mënyrë që të jetë në përputhje me dinjitetin e fëmijës”.

Me ratifikimin e Konventës për të Drejtat e Fëmijës, shteti ndërmerr të gjitha masat ligjore, administrative, sociale dhe edukative për të mbrojtur fëmijën nga:

- ▶ të gjitha format e dhunës fizike ose mendore, lëndimit, abuzimit, neglizhencës, keqtrajtimit ose shfrytëzimit (neni 19);
- ▶ të gjitha format e abuzimit dhe shfrytëzimit seksual (neni 34);
- ▶ të gjitha format e tjera të shfrytëzimit të dëmshme për fëmijën (neni 36);
- ▶ procedurat dhe dënimet çnjerëzore dhe degraduese (neni 37).

Konventa u referohet katër parimeve kryesore: 1) parimi i mosdiskriminimit;

2) respektimi i interesave më të mira të fëmijës; (3) e drejta për jetë, mbijetesë dhe zhvillim;

4) respektimi i pikëpamjeve të fëmijës.

Në Kushtetutën³⁵ e Republikës së Maqedonisë së Veriut në pjesën për liritë dhe të drejtat themelore të njeriut dhe qytetarit në nenin 11 theksohet se: “integriteti fizik dhe moral i njeriut është i pacenueshëm. Ndalohej çdo formë torture, trajtimi dhe dërimi çnjerëzor ose poshtërues”.

Shteti ka miratuar Ligjin për Drejtësinë për Fëmijët³⁶ përmes të cilit fëmijët duhet të mbrohen nga krimi, dhuna dhe nga çdo formë kërcënimi ndaj lirive dhe të drejtave të tyre dhe zhvillimit të duhur të tyre. Rregullohen edhe masat për mbrojtjen e fëmijëve viktimë të akteve, të cilat me ligj parashikohen si krime, si dhe fëmijët dëshmitarë dhe masat për parandalimin e delikuençës së fëmijëve.

Fëmijë viktimë është çdo fëmijë nën moshën 18 vjeç, i cili ka pësuar dëmtime, duke përfshirë lëndime fizike ose mendore, vuajtje emocionale, humbje materiale ose lëndime të tjera ose kërcënime ndaj të drejtave dhe interesave si rezultat i një veprimi të kryer me ligj si krim³⁷.

Fëmijë në rrezik është çdo fëmijë që ka mbushur moshën shtatë vjeç dhe nuk ka mbushur moshën 18 vjeç - me paaftësi fizike ose me pengesa në zhvillimin mendor, viktimë e dhunës, neglizhencës arsimore dhe sociale, i cili është në gjendje të tillë që është e vështirë ose e pamundur të arrihet funksioni edukativ i prindërve, gjegjësisht i kujdestarëve, i cili nuk përfshihet në sistemin e edukimit dhe edukimit, i përfshirë në lypje, bredhje apo prostitucioni, i cili përdor drogë dhe substanca të tjera psikotrope dhe prekursorë ose alkool, dhe që, për shkak të këtyre kushteve, është ose mund të hyjë në kontakt me ligjin si viktimë ose si dëshmitar i një akti që parashikohet me ligj si kundërvajtje ose vepër e cila parashikohet me ligj si krim³⁸.

35 Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë së Veriut, marrë më 29 gusht 2024 nga: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>

36 Ligji për të drejtat e fëmijëve (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë” nr. 148/13 dhe “Gazeta zyrtare e RMV-së” nr. 152/19 dhe nr. 275/12)

37 Koshevaliska, O., Nanev, L., E drejta penale për të miturit, Shtip, 2018 : Univerziteti “Goce Dellçev” - Shtip, E disponueshme në: (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna.php>. (4.9.2024)

38 Кошевалиска, О., Нанев, Л., Е дрeјта penale për të miturit, Shtip, 2018: Univerziteti “Goce Dellçev” - Штип, Në dispozicion në: (URL): <https://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna>. Ph fq. (4.9.2024)

Në Ligjin për Arsimin fillor³⁹ tregohet se “çdo diskriminim i drejtpërdrejtë ose i tërthortë, thirrje dhe nxitje për diskriminim dhe ndihmë në sjellje diskriminuese në bazë të gjinisë, racës, ngjyrës së lëkurës, origjinës kombëtare ose etnike, paaftësisë, gjinisë, orientimit seksual, janë të ndaluara në arsimin fillor dhe Identiteti gjinor, shtetësia, origjina sociale, arsimimi, besimi fetar ose fetar, bindjet politike, llojet e tjera të besimeve, mosha, familjare ose martesore. gjendjen, gjendjen pasurore, gjendjen shëndetësore dhe gjendjen sociale ose ndonjë bazë tjetër që është paraparë me ligj ose me marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuar në përputhje me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë së Veriut në ushtrimin e të drejtave nga arsimi fillor”.

Koncepti i Ri⁴⁰ për Arsimin fillor nga viti 2021, mbështetet në gjithëpërfshirjen, ndjeshmërinë/barazinë gjinore dhe ndërkulturalitetin si parime kyçe dhe lidhet drejtpërdrejt me Standardet Kombëtare për Arsimin fillor që ofrojnë drejtimit në të cilat duhet të synojë organizimi dhe zbatimi i përgjithshëm i procesit arsimor në shkollat fillore.

Prandaj, fokusi i Konceptit është pikërisht përmes gjithëpërfshirjes, barazisë gjinore dhe ndërkulturore të jetë supozimi bazë për realizimin e së drejtës së fëmijëve për arsim dhe krijimin e një klime shkollore në të cilën të gjithë nxënësit ndihen të pranuar dhe të mbështetur, për të reduktuar stereotipet gjinore, diskriminimin dhe dhuna, për të kapërcyer bashkëjetesën pasive ndërmjet bashkësive të ndryshme etnike dhe fetare.

Strategjia Kombëtare për Parandalimin e Dhunës në Shkolla (2012-2015) përcakton udhërrëfyesin për krijimin e një mjedisi të sigurt dhe të shëndetshëm shkollor, i cili është i nevojshëm për zhvillimin psiko-social dhe emocional të të gjithë nxënësve, një mjedis që është i nevojshëm për arritjen e nxënësve potencialin e tyre të plotë. Qëllimi i strategjisë është të sigurojë kushtet e duhura për parandalimin e të gjitha llojeve të dhunës në shkolla duke krijuar një mjedis të ngrohtë dhe stimulues shkollor dhe duke promovuar tolerancën në shkolla.

Nga më sipër shihet se shteti i kushton një pjesë të madhe të legjislacionit të tij trajtimit të dhunës. Këtu theksojmë rëndësinë e Udhëzimeve të hartuara në bazë të Ligjit për Arsimin Fillor, i cili operacionalizon zgjidhjet e mundshme për veprimet e institucionit shkollor dhe të gjithë punonjësve të shkollës, në kontekstin shkollor. Kështu, Udhëzimet e përgatitura⁴¹ përcaktojnë detyrimin e shkollave fillore që në rastet e dhunës ndaj nxënësve të veprojnë, të marrin masa për mbrojtjen e nxënësve viktimë të dhunës dhe të realizojnë aktivitete për parandalimin e dhunës. Duke qenë se parandalimi dhe mbrojtja e dhunës ndaj fëmijëve kërkon një qasje multisektoriale dhe bashkëpunim ndërmjet sektorëve përkatës, si shëndetësia, arsimi, mbrojtja sociale, policia dhe shoqatat e qytetarëve, udhëzimet tregojnë se të gjithë këta sektorë kanë përgjegjësi të barabartë dhe duhet në mënyrë aktive. zbatojnë masat për mbrojtjen dhe parandalimin e dhunës.

Shkolla është e obliguar që në vazhdimësi të punojë në edukimin dhe ndërgjegjësimin e nxënësve për parandalimin e dhunës. Duhet të mirret parasysh se dhuna është një problem kompleks që mund të reduktohet duke rritur ndërgjegjësimin dhe duke ndryshuar vlerat dhe qëndrimet për diversitetin, të drejtat e njeriut, barazinë gjinore, komunikimin jo të dhunshëm, zhvillimin e ndjeshmërisë dhe respektimin e integritetit dhe dinjitetit të të tjerëve.

Udhëzimi, i cili u dedikohet edhe nxënësve, prindërve/kujdestarëve, anëtarëve të organeve shkollore, përfaqësuesve të institucioneve të tjera të përfshira në sistemin e parandalimit dhe mbrojtjes, ka tre qëllime kryesore:

39 Ligji për arsimin bazë (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 161/19 dhe 229/20). Marrë më 9/11/2024 nga: <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20osnovnoto%20obrazovanie%20-%20nov.pdf>

40 Koncepti për arsimin fillor. Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Mars 2021. Vendimi nr. 08-3980/1 nga 3 Mars 2021

41 Udhëzim për procedurën për paraqitjen e nxënësit viktimë të çfarëdo forme të dhunës, keqpërdorimit dhe neglizhencës, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (neni 66 paragrafi 2 i Ligjit për arsimin bazë “Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut” nr. 161/2019), Marrë më 11 gusht 2024 nga: <https://mon.gov.mk/content/?id=3288>

1. Rregullon procedurën për raportimin dhe mbrojtjen e viktimave studentore;
2. Rregullon masat dhe aktivitetet që ndërmerren nga shkollat fillore në rastet e dhunës ndaj nxënësit dhe masat për ndryshimin e sjelljes së dhunuesit;
3. Rregullon masat dhe veprimtaritë për parandalimin e dhunës dhe bashkëpunimin me institucionet e tjera.

Udhëzuesi duhet të zbatohet sa herë që dhuna ndodh në shkollë dhe/ose kur punonjësit e shkollës kanë njohuri ose dyshime se një nxënës ka qenë ose është viktimë e dhunës në çdo vend dhe dhuna nuk është zgjidhur ose, nga ana tjetër, nxënësi vuan për shkak të pasojave negative të dhunës në shëndet dhe zhvillim.

Prandaj, respektimi i parimeve themelore mbi të cilat bazohen udhëzimet do të kontribuojë në trajtimin dhe trajtimin e suksesshëm të dhunës. Bëhet fjalë për parimet e mëposhtme: interesi më i mirë i fëmijës; respektimi i diversitetit dhe ndalimi i diskriminimit; respektimi i të drejtës për vetëvendosje; pjesëmarrja; privatësi; konfidencialiteti; viktima nuk ka faj; proporcionaliteti; ndërgjegjësimi; ekspertizë dhe përgjegjësi; kujdesi i duhur dhe ndalimi i nepotizmit dhe korrupsionit.

Nga Udhëzimet mund të zbulohet synimi i shtetit për të promovuar aktivitetet shkollore lidhur me dhunën, mësuesve u ofrohen udhëzime me të cilat ata duhet të promovojnë orientimin e nxënësve dhe prindërve të tyre dhe i jepen udhëzime të detyrueshme shkollës për të ndërmarrë aktivitete institucionale në të njëjtin drejtim⁴².

Është e dobishme që çdo profesor univerzitar që do të ndërmarrë hapa për të rinovuar programin lëndor në drejtim të mësimi dhe studimit të dhunës, të marrë në konsideratë shembujt praktikë të dhënë në udhëzues, të kategorizuar në tre nivele. (Shih Tabelat Nr. më poshtë)

Tabela nr. 1 Kategorizimi i dhunës në nivelin e parë

Niveli i parë - Kategorizimi i dhunës				
Dhuna fizike	Dhuna emocionale/psikologjike	Dhuna sociale	Dhuna/abuzimi seksual	Ngacmimi kibernetiko
• Goditja me pëllëmbë në kokë • Shtytje, • Pickim, • Gërvishtje, • Shkëputje, • Kafshimi, • Pengim, • Qitje, • Të bëj pis, • Shkatërrimi i objekteve.	• Tallje, • Shpërfillje • Thashetheme • Fyerje • Adresim me emra nënçmues,, • Sharje, • Imitim • "Thirrje".	• Hedhje, • Tallje, • Injorimi,	• Hedhja, • Sharje, • Komentet negative, • Gjestet me aludim seksual.	• Telefonata të herëpashershme ngacmuese, • Mesazhe të bezdisshme SMS, MMS, • Mesazhe shqetësuese në rrjetet sociale etj

42 Më shumë në: Udhëzim për procedurën për denoncimin e nxënësit viktimë të çfarëdo forme të dhunës, keqpërdorimit dhe neglizhencës, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (neni 66 paragrafi 2 i Ligjit për arsimin bazë "Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut" nr. 161/ 2019), Marrë më 11 gusht 2024 nga: <https://mon.gov.mk/content/?id=3288>

Tabela nr. 2 Kategorizimi i dhunës në nivelin e dytë

Niveli i dytë - Kategorizimi i dhunës				
Dhuna fizike	Dhuna emocionale/ psikologjike	Dhuna sociale	Dhuna/ abuzimi seksual	Ngacmimi kibernetik
- Shuplaka, - Goditje, - Shkelje, - Grisje e rrobave, - Mbyllje, - Pështyrje, - Sekuestrimi dhe shkatërrimi i pasurisë.	- Shantazhim, - Kërcënime, - Dënim i padrejtë, - Etiketim, - Ndalim për të komunikuar, - Mbyllje, - Refuzim, - Manipulim.	- Ngatërrim, - Injorim, - Refuzim, - Përjashtim, - Mospranim, - Manipulim, - Shfrytëzim, - Përjashtimi nga grupi për arsye diskriminuese - Fyerjet dhe ngacmimet mbi baza diskriminuese	- Prekja seksuale, - Shfaqja e materialeve pornografike, - Shfaqja e pjesëve intime të trupit, - Zhveshje.	- Reklama, - Klipe, - Blogje, - Abuzimi i forumeve dhe leximeve, - Dhuna seksuale në videollogjërë, - Regjistrimi i skenave të dhunshme me kamera, - Shpërndarja e regjistrimeve private pa pëlqim.

Tabela nr. 3 Kategorizimi i dhunës në nivelin e tretë

Niveli i tretë - Kategorizimi i dhunës				
Dhuna fizike	Dhuna emocionale/ psikologjike	Dhuna sociale	Dhuna/ abuzimi seksual	Ngacmimi kibernetik
- Përleshje, ngulfatje - Hedhja që rezulton me pasoja të rënda fizike/ndihmë mjekësore, - Sulmi me çakmak, thikë, armë, që mund të ketë një përfundim fatal, - Shkaktimi të djegieve, - Ndalimi i ushqimit dhe gjumit, - Ekspozimi ndaj temperaturave të ulëta.	- Frikësimi me shantazh, - Shantazh, - Kufizimi i lëvizjes, - Tregimi i përdorimit të substancave psikoaktive (të ligjshme ose të paligjshme), - Përfshirja në sekte, - Neglizhimi.	- Kërcënime serioze për jetën, - Përjetimi i një grupi mbi një individ/ grup, - Diskriminimi, - Organizimi i grupeve të mbyllura (klane), - Fyerje dhe ngacmime mbi baza diskriminuese.	- Joshja nga të rriturit, - Joshje, - Shpërdorimi i pushtetit, - listim, - Zhvatja dhe shtrëngimi i aktivitetit seksual, - Përdhunimi, - Sulm seksual ndaj një fëmije 14 vjeç, - Të kënaqësh një dëshirë seksuale para tjetrës, - Tradhtia bashkëshortore me shpërdorim të pozitës	- Shpërndarja ose publikimi i regjistrimeve dhe imazheve private pa pëlqim, - Xhirimet e skenave vulgare dhe të dhunshme që shpërndahen masivisht, - Shfaqja e materialeve pornografike, - Prodhimi dhe shpërndarja e materialeve pornografike.

Për kompetencat profesionale të mësuesve në lidhje me dhunën

Diskutimet për kompetencat e nevojshme që nevojiten për realizimin e profesionit të mësuesit shpesh nxiten nga emocionet, janë gjithmonë të frytshme, ndonjëherë provokuese dhe jo rrallë kontradiktore. Megjithatë, shkenca pedagogjike, e udhëhequr nga nevoja për profesionalizimin e profesionit të mësuesit, bëri një përpjekje për të sintetizuar njohuritë shkencore nga disa disiplina shkencore dhe përvojat e shumë sistemeve arsimore dhe krijimin e një kuadri të kompetencave profesionale të mësuesve. Kuptimi i atij kuadri të kompetencave profesionale të mësuesve është përmirësimi i cilësisë së të mësuarit dhe i rezultateve të të mësuarit të nxënësve, komunikimi

me dhe ndërmjet nxënësve, sukcesi në zbatimin e kurrikulës, promovimi i vlerave të shkollës, bashkëpunimi me prindërit etj. Gjithashtu, përcaktimi i kompetencave profesionale të mësuesve ka një efekt pozitiv në: "Hartimi i një standardi për kualifikimin profesional të mësuesve; Harmonizimi i arsimit univerzitar me kompetencat e nevojshme të mësuesve; Planifikimi i praktikës dhe mbështetjes mentoruese; Ripërcaktimi i përmbajtjes dhe mënyrës së dhënies së provimit profesional; Planifikimi i zhvillimit profesional, si personal ashtu edhe në nivel shkolle, rajoni, shtetëror; Vendosja e standardeve për pozitën më të lartë për mësuesit (mentor mësues dhe këshilltar mësues); Përgatitja e procedurave dhe instrumenteve për monitorimin e punës së mësimeve dhe ofrimin e mbështetjes profesionale; Hartimi i katalogëve të kompetencave për mësues individualë (p.sh. mësues parashkollor, mësues klase, mësues lënde, mësues i lëndëve profesionale apo edhe për mësues të lëndëve individuale); "Përmirësimi i rregulloreve dhe akteve ligjore në lidhje me profesionin e mësuesit"⁴³.

"Sot po flitet gjithnjë e më shumë për sistemin për kompetencat e mësuesve dhe standardet për profesionin e mësuesit dhe po fillon të funksionojë si akt i vërtetimit të profesionit"⁴⁴. Sistemi arsimor i Maqedonisë së Veriut vendosi të kategorizojë kompetencat profesionale të mësimeve duke i strukturuar ato në gjashtë fusha të kompetencave:

- ▶ "Njohuri për lëndën mësimore dhe sistemin edukativo-arsimor;
 - Njohuri për lëndën mësimore;
 - Njohuri për sistemin edukativo-arsimor;
- ▶ Mësimdhënia dhe të mësuarit;
 - Planifikimi dhe përgatitja e mësimdhënies;
 - Realizimi i mësimdhënies;
 - Vlerësimi i nxënësve;
 - Njohja e nxënësve dhe plotësimi i nevojave të tyre;
- ▶ Krijimi i një mjedisi stimulues për të mësuar;
 - Krijimi i një mjedisi të sigurt dhe stimulues për të mësuar;
 - Klima shkollore;
- ▶ Përfshirja sociale dhe arsimore;
- ▶ Komunikimi dhe bashkëpunimi me familjen dhe komunitetin;
- ▶ Zhvillimi profesional dhe bashkëpunimi profesional.
 - Zhvillimi profesional;
 - Bashkëpunimi profesional"⁴⁵.

Siç shihet, në disa nga fushat ka edhe nënfusha të kompetencave që specifikojnë dhe konkretizojnë secilën nga fushat e kompetencave të mësuesit, dhe secila prej tyre shprehet përmes zhvilluar dhe përcaktuar siç duhet: njohuritë dhe mirëkuptimi profesional; aftësitë dhe aftësitë profesionale dhe treguesit e kompetencave themelore profesionale.⁴⁶ Një qasje e tillë i operacionalizon kompetencat, i bën ato objekt verifikimi, matjeje dhe vërtetimi dhe natyrisht

43 Propozimi i katalogut të kompetencave themelore profesionale të mësimeve, (2013) Projekti për zhvillim profesional dhe në karrierë të mësimeve, Projekti zbatohet nga Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar (QMEQ), në partneritet me Byronë për zhvillimin e arsimit dhe Fondacionin për Iniciativat Arsimore dhe Kulturore Hap pas Hapi, Marrë më 19 gusht 2024 nga: https://www.mcgo.org.mk/wp-content/uploads/2014/01/Predlog_Katalog-na-osnovnite-profesionalni-kompetencii-za-nastavnici.pdf

44 Iliev D. (2021). Didaktika për prindërit, Koçan: Evropa 92, f. 220

45 Kompetencat dhe standardet bazë profesionale të mësuesve, (2016). Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar (QMEQ), marrë më 19 gusht 2024 nga: https://www.mcgo.org.mk/pub/Kompetencii_standardi_za_nastavnici_MK.pdf

46 Shih më shumë në: Kompetencat kryesore profesionale dhe standardet e mësuesve, (2016). Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar (QMEQ), marrë më 19 gusht 2024 nga: https://www.mcgo.org.mk/pub/Kompetencii_standardi_za_nastavnici_MK.pdf

krijon motive, parakushte dhe aktivitete për ngritjen profesionale të mësuesve.

Sfida e mësimdhënies për dhunën në të gjitha format e saj të dukshme dhe intensitetin e saj vë në provë kompetencat profesionale të mësuesve. Përkatësisht, kërkon mobilizimin e të gjithë potencialit profesional dhe profesional të mësuesit në mënyrë të përshtatshme, me kohë dhe gjithëpërfshirëse për të reduktuar shfaqjen dhe ndikimin e dhunës tek nxënësit. Pikërisht për këtë profesorët univerzitar në fakultetet e mësimdhënies duhet të fokusohen në zhvillimin e çdo fushe të kompetencave që lidhen me dhunën gjatë zbatimit të kurrikulave. Disiplina shkencore që mësuesi zbaton në programin e studimit duhet të lidhet me një nga dimensionet e dhunës. “Mbulimi” i secilës prej fushave të kompetencave në një program studimi për mësuesit do të nënkuptonte një hap gjithëpërfshirës, të koordinuar, shkencor dhe vendimtar në luftën kundër dhunës. Kështu, edhe gjatë shkollimit fillestar, mësuesit e ardhshëm do të jenë të përgatitur të punojnë me nxënësit e tyre në zhvillimin e njohurive, aftësive dhe qëndrimeve të tyre njohëse, afektive dhe psikomotore në lidhje me dhunën.

3. TAKSONOMITË E QËLLIMEVE DHE STUDIMI I DHUNËS

Ideja e krijimit të taksonomive të objektivave ka revolucionarizuar mësimdhënien dhe të mësuarit. Me këtë, jo vetëm që janë tejkaluar qasjet tradicionale në përcaktimin dhe lidhjen me qëllimet që kanë ekzistuar dhe janë praktikuar deri në atë pikë, por krijohen parakushte për zbatueshmëri të suksesshme dhe të përshtatshme, dukshmëri, matshmëri dhe kritikë. Fatkeqësisht, një pjesë e madhe e mësuesve tanë për shkak të përcaktimit joadekuat të qëllimeve në kurrikul, kohëzgjatjes së jetës së punës, përfshirja e dobët në proceset e zhvillimit profesional personal, oferta e dobët e trajnimeve në lidhje me taksonomitë, përvoja e pasur e ndërtuar mbi vlerat tradicionale në mësimdhënie dhe mësimnxënie, ekzistimi i inercisë në lidhje me inovacionet dhe ndryshimet në arsim, ende zbatohen objektivat mësimore bazuar në veprimtaria e mësuesit, në bazë të përmbajtjes etj⁴⁷. Kështu, secila nga fazat e mësimdhënies (planifikimi, përgatitja, zbatimi, monitorimi dhe vlerësimi dhe reflektimi) shpesh kalon nëpër mospërputhje metodologjike dhe didaktike-metodike, një shkallë të caktuar improvizimi, zgjidhje të herëpashershme ad hoc që krijojnë pakënaqësi tek nxënësit dhe prindërit e tyre. reagime të parakohshme, jo të plota dhe joadekuate për procesin e progresit, keqperceptim të rezultateve të mësuesve dhe tregues të pasaktë të realizimit të kurrikulës.

Për këto arsye dhe shumë të tjera, dhe për faktin se dhuna meriton vëmendje dhe trajtim të veçantë në të gjitha fazat e zhvillimit të mësuesve (arsimimi fillestar, i përhershëm dhe mësimi gjatë gjithë jetës), vlen të përmenden taksonomitë e qëllimeve, aplikimi i të cilave në edukimin e mësuesve hap të reja. pamjet në procesin e mësimdhënies, të mësuarit dhe studimit për çështjet që lidhen me dhunën dhe të gjitha dimensionet e saj.

Taksonomitë⁴⁸ e Bloom-it⁴⁹, Anderson-it dhe Krathwohl-it⁵⁰, De Blok-ut⁵¹, Marzanos, Kishat-i⁵² etj, ofrojnë mundësinë për mësuesit e univerziteteve që të pasurojnë punën e tyre, të zbulojnë botë të reja së bashku me studentët dhe të zhvillojnë dhe përmirësojnë kompetencat e tyre në trajtimin e dhunës. Me këtë rast do t'i referohemi parimit didaktik nga e njohura tek e panjohura dhe, në mënyrë të përshtatshme, do të përpiqemi, nëpërmjet një shtjellimi të shkurtër të taksonomisë së Blum-it, t'i përmbahemi taksonomisë së Marzanos, mbi bazën e së cilës do të zhvillojmë programet lëndore në programet mësimore të fakulteteve të mësimdhënies në lidhje me dhunën.

Rreth Taksonomisë së Bloom-it

Përfitimet e përdorimit të taksonomisë tashmë “të mirënjohur” të Bloom-it u panë për herë të parë nga ata mësues krijues, të hapur dhe të suksesshëm, të cilët në fillim me interpretimet dhe përshtatjet e tyre personale, tashmë “fatmirësisht” të pasuruara me përvojë dhe njohuri të tjera shkencore, kuptojnë proceset e të mësuarit, mësimdhënien dhe studimi. Gjashtë kategoritë e

47 Shihni më shumë në: Clarin M. C. (1995). Teknologjia pedagogjike në procesin mësimor, Shkup: Instituti Pedagogjik i Maqedonisë

48 Më shumë në: Iliev D. (2021). Didaktika për prindërit, Koçan: Evropa 92, fq. 109-121

49 Bloom B. (1956). Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Handbook I: Cognitive Domain (Ed.), Longman, fq. 12

50 Anderson, L.W. & Krathwohl, D.R. (Eds.) (2001). A taxonomy for Learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York: Addison Wesley Longman. Retrieved October 28, 2009, prej <http://www.transitionmathproject.org/partners/wcp/doc/bloom.pdf>

51 Andreev M. (1996) Процесът на обучението, София: Универзитетско издателство, fq. 65

52 DanielaL., Smart Pedagogy for Technology-Enhanced Learning, In: DanielaL., (2019). (Ed.) Didactics of Smart Pedagogy Smart Pedagogy for Technology Enhanced Learning, Springer, fq. 3, 4

njohura të renditura hierarkike të objektivave në Taksonominë e Bloom-it, njohuritë, të kuptuarit, aplikimin, analizën, sintezën dhe vlerësimin, nënkategoritë e tyre dhe foljet e përdorura për të përcaktuar rezultatet e të mësuarit, janë bërë të njohura për më shumë mësues. Çdo kategori më e lartë përmban kategorinë më të ulët, kështu që me kalimin drejt majës arrihet një shkallë më e madhe e zhvillimit kognitiv të nxënësve. Kategoria e njohurive nënkupton memorizimin dhe riprodhimin e përmbajtjeve të caktuara. Kategoria e të kuptuarit do të thotë të kesh aftësi për të interpretuar njohuritë me fjalët e veta dhe nga aspekte të ndryshme. Kategoria e aplikimit nënkupton aftësinë për të përdorur njohuritë dhe interpretimin e saj në kushte specifike. Gjatë analizës, nxënësi e zbërthen përmbajtjen në pjesë përbërëse dhe i studion ato. Objektivat në kategorinë e sintezës sigurojnë një cilësi të zhvillimit kognitiv të nxënësve që është e barabartë me të menduarit krijues dhe produktiv, ndërsa vlerësimi ose vlerësimi pasqyron pjekurinë mendore të nxënësve për të gjykuar, kritikuar dhe marrë vendime dhe përfundime.

Në vijim të kujtojmë foljet e dhëna nga Blum B, për secilën kategori qëllimesh, të cilat janë të dobishme për përcaktimin e rezultateve të të mësuarit/studimit dhe vlerësimin e arritjeve të nxënësve dhe shkallën e arritjes së rezultateve të pritshme. (Shih tabelën nr.)

Tabela nr. 4 Foljet për të përcaktuar rezultatet e të mësuarit në Taksonominë e Bloom-it⁵³

Kategoritë	Foljet	Thelbi
Njohuri	Citon, din, emërton, identifikon, njeh, përcakton, përshkruan, shfaq, numëron, liston, rendit, tabelon, etj.	Marrja e informacionit dhe fakteve dhe referimi i atij informacioni (datat, ligjet, përkufizimet, kategoritë, teoritë, parimet,...)
Kuptim	Dallon, përshkruan, krahason, diskuton, plotëson, interpreton, konkludon, shoqëron, zgjeron, parashikon, rendit, etj.	Një ndryshim në komunikim i shprehur përmes përdorimit të një forme dhe formë të modifikuar të reagimit
Примена	Ilustron, llogarit, tregon, klasifikon, demonstroi, eksploron, ndryshon, zbulon, lidh, eksperimenton etj.	Aftësia për të përdorur informacionin në situata praktike të njohura, por edhe të panjohura, duke vendosur probleme dhe
Analiza	Analizon, rendit, lidh, shpjegon, thekson, veçon, rregullon, konkludon etj..	Zbërthimi i njohurive, elementeve dhe strukturave në pjesët përbërëse të tyre dhe një studim i thelluar i cilësisë dhe sasisë së marrëdhënieve ndërmjet tyre.
Sintezë	Integron, krijon, zëvendëson, heq, kombinon, krijon, riformulon, përgjithëson, kompozon, krijon, organizon, etj.	Përgjithësim i bazuar në fakte, krijimi i njohurive të reja, pasurimi i sistemit të dijes, kryqëzimi i njohurive nga fusha të ndryshme.
Vlerësim	Konkludon, vendos, kontrollon, mat, diskriminon, rekomandon, krahason, rendit, monitoron, kontraston, shpjegon, kritikon, argumenton, mbështet etj.	Marrja e një vendimi për zgjidhje, punë, metoda të caktuara, kontrollimi i vlerave teorike, ndërgjegjësimi për subjektivin dhe objektivin, etj.

Taksonomia e fushës afektive

Menduar se për çështjet socio-emocionale dhe pjekurinë afektive të nxënësve është e nevojshme të hapet një diskutim i shkurtër por thelbësor në lidhje me **taksonominë e Kratvoll D**. Mund të ndihmojë shumë mësuesit univerzitar, të cilët përveç taksonomive të qëllimeve të fokusuara kryesisht në zhvillimin kognitiv të studentit në lidhje me dhunën, synojnë në proceset e studimit të disiplinës shkencore, përpiqen të zhvillojnë kompetenca të caktuara socio-emocionale dhe të rrisin nivelet e pjekurisë afektive të nxënësve në lidhje me dhunën. Për këtë arsye, këtu lëvizim themelet e taksonomisë së Kratvoll D. (1964) në të cilin, sipas parimit të hierarkisë, objektivat

53 Marrë dhe përshtatur nga: Bloom B. (1956). Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Handbook I: Cognitive Domain (Ed.), Longman, fq. 12

renditen në kategoritë e mëposhtme:

- ▶ **Perceptimi** si kategoria bazë dhe më e ulët i referohet aftësisë së nxënësit për të marrë stimuj nga jashtë. Ai përfshin: gatishmërinë dhe hapjen e nxënësit për të marrë stimuj përmes të gjitha shqisave dhe aftësinë për të drejtuar vëmendjen gjatë marrjes së stimulit.
- ▶ **Aftësia** e nxënësit për të reagu (reaguar) ndaj stimulit të dhënë është kategoria e radhës. Këto synime e drejtojnë procesin e të mësuarit, të të mësuarit dhe të mësimdhënies drejt veprimtarisë së nxënësit në aspektin e gatishmërisë për t'iu përgjigjur, vullnetit për t'iu përgjigjur, mënyrës së përgjigjes, ndërgjegjësimit në përgjigje etj.
- ▶ **Përvetësimi** i orientimeve të vlerave përfshin veprimet e individit në drejtim të bërjes së një analize të caktuar të stimujve dhe reagimeve. Kjo do të thoshte brendësim në nivel prioritizimi, strukturimi dhe bindje të caktuar të nxënësit në vlerat ekzistuese.
- ▶ **Në kategorinë e organizimit të orientimeve vlerore**, nxënësi është në fazën e pyetjes dhe riorganizimit dhe përcaktimit të orientimeve vlerore dhe gjetjes së disa mospërputhjeve në to, të cilat do ta bindnin nxënësin për vlerën e tyre. Shembuj të arritjeve në këtë kategori janë: realizon aftësitë e veta, pranon përgjegjësinë etj.
- ▶ Nxënësinë **kategorinë e difuzionit të orientimeve** të vlerave i ka përvetësuar (përvetësuar) plotësisht mënyrat e sjelljes së tij dhe i zbaton ato me vetëdije në rrjedhën e sjelljes së tij. Kjo shprehet përmes bashkëpunimit në punën në grup, krijimit të argumenteve për të mbrojtur pikëpamjet e veta etj.⁵⁴

Tabela nr. 5 Foljet për përcaktimin e rezultateve të të mësuarit në taksonominë e qëllimeve afektive⁵⁵

Kategoritë	Foljet	Thelbi dhe shembuj
Perceptimi	pyet, zgjedh, përshkruan, ndjek, jep, mban, identifikon, lokalizon, emërton, shfaq, zgjidh, ulet drejt, përgjigjet, përdor etj..	Dëgjimi i diskutimeve të çështjeve të diskutueshme me një mendje të hapur. Respektimi i të drejtave të të tjerëve. Dëgjon dhe mban mend emrat e njerëzve të sapo prezantuar.
Aftësia e nxënësit për të reagu	përgjigjet, ndihmon, përputhet konformon, diskuton, përshëndet, ndihmon, etiketon, kryen, praktikon, paraqet, lexon, reciton, raporton, zgjidh, tregon, shkruan etj..	Plotësimi i detyrave të shtëpisë. Pjesëmarrja në aktivitetet ekipore për zgjidhjen e problemeve. Ai vë në pikëpyetje idealet, konceptet, modelet e reja, etj. për t'i kuptuar plotësisht ato.
Miratimi i orientimeve të vlerave	plotëson, përshkruan, dallon, shpjegon, ndjek, formon, nis, fton, bashkohet, justifikon, sugjeron, lexon, raporton, zgjidh, ndani, studioni, punoni etj.	Pranimi i idesë se kurrikulat e integruara janë një mënyrë e mirë për të mësuar. Pjesëmarrja në një aksion gjaku në kampus. Kjo tregon besim në procesin demokratik. Demonstron aftësi për zgjidhjen e problemeve. Informon menaxhmentin për çështjet për të cilat dikush ndjen fort.

54 Iliev D. (2007). Didaktikë (Ligjërata të autorizuar), Manastir: Fakulteti Pedagogjik-Manastir, f.99, 100

55 Learning Taxonomy – Krathwohl's Affective Domain, Marrë dhe përshtatur më 10 gusht 2024 nga: <https://global.indiana.edu/documents/Learning-Taxonomy-Affective.pdf>

Organizimi i orientimeve të vlerave	aderon, ndryshon, rregullon, kombinon, krahason, plotëson, mbron, shpjegon, përgjithëson, identifikon, integron, modifikon, rendit, organizon, përgatit, lidh, sintetizon etj.	Njohja e aftësive, kufizimeve dhe vlerave të veta dhe zhvillimi i aspiratave realiste. Ai pranon përgjegjësinë për sjelljen e tij. Shpjegon rolin e planifikimit sistematik në zgjidhjen e problemeve. Pranon standardet e etikës profesionale. I jep përparësi kohës në mënyrë efektive për të përmbushur nevojat e organizatës, familjes dhe vetes.
Shpërndarja e orientimeve të vlerave	vepron, diskriminon, shfaq, ndikon, dëgjon, ndryshon, kryen, praktikon, propozon, kualifikon, pyet, rishikon, shërben, zgjidh, përdor, kontrollon, etj.	Mënyra e jetesës së një personi ndikon në reagimet ndaj shumë llojeve të ndryshme të situatave. Tregon besim kur punon në mënyrë të pavarur. Përdor një qasje objektive në zgjidhjen e problemeve. Demonstron përkushtim profesional ndaj praktikës etike në baza ditore. Ai rishikon gjykimet dhe ndryshon sjelljen në dritën e provave të reja.

Rreth taksonomisë së Marzanos

Profesorët univerzitar në fakultetet pedagogjike kanë privilegjin të jenë të parët që përjetojnë dhe aplikojnë çdo “risi” në këtë fushë. Për këtë qëllim, me këtë rast do të shtjellojmë në detaje **taksonominë e Marzanos**, e cila i hap këndvështrime të reja mësimdhënies “në përgjithësi”, por edhe këndvështrime të reja në studimin dhe mësimdhënien e dhunës në arsimin e lartë.

Për Kendall-in dhe Marzanon, “...çdo përpjekje për të hartuar një taksonomi të bazuar në vështirësi të proceseve mendore është e dënur të dështojë për shkak të parimit të vendosur mirë në psikologji që edhe proceset më komplekse mund të mësohen në një nivel ku mund të kryhet me pak ose aspak përpjekje të vetëdijshme...”⁵⁶.

Sipas dy autorëve, “Vështirësia e një procesi mendor është një funksion i të paktën dy faktorëve – kompleksiteti i natyrshëm i procesit për sa i përket hapave të përfshirë, dhe niveli i njohurive që dikush ka për vetë procesin. Kompleksiteti i procesit mendor është i pandryshueshëm - numri i hapave dhe marrëdhënia e tyre nuk ndryshojnë. Megjithatë, njohja me një proces do të ndryshojë me kalimin e kohës. Sa më i njohur të jetë një proces, aq më i shpejtë ekzekutohet dhe aq më i lehtë bëhet”⁵⁷.

Taksonomia e re e Kendall-it dhe Marzanoa “...përshkruan jo vetëm se si qeniet njerëzore vendosin nëse do të angazhohen në një detyrë të re gjatë një periudhe kohore, por gjithashtu shpjegon se si përpunohet informacioni pasi është marrë vendimi për t’u angazhuar. Modeli përfaqëson tre sisteme mendore: Vetë-sistemin (koncepti i personit), sistemin metakognitiv dhe sistemin kognitiv. Komponenti i katërt i modelit është njohuria”⁵⁸. Shpjegimi i tyre për këtë model është si vijon: “Në këtë model, një detyrë e re përkufizohet si një mundësi për të ndryshuar atë që secili bën ose viziton në një kohë të caktuar. Për shembull, supozoni se një student është në klasën e shkencës, duke ëndërruar (duke imagjinuar) për një aktivitet shoqëror të ardhshëm pas shkollës dhe energjia dhe vëmendja drejtohen drejt aktivitetit shoqëror. Megjithatë, nëse mësuesi i kërkon nxënësit t’i kushtojë vëmendje disa informacioneve të reja që po prezantohen rreth shkencës, ai ose ajo do të përballet me një vendim të ri për detyrën. Vendimi i marrë

56 Marzano R. J. and Kendall. John S., (2007). The new taxonomy of educational objectives (2nd ed.), Corwin Press, fq. 10

57 Marzano R. J. and Kendall. John S., (2007). The new taxonomy of educational objectives (2nd ed.), Corwin Press, fq. 10, 11

58 Ibid, fq. 11

dhe veprimet e mëvonshme do të përcaktohen nga ndërveprimi i vetë-sistemit të nxënësit, sistemeve metakognitive dhe njohëse, si dhe njohuritë e tij/saj. Konkretisht, fillimisht mbulohet vetë-sistemi, më pas sistemi metakognitiv dhe në fund sistemi njohës. Të tre sistemet përdorin ruajtjen e njohurive nga nxënësi⁵⁹.

Vetë-sistemi përmban "...një rrjet besimesh dhe qëllimesh të ndërlidhura", domethënë është "përcaktori kryesor në motivimin që mbart detyrën". Nëse zgjidhet dhe mbrohet një detyrë, angazhohet sistemi metakognitiv, i cili vendos qëllimet në raport me detyrën e re, harton strategji për realizimin e qëllimit të vendosur menjëherë pas vendosjes së qëllimit, duke mbetur aktiv dhe duke ndërvepruar me sistemin njohës. "Sistemi kognitiv është përgjegjës për përpunimin efikas të informacionit të nevojshëm për të përfunduar një detyrë. Ai është përgjegjës për operacionet analitike, të tilla si nxjerrja e një përfundimi, krahasimi, klasifikimi, etj". Sipas të njëjtëve autorë "... në lidhje me çdo detyrë të re, suksesi varet kryesisht nga sasia e njohurive që individi ka për atë detyrë"⁶⁰.

Pikërisht kjo është baza për krijimin e të ashtuquajturit: Taksonomi e re. Taksonomia e re përmban tre dimensione: dimensionet e njohurive, dimensionet e procedurave mendore, dimensionet e procedurave psikomotorike.

Dimensionet e njohurive mund të organizohen në tre fusha të gjera: informacion, procedura mendore dhe procedura psikomotorike.

Tabela nr. 6 Përbërësit e tre dimensioneve të dijes⁶¹

	Organizimi i ideve	Parimet Përgjithësimet
Informacione	Detajet	Sekuencat kohore Faktet Konceptet
Procedurat mendore	Proceset	Makro-procedurat
	Aftësitë	Taktikat Algoritmet Rregulla individuale
Procedurat psikomotorike	Proceset	Një kombinim i procedurave komplekse
	Aftësitë	Një kombinim i procedurave komplekse Procedurat bazë

Sipas Marzanos dhe Kendall-it "fusha e informacionit, e quajtur ndonjëherë njohuri deklarative, ka një strukturë hierarkike në vetvete. Në fund të hierarkisë së informacionit janë konceptet. Një koncept është një fjalë ose frazë për të cilën nxënësi ka një nivel të saktë, por jo domosdoshmërisht të thellë, të të kuptuarit"⁶². "Në një nivel mbi konceptet janë fakte. Faktet përmbajnë informacione për persona, vende, gjëra dhe ngjarje të veçanta..." dhe, "...në krye të hierarkisë janë struktura më të përgjithshme, si përgjithësimet dhe parimet"⁶³.

59 Ibid, fq. 12

60 Më shumë në: Marzano R. J. and Kendall. John S., (2007). The new taxonomy of educational objectives (2nd ed.), Corwin Press, fq. 12

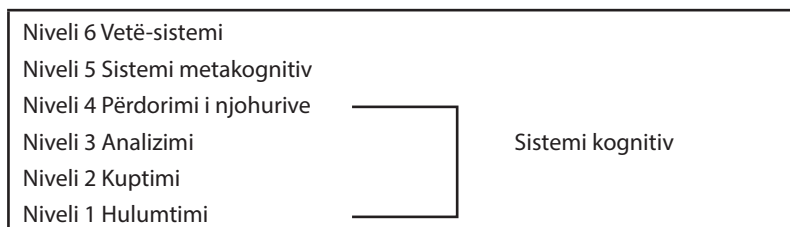
61 Huazuar nga: Marzano R. J. and Kendall. John S., (2008). Designing and assessing educational objectives: applying the new taxonomy, Corwin Press, fq. 15

62 Ibid, fq. 11

63 Ibid, fq. 11

Për procedurat mendore të Marzanos dhe Kendal-it! thonë se “...ndonjëherë të quajturat njohuri procedurale – janë të ndryshme në formë dhe funksion nga njohuritë informative apo deklarative.

Tabela nr. 7 Nivelet e procedurave mendore⁶⁴

Ndërsa njohuritë deklarative mund të konsiderohen si “çfarë” e njohurive njerëzore, njohuritë procedurale mund të përshkruhen si “si-të”. Një karakteristikë e rëndësishme e njohurive procedurale është se ato përmbajnë informacion. Informacioni është i përfshirë në fushën e procedurave mendore dhe në fushën e procedurave psikomotorike. Njohuritë procedurale zakonisht fillojnë si njohuri deklarative⁶⁵. Sipas autorëve, “Në krye të hierarkisë së procedurave mendore janë procese shumë të forta që kanë një shumëllojshmëri produktesh ose rezultatesh të mundshme dhe përfshijnë realizimin e shumë nënprocedurave të ndërlidhura. Teknikisht, operacione të tilla quhen makroprocedura. Prefiksi makro tregon se procedura është shumë komplekse, ka shumë nënkomponentë që kërkojnë një formë menaxhimi. Këto procedura zakonisht quhen taktika... Algoritmet janë procedura mendore që zakonisht nuk ndryshojnë në zbatim pasi mësohen. Ato kanë rezultate shumë specifike dhe hapa shumë specifike. Shtimi dhe zbritja e shumë kolonave janë ilustrime të algoritmeve. Algoritmet duhet të mësohen në një nivel automatik për t’u bërë të dobishëm... Taktikat, algoritmet dhe rregullat e veçanta mund të mësohen deri në nivelin e automatizmit ose deri në një nivel të mendimit pak të ndërgjegjshëm. Makroprocedurat kërkojnë realizim të kontrolluar. Si një e tërë, taktikat, algoritmet dhe rregullat e veçanta do të renditen si aftësi në Taksonominë e Re, ndërsa makroprocedurat do të renditen si procese⁶⁶. Duhet të dihet se “...fokusi dhe qëllimi mësimor luajnë role kryesore në përcaktimin nëse procedura mendore konsiderohet si proces ose aftësi⁶⁷.”

Për Marzanon dhe Kendall-in “...**fusha psikomotorike** përbëhet nga procedura fizike. Siç është rasti me dy domenet e tjera, domeni psikomotor mund të organizohet në një hierarki. Në fund të hierarkisë psikomotorë janë aftësitë themelore fizike mbi të cilat zhvillohen procedura më komplekse. Këto përfshijnë ekuilibrin e përgjithshëm të trupit, shpejtësinë e lëvizjes së gjymtyrëve, shkathtësinë doracake dhe të ngjashme. Këto aftësi themelore zakonisht zhvillohen pa udhëzime formale. Në të vërtetë, qeniet njerëzore i kryejnë të gjitha këto funksione fizike natyrshëm me një shkallë besimi. Megjithatë, kjo nuk do të thotë se këto aftësi themelore nuk mund të përmirësohen me udhëzime dhe praktikë. Për shembull, me udhëzime, shkathtësia doracake e një personi mund të përmirësohet. Prandaj, ajo kualifikohet si një lloj njohurie në atë që mund të përmirësohet përmes mësimdhënies. ...Më në fund, procedurat komplekse të kombinimit përdorin procedura të shumta kombinimi të thjeshta. Edhe një herë, fokusi dhe qëllimi udhëzues zakonisht përcaktojnë nëse një procedurë psikomotorike klasifikohet si një procedurë e thjeshtë kompleksimi ose një procedurë komplekse komplekse⁶⁸.”

64 Huazuar nga: Marzano R. J. and Kendall. John S., (2008). Designing and assessing educational objectives: applying the new taxonomy, Corwin Press, fq. 16

65 Më shumë në: Marzano R. J. dhe Kendall. John S., (2008). Hartimi dhe vlerësimi i objektivave arsimore: aplikimi i taksonomisë së re, Corwin Press, fq. 12

66 Ibid, fq. 14

67 Ibid, fq. 14

68 Marzano R. J. and Kendall. John S., (2008). Designing and assessing educational objectives: applying the new taxonomy, Corwin Press, fq. 14, 15

Për shkak të aplikimit të duhur të taksonomisë së Marzanos në përcaktimin e rezultateve të të mësuarit dhe shkallës së realizimit të rezultateve të synuara, më poshtë për secilën kategori qëllimesh ne zhvendosim termat dhe frazat e duhura për të përcaktuar rezultatet e të mësuarit, të cilat mund të jenë të dobishme për mësuesit e univerziteteve në krijimi i programit lëndor me fokus dhunën.

Tabela nr. 8 Terma dhe fraza për përcaktimin e rezultateve të të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos

Niveli i taksonomisë:	Procesi mendor	Termtat dhe frazat
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	1. Njohje	Zgjedh të vërtetën / të gabuarën; përcakton nëse pohimet e mëposhtme janë të vërteta; identifikon nga lista; është identifikuar; njeh; zgjedh një përgjigje nga një listë/rënditje
	2. Përkujtues	përshtat; përgjigjet në pyetje; kush, çfarë, ku, kur; përcakton; përshkruan; jep shembuj; etiketon; numëron; memorizon; emëron; kujton/përkujton; riprodhon; thekson
	3. Ekzekutim	shton; zbaton; llogarit; citon; mbledh; përpilon/bën një përmbledh; përfundon/kompleton; dekodon; demonstroi; ndan/shpërndan; përgatit një draft; redaktime; punëson; kryen; mbledh; mat; identifikon; zbaton; informon; gjen; bën; mat; shumon; menaxhon; vëzhgon; realizon; përcakton sasinë; citon; lexon; reciton; raporton; ritregon; tregon/prezanton; zgjidh; pikat kryesore; heq; tabelon; përdor; shkruan
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	4. Integrim	përgjigjet; artikulon; pyet; ide e madhe; rrok; komunikon; kuptojnë kontekstualizon; transmeton; dallon; përshkruan si ose pse; përshkruan pjesë të; përshkruan efektet; përshkruan një marrëdhënie ndërmjet; shtjellnj; të shpjegojë mënyrat se si; shpreh; informon; bën lidhje ndërmjet; tregon; orientohet; parafrazo; prezent; pyet; numëron; e përsërit atë; përmbledh; përkthen; kupton
	5. Simbolizim	aktron; grafiku; i përbërë; konceptualizon; konstrukton; shfaq; diagram; vizaton ekspozita; grafiku; ilustron; imagjinon; harton; model; thekson/rrit; ai shtiret; prodhon; rekordon; sekuenca; tregon; simbolizon; përdor modele; vizualizon; shkruan
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	6. Lidhja/përputhja	bashkëpunëtorët; kategorizon; krahason/konteston lidh; korrelator; krijon një analogji ose metaforë; zbulon; dallon; diskriminon; dallon; shqyrton ngjashmëritë dhe dallimet; lidh; ndeshjet; gjen lidhje ndërmjet; rregullon
	7. Klasifikim	organizon; organizon sipas; klasifikon; kombinon; thellohet; dosje; grupon; identifikon një kategori më të gjerë; identifikon lloje/kategori të ndryshme; përmirëson; përfshin; integron; prezanton; me një qëllim; organizon; reflekton/ndarje; renditet; rregullon
	8. Analizimi i gabimeve	vlerëson; kontrollon; sqaron; kritikon; dekompozohet; dekontekstualizon; zbulon; diagnostikon; rregullon; vlerëson; identifikon gabimet ose problemet; identifikon çështjet ose keqkuptimet; reflekton/ndryshon; rishikojnë
	9. Përgjithësim	arrin; zbaton; ndërton; krijon; përpilon; lidh; bën një parim; kryen; zhvillon; mendon; shkruan konkluzione; zgjeron; formon; përgjithësim ose rregull; përgjithëson; gjeneron; përfundon; inicion; interpreton; publikon; monitoron zhvillimin e; çfarë konkluzione mund të nxirren; çfarë konkluzione mund të nxirren
	10. Specifikim	përfundon; konfirmon; kritikon; nxjerrë konkluzion; zhvilloi një argument për; gjyqtarët; justifikon; bën dhe mbron; parashikon; kualifikohet; thekson në çfarë kushtesh; çfarë duhet të ndodhë

Përdorimi i njohurive: Kërkoni që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	11. Eksperimentim	bazuar në shpjegimin e parashikueshëm; pretendon; supozon; të marrë në konsideratë; vjen me; eksperimenton; hetnj; formulon; gjeneron dhe teston; si mund të shpjegohet nëse; si do ta përcaktonit nëse; si do ta provonit; vendos një hipotezë; depërton; shpik/krijon; dëshmon; simulon; teston idenë se; konfirmon; çfarë do të ndodhte nëse
	12. Hulumtime	diskutim; përpilon/ndërton; të ndërtojë një argument; debaton; veçon një argument; mëson për; si dhe pse ndodhi kjo; pyet; depërton; heton; sonda; provon; shqyrton; kërkimi; kërkoni; mëson/studion; merr qëndrim për; cilat janë karakteristikat e ndryshme të; çfarë do të ndodhte nëse
	13. Vendimmarrje	zgjidh alternativa; vendos pro ose kundër; vendos; vendos kritere për; gjeneron; jep prioritet; pyet; si do të arrini qëllimin tuaj me; arsyeja; rekomandon; zgjidhni më të mirën midis alternativave të mëposhtme; cila është mënyra më e mirë; cila nga të mëposhtmet do të ishte më e mira; cila nga këto është më e përshtatshme; zgjidh për; vendos kritere për; marr një pozicion për
	14. Zgjidhje e problemeve	rregullon; rishikon; shkakton; deshifron; përfundon; të përcaktojë një mënyrë për të; të zhvillojë një strategji për; për të gjetur një mënyrë për të; gjeneron; si do ta arrini qëllimin në këto kushte; si do t'i tejkaloni ato; bën një inspektim; shpik; ndryshon; tejkalon; parashikon; arsyeton; rekomandon; zgjidh; simulon; vendos; tejkalon; testo; transformon

Në vazhdim është një tabelë në të cilën taksonomia e Marzanos është paraqitur në mënyrë praktike përmes zgjidhjeve metodike didaktike, të cilat me përshtatje mund të përdoren gjatë krijimit të planprogramit të programit lëndor të mësuesve të fakulteteve mësimore.

Tabela nr. 9 Aspekte praktike të zbatimit të taksonisë së Marzanos në mësimdhënien dhe studimin e dhunë⁶⁹

Niveli i taksonisë:	Procesi mendor	Termet dhe frazat	Pyetje	Rezultatet/produktet
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	1. Njohja	Zgjidh të saktën / të gabuarën; përcakton nëse pohimet e mëposhtme janë të vërteta; identifikon nga lista; është identifikuar; njeh; zgjidh një përgjigje nga një listë/renditje	Çfarë është Ku është...? Si ndodhi ____? Pse...? Kur janë...?	Përkufizimi Etiketa Lista Përshkrimi Kuiz/ Test
	2. Përkujtues	përshtatet; përgjigjet kush, çfarë, ku, kur; përcakton; përshkruan; jep shembuj; etiketon; numëron; memorizon; emëron; kujton/ përkujton; riprodhon; thekson	Si do të tregonit...? Cilat ishin kryesoret...? Cili...? Si është...?	Fakt Fletë pune/ Fletore pune Vini në dukje
	3. Ekzekutim	shton; zbaton; llogarit; citon; mbledh; përpilon/bën një përmbledhje; përfundon/ kompletton; dekodon; demonstroi; ndan/ shpërndan; bën një draft; rregullon; punëson; kryen; mbledh; mat; identifikon; zbaton; informon; gjen; bën; mat; shumon; menaxhon; vëzhgon; realizon; përcakton sasinë; citon; lexon; reciton; raporton; ritregon; tregon/ prezanton; zgjidh; pikat kryesore; heq; tabela; përdor; shkruan	A ju kujtohet...? Mund të zgjidhni...? A mund të përmendni tre...? Kush ishte...? Kur ndodhi ____?	

69 Marzano Taxonomy – Terms and Phrases, Question Stems, Products, Marrë dhe përshtatur më 12 shtator 2024 nga: https://coredocs.s3.amazonaws.com/documents/asset/uploaded_file/4132/PCPS/3395563/Marzano_s_Taxonomy_Terms__Phrases__Question_Stems__Products.pdf

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	4. ntegrim	përgjigjet; artikulon; pyet; ide e madhe; kap; sqaron; komunikon; kupton kontekstualizon; transmeton; dallon; përshkruan si ose pse; përshkruan pjesë të; përshkruan efektet; përshkruan një marrëdhënie ndërmjet; shtjellon; shpjegon mënyrat se si; shpreh; informon; bën lidhje ndërmjet; tregon; orienton; parafrazon; prezenton; pyet; numëron; e përsërit atë; përmbledh; përkthen; kupton	Si do ta shpjegonit...? Si do ta përshkruanit...? Si do ta klasifikonit llojin e...? Si do ta krahasonit/kontrastoni...? Tregoni apo interpretoni ____ me fjalët tuaja...? Si do ta riformulonit këtë kuptim...? Çfarë faktesh apo idesh tregojnë...? Cila është ideja kryesore e...? Cilat deklarata mbështesin...? Mund të shpjegoni se çfarë po ndodh...? Çfarë nënkuptohet me...? Çfarë mund të thoni për...? Cila është përgjigjja më e mirë...? Si do ta përmbledhni...??	Ditari/Ditari/ Vendosje në ditarë Kuiz / Testimi Organizatorit grafik Recitim Demonstrim dhe trego Përmbledhje Linja kohore Koleksion Shpjegim Hartë e mendjes Shembull Listë Etiketimi Rishikimi
	5. Simbolizim	aktron; grafiku; përpilon; konceptualizon; konstrukton; shfaq; diagrami; vizaton; ekspozon; grafiku; ilustron; imagjinon; hartë; model; thekson/rrit; shtret; prodhon/prodhon; rekordon; sekuencë; tregon; simbolizon; përdor modele; vizualizon; shkruajnë		
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	6. Lidhja/përputhja	bashkëpunëtorët; kategorizon; krahason/ konteston lidh; korrelator; krijon një analogji ose metaforë; zbulon; dallon; diskriminon; dallon; shqyrton ngjashmëritë dhe dallimet; lidh; ndeshjet; gjen lidhje ndërmjet; rregullon	Jeni dakord me veprimet...? Me rezultatin...? Cili është mendimi juaj për...? Si do ta vërtetonit...? E mohon...? A mund ta vlerësoni vlerën apo rëndësinë e...? A do të ishte më mirë nëse...? Pse zgjodhën (personazhin)...? Çfarë do të rekomandonit...? Si do ta vlerësonit...? Çfarë do të citoni për të mbrojtur veprimet tuaja...?	Video/Podcast Aplikim Ese Anketa Fletëllogaritëse Baza e të dhënave Performanca Rishikimi Një simulim Abstrakt Grafiku Demonstrimi Lista kontrolluese Prezantimi Grafiku Intervistë ditar/ditar/ Hyrja në regjistër
	7. Klasifikim	организира; организира според; классифицира; комбинира; продлабочува; датотека; групира; идентификува поширока категорија; идентификува различни видови/ категории; подобрува; инкорпорира; интегрира; воведува; со цел; организира; преградува/дели; рангира; подредува		
	8. Analizimi i gabimeve	vlerëson; kontrollon; sqaron; kritikon; dekompozohet; dekontekstualizon; zbulon; diagnostikon; rregullon; vlerëson; identifikon gabimet ose problemet; identifikon çështjet ose keqkuptimet; reflekton/ndryshon; rishikojnë		

	9. Përgjithësim	arrin; zbaton; ndërton; krijon; përpilon; lidh; bën një parim; kryen; zhvillon; mendon; shkruan konkluzione; zgjeron; formon; përgjithësim ose rregull; përgjithëson; gjeneron; përfundon; inicion; interpreton; publikon; monitoron zhvillimin e; çfarë konkluzione mund të nxirren; çfarë konkluzione mund të nxirren	Si mund ta përcaktoni...? Çfarë zgjedhje do të bënit...? Si do t'i jepnit prioritet...? Çfarë gjykimi do të bënit për...? Bazuar në atë që dini, si do ta shpjegonit...? Çfarë informacioni do të përdornit për të mbështetur pikëpamjen...? Si do ta justifikonit...? Cilat të dhëna janë përdorur për të nxjerrë përfundimin...? Pse është më mirë...? Si do t'i krahasonit idetë? Si do t'i krahasonit njerëzit...??	Debat pasqyrë e medias/ Kritika Wiki Ilustrim
	10. Specifikim	përfundon; konfirmon; kritikon; nxjerrë konkluzion; zhvilloi një argument për; gjyqtarët; justifikon; bën dhe mbron; parashikon; kualifikohet; thekson në çfarë kushtesh; çfarë duhet të ndodhë		
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	11. Eksperimentim	bazuar në shpjegimin e parashikueshëm; pretendon; supozon; të marrë në konsideratë; vjen me; eksperimenton; hetnj; formulon; gjeneron dhe teston; si mund të shpjegohet nëse; si do ta përcaktonit nëse; si do ta provonit; vendos një hipotezë; depërton; shpik/krijon; dëshmon; simulon; teston idenë se; konfirmon; çfarë do të ndodhte nëse	Jeni dakord me veprimet...? Me rezultatin...? Cili është mendimi juaj për...? Si do ta vërtetonit...? Kundërshtim...? A mund ta vlerësoni vlerën apo vlefshmërinë e...? A do të ishte më mirë nëse...? Pse zgjodhën ata (personazhi)...? Çfarë do të rekomandonit...? Si do ta vlerësonit...? Çfarë do të citoni për të mbrojtur veprimet tuaja...? Si mund ta përcaktoni...? Çfarë zgjedhje do të bënit...?	Hulumtimi Vlerësimi Shërbimi komunitar Projekti Debat konkluzioni Video/Film/ Dokumentar Një histori e shkurtër Reklamim Planifikoni Video/ Bordi Një lojë Paneli Produkt Song Media Ilustrim Fjalim bindës Aplikacioni celular
	12. Hulumtim	diskutim; përpilon/ndërton; të ndërtojë një argument; debaton; veçon një argument; mëson për; si dhe pse ndodhi kjo; pyet; depërton; heton; sonda; provon; shqyrton; kërkimi; kërkon; mëson/studion; merr qëndrim për; cilat janë karakteristikat e ndryshme të; çfarë do të ndodhte nëse		

			Si do t'i jepnit prioritet...? Çfarë gjykimi do të bënit për...? Në bazë të asaj që dini, si e shpjegoni biografinë tuaj...? Çfarë informacioni do të përdornit për të mbështetur deklaratën...? Si do ta justifikonit...? Çfarë të dhënash janë përdorur për të nxjerrë përfundimin...? Pse është më mirë...? Si do t'i krahasonit idetë? Si do t'i krahasonit njerëzit...?	Raporti i hulumtimit Verdikti
	13. Vendimmarrje	zgjidh alternativa; vendos pro ose kundër; vendos; vendos kritere për; gjeneron; jep prioritet; pyet; si do të arrini qëllimin tuaj me; arsyeja; rekomandon; zgjidhni më të mirën midis alternativave të mëposhtme; cila është mënyra më e mirë; cila nga të mëposhtmet do të ishte më e mira; cila nga këto është më e përshtatshme; zgjidh për; vendos kritere për; marr një pozicion për	Çfarë ndryshimesh do të bënit për të zgjidhur...? Si do të përmirësoheshit...? Çfarë do të ndodhte nëse...? Mund të shpjegoni cila është arsyeja...? Mund të sugjeroni një alternativë...? A mund të shpikni...? Si do ta testonit...? A mund të formuloni një teori për...? A mund ta parashikoni rezultatin nëse...? Si do t'i vlerësonit rezultatet për...? Çfarë faktesh mund të mbledhni...? Si do ta rregullonit ____ për të krijuar një tjetër...? Si mund ta ndryshoni (modifikoni) komplotin (planin)...	Hulumtimi Vlerësimi Shërbimi komunitar Projekti Debat konkluzioni Video/Film/ Dokumentar Një histori e shkurtër Reklamim Planifikoni Video/ Bordi Një lojë Paneli Produkt Song Media Ilustrim Fjalim bindës Aplikacioni celular Raporti i hulumtimit Verdikti

	14. Zgjidhja e problemeve	rregullon; rishikon; shkakton; deshifron; përfundon; të përcaktojë një mënyrë për të; të zhvillojë një strategji për; për të gjetur një mënyrë për të; gjeneron; si do ta arrini qëllimin në këto kushte; si do t'i tejkaloni ato; bën një inspektim; shpik; ndryshon; tejkalon; parashikon; arsyeton; rekomandon; zgjidh; simulon; vendos; tejkalon; testo; transformon	Çfarë mund të bëhet për të maksimizuar (minimizuar)...? Si do të projektonit...? Çfarë mund të kombinohet për të përmirësuar (ndryshuar)...? Supozoni se mund të ____ çfarë do të bënit...? A mund të ndërtoni një model që do të ndryshonte...? A mund të mendoni një mënyrë origjinale për të...?	
--	--	---	--	--

14

4. METODOLOGJIA MËSIMORE PËR STUDIMIN E DHUNËS

Literatura, veçanërisht pedagogjike dhe ajo që trajton çështje dhe çështje andragogjike që lidhen me didaktikën univerzitare, përdor një sërë sinonimesh që i referohen të ashtuquajtura metodologji të mësimdhënies, mësimi dhe studimit. Gjegjësisht, shpesh do të hasni termat strategji të mësimdhënies, strategji mësimore dhe mësimdhënieje, teknika mësimore, teknika të mësimi, udhëzime mësimore etj. Sigurisht, disa autorë kanë disa variacione, por thelbi është i njëjtë.

Në doracak do të përshkruajmë shkurtimisht disa nga metodologjitë moderne të mësimdhënies, të mësuarit dhe studimit, të cilat, me variacione dhe zgjidhje të caktuara krijuese, mund të përdoren në realizimin e qëllimeve dhe arritjen e rezultateve të të mësuarit në mësimdhënien univerzitare, fokusi i të cilave janë aspekte të dhunës dhe mjedisit të sigurt shkollor.

Kështu, në **strategjitë mësimore direkte** (Direct instructional strategies) thelbi është "... i drejtuar nga mësuesi dhe përdoren kryesisht për të përcjellë informacion ose për të dhënë mësim (mësimdhënie) duke dhënë dhe duke ndjekur hapat (procedurat hap pas hapi)".⁷⁰

Në **strategjitë mësimore indirekte** (Indirect instructional strategies) thelbi është "... janë më të përqendruara te nxënësi sesa strategjitë e drejtpërdrejta mësimore dhe përfshijnë teknika të tilla si diskutimet dhe leximi dhe shkrimi aktiv".⁷¹

Strategjitë eksperienciale (Experiential strategies) "...u drejtohen nxënësve dhe janë transformuese. Këto aktivitete përbëjnë bazën e shumë teknikave të përdorura për të mësuar klasa të bazuara në projekte. Këto përfshijnë strategji të tilla si *përdorimi i grupeve bashkëpunuese, burimet e komunitetit, ekskurzione dhe debate*".

Strategjitë e mësimeve/studimeve të pavarura (Independent study strategies) "...janë të dizajnuara për të ndihmuar në nxitjen e vetë-efikasitetit dhe besimit. Ka shumë teknika që mund të konsiderohen si strategji studimi të pavarura, *duke përfshirë shkrimin e raporteve, mbajtjen e një ditari, mbajtjen e një blogu dhe hulumtimin*".⁷²

Në vijim do të veçojmë disa nga të ashtuquajturat metodologji të mësimdhënies që ne i konsiderojmë si një provokim për mësuesin modern të univerzitetit. Natyrisht, metodologjitë e përzgjedhura të mësimdhënies do të prezantohen këtu në formën e tyre bazë, pa synimin për të hyrë në shtjellimin e tyre të thellë teorik, i cili do të tejkalonte qëllimin e këtij doracaku. Në vazhdim do të flasim për:

- ▶ Të mësuarit duke u bazuar në kompetenca (Competency based learning);
- ▶ Të mësuarit e përzier (Blended Learning);
- ▶ Të mësuarit duke u bazuar në projekte (Project Based Learning);
- ▶ Të mësuarit nga bashkëmoshatarët (Peer learning);
- ▶ Të mësuarit dhe mësimdhënien konstruktiviste (Constructivist learning and teaching).

70 Krajcik S. J. & Czerniak M. C. (2018). Teaching Science in Elementary and Middle School A Project-Based Learning Approach- Fifth Edition, Routledge, fq. 204

71 Ibid

72 Krajcik S. J. & Czerniak M. C. (2018). Teaching Science in Elementary and Middle School A Project-Based Learning Approach- Fifth Edition, Routledge, fq. 204

Të mësuarit duke u bazuar në kompetenca/kompetencë

Të mësuarit duke u bazuar ose fokusuar në zhvillimin e kompetencave është një nga qasjet që përcakton në masë të madhe punën mësimore nga aspekti didaktik. Ka përkufizime të ndryshme që tregojnë se flitet për "...një qasje të bazuar në rezultate ndaj arsimit, ku theksi vihet në atë që është rezultat nga post (pas) arsimit të mesëm - çfarë dinë dhe çfarë mund të bëjnë të diplomuarit - mbi atë që përcaktohet nga kurrikula". (Soares, 2012). Një edukim i tillë i bazuar në kompetenca nuk fillon me identifikimin e përmbajtjes së materialit që nxënësit duhet të mësojnë, por fillon me identifikimin e kompetencave dhe më pas përmbajtjes që do ta mbështesë nxënësin në arritjen e këtyre kompetencave. Duke vepruar kështu, studentët përparojnë kur demonstrojnë zotërim të një kompetence, e cila përkufizohet si "kombinimi i shkathtësive, aftësive dhe njohurive të nevojshme për të kryer një detyrë në një kontekst specifik (Soares, 2012)".⁷³ Me fjalë të tjera, "të mësuarit e bazuar në kompetenca karakterizohet nga një përdorim fleksibël i kohës që i lejon studentët të përparojnë me ritmin e tyre dhe të përparojnë pas demonstrimit të mjeshtërisë (Donohue, 2013)".⁷⁴

Për të kuptuar më mirë thelbin e të mësuarit duke u bazuar në kompetenca, do të theksojmë se në një mësim të tillë: "Nxënësit marrin mbështetje në kohë, të diferencuar bazuar në nevojat e tyre individuale e të të mësuarit; progresi bazuar në dëshmitë e mjeshtërisë (aftësive) dhe jo në kohën e qëndrimit; të mësojnë në mënyrë aktive duke përdorur rrugë të ndryshme dhe ritëm të ndryshëm; strategjitë për të siguruar barazi për të gjithë nxënësit janë të ngulitura në kulturën, strukturën dhe pedagogjinë e shkollave dhe sistemeve arsimore; Pritjet rigoroze, të zakonshme e të të mësuarit (njohuritë, shkathtësitë dhe aftësitë) janë të qarta, transparente, të matshme dhe të transferueshme".⁷⁵

Udhëzimet e mëposhtme për mësuesit dallohen si karakteristika bazë e të të mësuarit duke u bazuar në kompetenca: "Të kuptojë se si nxënësit mësojnë; Respektoni parimet e të mësuarit dhe të mësimdhënies; Lehtësoni më shumë se sa të kontrolloni të mësuarit; ...Mbështesni mendimin kritik, tregoni respekt, kompetencë dhe kujdes gjatë gjithë kohës; Promovoni dhe prisni përgjegjësinë e nxënësve për të mësuar; Siguroni informacione në kohë dhe specifike për përparimin e nxënësve duke filluar me vetëvlerësimin e nxënësve; Të individualizojë përvojat e të mësuarit sipas nevojave; Prisni kompleksitet në rritje të performancës ndërsa studenti përparon përmes programit".⁷⁶

Mësimi i përzier

Të mësuarit e përzier do të thotë "...çdo kombinim i të mësuarit ballë për ballë dhe të mësuarit të mundësuar nga teknologjia. Mund të nënkuptojë në mënyrë të sinkronizuar, dmth të gjithë punojnë së bashku në kohë reale në një klasë ose vende të shpërndara, ose në mënyrë asinkrone, dmth njerëz që punojnë në mënyrë të pavarur sipas orarit të tyre".⁷⁷

Mësimi i përzier ose i ashtuquajtur i mësimi i kombinuar ka këto karakteristika: "Studentët kanë opsionin e të dy mënyrave; Mësuesit janë të aftë për të dyja mënyrat; Nxënësit kanë ndërveprim ballë për ballë, por komunikojnë edhe në hapësirën virtuale; Nxënësit marrin përvojë të plotë në përdorimin e teknologjisë së re; Nxënësit trajnohen në aftësi të ndryshme jetësore; Zhvillimi i përgjithshëm i personit është në

73 Teaching Strategies: Competency-based Instruction. Преземено Август 13, 2024 nga: <https://cornerstone.lib.mnsu.edu/cgi/view-content.cgi?article=1116&context=all>

74 Teaching Strategies: Competency-based Instruction. Преземено Август 13, 2024 nga: <https://cornerstone.lib.mnsu.edu/cgi/view-content.cgi?article=1116&context=all>

75 Levine, E. & Patrick, S. (2019). What is competency-based education? An updated definition. Vienna, VA: Aurora Institute.

76 Alan Bruce; September 2014, Conference: Fifth International Conference on e-Learning - eLearning2014; At: University of Belgrade, Serbia

77 Blended Learning Handbook A educators' guide for digital learning in physical spaces, UNICEF, fq. 9, Marrë më 14 gusht 2024 nga: https://www.learningpassport.org/media/1241/file/Blended%20Learning%20Handbook_FIN.pdf

fokus; Zhvillimi fizik është i mundur brenda shkollës; Nxënësit fitojnë ekspozim të gjerë dhe perspektiva të reja ndaj përmbajtjes së lëndës; Ka kontakt mes atyre që mësojnë; Ofron një qasje multikulturore dhe shumëdimensionale në procesin e mësimdhënies dhe të mësuarit; Ai e bën procesin mësimor të përqendruar te fëmijët; Roli i larmishëm i mësuesit; Nxënësi ndërton njohuri në vend që thjesht ta konsumojë atë”.⁷⁸ Nga sa më sipër shihet se bëhet fjalë për një mësimdhënie krijuese që integron në mënyra të ndryshme mësimin në klasë ose me kontaktin fizik mes atyre që mësojnë dhe mësuesit, punën e pavarur dhe punën online nëpërmjet përdorimit të mjeteve të internetit. Duke vepruar kështu, vihet re se “Mësimi i përzier nuk përputhet me ndonjë pedagogji të veçantë dhe mund të ndodhë në mënyrë efektive me një gamë të gjerë qasjesh”⁷⁹ si mësimdhënia e drejtpërdrejtë, mësimdhënia indirekte, mësimdhënia bashkëpunuese, mësimi i individualizuar me kompjuter.

Për të ndërtuar më lehtë një pamje të të mësuarit të përzier, mund të jetë mirë të kemi parasysh se çfarë përfshin, ndër të tjera, e njëjta: Mësimdhënia ballë për ballë; Ndërveprimi i nxënësve me përmbajtjen e lëndës; Ndërveprimi në grup me bashkëmoshatarët; Diskutim në grup dhe shkëmbim idesh; Qasja në e-bibliotekë; Klasa virtuale; Vlerësimi online; e-shkollimi; Qasja dhe mirëmbajtja e blogjeve arsimore; Uebinare; Shikimi i leksioneve të ekspertëve në YouTube; Mësimi online përmes videove dhe audios; Laboratorët virtualë”⁸⁰

Disa nga modelet bazë të mësimin të përzier janë:

- ▶ *Ballë për ballë*: Kursi mbetet tërësisht ballë për ballë, por elementet e kursit zhvillohen online, si diskutimet online, detyrat e shtëpisë ose projektet;
- ▶ *Rotacion*: Nxënësit kanë një pjesë të orës së mësimin që është ballë për ballë dhe një orë mësimi që është plotësisht online;
- ▶ *Fleksibiliteti*: Pjesa më e madhe e kurrikulës ofrohet online, por mësuesit ofrojnë mbështetje dhe mësimdhënie në terren;
- ▶ *Vetë-përzierje*: Nxënësit zgjedhin cilat kurse të ndjekin online dhe cilat në klasë. Një pjesë e çdo dite shkollë kalon në të dy mjediset;
- ▶ *Udhëheqje online*: Kurset dhe mësuesit janë plotësisht online, dhe mësuesi dhe nxënësi zakonisht punojnë nga distanca. Ato mund të pasurohen me aktivitete fakultative ballë për ballë”⁸¹.

Natyrisht, është e rëndësishme tëkeni parasysh parakushtet që përcaktojnë suksesin në zbatimin e mësimin të përzier. Bëhet fjalë për: “Mësues të mirëtrajnuar; Mësues me qëndrim shkencor; Mësues me një këndvështrim më të gjerë dhe një qasje pozitive ndaj ndryshimit; Objektet e plota si laborator kompjuterik i pajisur mirë, lidhje interneti, siguri për video chat; Nxënësit kanë qasje në internet në kompjuterët e tyre personal; Fleksibilitet në sistem; Prindër plotësisht të vetëdijshëm dhe dakordues; Vlerësimi formues dhe vlerësimi i brendshëm i vazhdueshëm”.⁸²

Mësimi i bazuar në projekte

Të mësuarit përmes projekteve zhvillon të menduarit kreativ dhe kritik midis studentëve dhe ofron një bazë për zgjidhjen me përvojë. Për Ten dhe Çepmen-in “...të mësuarit e bazuar në projekte është një model që organizon mësimin rreth projekteve (Thomas, 2000). Sipas Xhons, Rasmusen

78 Lalima1. & Kiran Lata Dangwal, Blended Learning: An Innovative Approach, Universal Journal of Educational Research 5(1): 132, 2017 <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2017.050116. FQ. 131

79 Blended Learning Handbook A educators' guide for digital learning in physical spaces, UNICEF, fq. 9, Marrë më 14 gusht 2024 nga: https://www.learningpassport.org/media/1241/file/Blended%20Learning%20Handbook_FIN.pdf

80 Lalima1. & Kiran Lata Dangwal, Blended Learning: An Innovative Approach, Universal Journal of Educational Research 5(1): 129-136, 2017 <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2017.050116 . fq. 131

81 Kipp K. (2013). TEACHING ON THE EDUCATION FRONTIER Instructional Strategies for Online and Blended Classrooms Grades 5–12, Jossey-Bass, fq. 160

82 Lalima1. & Kiran Lata Dangwal, Blended Learning: An Innovative Approach, Universal Journal of Educational Research 5(1): 132, 2017 <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2017.050116 . fq. 133

dhe Mofit (Jones, Rasmussen dhe Moffitt (1997)), Tomas, Mergendoller, Majkëllson (Thomas, Mergendoller dhe Michaelson (1999)), dhe Ngiu dhe Kong (Ngeow dhe Kong (2001)), projektet janë detyra komplekse të bazuara në pyetje sfiduese ose probleme që përfshijnë studentët në hartimin, zgjidhjen e problemeve, vendimin duke bërë, ose aktivitete kërkimore dhe duke u dhënë studentëve mundësinë për të punuar në mënyrë relativisht autonome për një periudhë më të gjatë kohore dhe duke arritur kulmin në produkte ose prezantime reale⁸³. Të mësuarit e bazuar në projekte është një metodë e mësimdhënies në të cilën “nxënësit fitojnë njohuri dhe aftësi duke punuar për një periudhë të gjatë kohore për të hetuar dhe për t’iu përgjigjur një pyetjeje, problemi ose sfide komplekse që rezultojnë në një produkt, publikim ose prezantim që ndahet” me një audiencë publike” (Buck Institute of Education). Studentët janë të angazhuar në punë që është thelbësore, e përbashkët dhe personale kuptimplotë⁸⁴. “Mësimi i bazuar në projekte është një qasje edukative e bazuar në kërkime në të cilën nxënësit hetojnë problemet e botës reale përmes projekteve individuale dhe grupore. Kjo metodë e mësimdhënies dhe e të mësuarit i inkurajon nxënësit të kuptojnë pse përmbytja është e dobishme dhe si mund të zbatohet”⁸⁵.

Disa parime thelbësore të të mësuarit duke u bazuar në projekt: “Projekti drejtohet nga studentët dhe u jep studentëve zgjedhje; Projekti është real; Projekti përfshin punën ekipore dhe bashkëpunimin; Projekti kërkon punë me cilësi të lartë; Projekti ofron një forum publik për rezultatin e projektit”⁸⁶.

Karakteristikat themelore të të mësuarit duke u bazuar në projekt janë si më poshtë: “I motivon nxënësit; Përgatit studentët për fakultetin, karrierën dhe jetën shoqërore; Ndihmon nxënësit të përmbushin standardet dhe të dalin mirë në teste që kërkojnë që nxënësit të demonstrojnë njohuri të thella dhe aftësi të të menduarit; Mundëson që mësuesit të japin mësim në një mënyrë më të kënaqshme; Siguron që shkollat... në mënyra të reja për të komunikuar dhe lidhur me prindërit, komunitetet dhe botën më gjerë”⁸⁷.

Të mësuarit nga kolegët/bashkëmoshatarët/të barabartët

Të mësuarit nga bashkëmoshatarët është një qasje moderne në arsimin e lartë, që nuk do të thotë se nuk është praktikuar deri vonë. Me kalimin e kohës, ka marrë një kuadër teorik dhe praktik dhe njihet nëpërmjet formave dhe metodave të bashkëpunimit që zhvillohen dhe dimensionohen për faktin se bazohen në nevojën, mundësitë, dëshirat dhe synimin e individit. Abstraktiteti i termit jep edhe mundësi më të mëdha interpretimi eksperimental. Përkatesisht, qysh në vitin 1995. u identifikuan një duzinë modele që variojnë nga modelet “...në të cilat studentët më të rritur mësojnë studentët më të rinj, deri te qelizat më inovative të të mësuarit, në të cilat studentët në të njëjtin vit krijojnë partneritete për të ndihmuar njëri-tjetrin si me përmbytjen e lëndës ashtu edhe me shqetësimet personale”. Modele të tjera përfshijnë seminare diskutimi, grupe studimi private, bashkëmoshatarë (sistemi i miqve) ose këshillim, skema të vlerësimit të kolegëve, projekte të përbashkëta ose punë laboratorike, projekte në grupe të madhësive të ndryshme (kaskadë), mentorim në vendin e punës dhe aktivitete në komunitet⁸⁸. Për Boud (Bowd) dhe kolegët “Qasjet e të mësuarit nga bashkëmoshatarët janë promovuar për të inkurajuar disa lloje ose aspekte të

83 Tan J. C. L. & Chapman A. (2016). Project-Based Learning for Academically-Able Students, Sense Publishers, fq. 1

84 ERLC Project-Based Learning Guide (2017). Edmonton Regional Learning Consortium, Marrë më 15 gusht, 2024 nga: https://arpdcre-sources.ca/wp-content/uploads/2017/09/ERLCProjects_Learning-guide-30Aug17-2.pdf

85 Në: Key Principles for Project-Based Learning, Lucas Education Research, Marrë më 10 gusht 2024 nga: <https://www.lucasedresearch.org/wp-content/uploads/2021/02/Key-Principles-for-PBL-White-Paper-1.pdf>

86 Markham, T. (2012). Project based learning: Design and coaching guide—expert tools for innovation and inquiry for k–12 educators. San Rafael, California: Heart IQ Press.

87 Larmer J., Mergendoller J. & Boss S. (2015). Setting the standard for project based learning- a proven approach to rigorous classroom instruction, ASCD, fq.2

88 Boud D., Cohen R. & Sampson J. (2001) Peer learning in higher education learning from & with each other, Kogan Page Limited, ctp. 3, Marrë më 15 gusht 2024 nga: https://www.algonquincollege.com/pd/files/2019/11/MMM_article_peer-learning.pdf

aftësive të të mësuarit gjatë gjithë jetës që nuk arrihen aq lehtë me mjete të tjera (Slavin, 1990). Ndër ato aftësi ose attribute që lidhen me të mësuarit nga bashkëmoshatarët janë: zhvillimi i rezultateve të të mësuarit që lidhen me bashkëpunimin, punën në grup dhe të bëhesh anëtar i një komuniteti të të mësuarit; hetim kritik dhe reflektim; aftësi komunikuese; dhe të mësosh si të mësosh”⁸⁹.

Nga më sipër shihet se çdo mësues duhet të ketë parasysh përfitimin që kanë nxënësit duke zbatuar këtë qasje në mësimdhënie dhe mësimdhënie:

“Perspektiva të reja për nxënësit: Nëse nxënësi mëson vetëm nga mësuesi, ai mund të fitojë vetëm një këndvështrim të ri. Të mësuarit nga bashkëmoshatarët e tyre mund t’i shtojë njohuritë të një nxënësi këndvështrime, nuanca dhe shtresa të shumta të dobishme.

Ndërveprimi social e bën mësimin argëtues: Nga natyra, njerëzit janë krijesa sociale. Ne dëshirojmë të krijojmë lidhje dhe të jemi pjesë e një grupi. Elementi i shtuar i ndërveprimit social në mësimin e bashkëmoshatarëve mund të jetë emocionues dhe pasurues. Nxënësit që mund të hezitojnë të komunikojnë me një mësues mund të jenë më të gatshëm për t’u hapur ndaj bashkëmoshatarëve të tyre.

Mësimdhënia e të tjerëve i ndihmon nxënësit të mësojnë: Asgjë nuk ju bën të ndiheni të sigurt në njohuritë tuaja, si t’i mësoni dikujt tjetër atë që dini. Siç u përmend, të mësuarit nga bashkëmoshatarët mund t’i ndihmojë nxënësve të mësojnë dhe të konsolidojnë njohuritë e tyre. Mësimdhënia efektive kërkon një nivel më të thellë njohurish për një lëndë të caktuar”⁹⁰.

Gjatë literaturës mund të gjenden një numër i madh modelesh që mund të përshtaten dhe aplikohen nga mësuesit e univerzitetit. I lëmë krijimtarisë së mësuesve që t’i kontekstualizojnë dhe t’i zbatojnë ato në mënyrë të përshtatshme në lidhje me qëllimet e përcaktuara dhe rezultatet e të mësuarit. Bëhet fjalë për:

“Modeli mbrojtës: Në modelin mbrojtës, një student më i vjetër ose më me përvojë kujdeset për një bashkëmoshatar më të ri ose më pak me përvojë ...

Seminare për diskutimi: Seminaret e diskutimit janë më të zakonshme në nivel univerzitetare. Këto shpesh mbahen pasi studentët të kenë mësuar materialin përmes leksioneve ose leximit javor. Nëpërmjet këtyre diskutimeve, studentët thellojnë njohuritë e tyre dhe fitojnë këndvështrime shtesë.

Grupet mbështetëse të bashkëmoshatarëve: Ndonjëherë të quajtura grupe studimi private, grupet mbështetëse të kolegëve janë mbledhje të udhëhequra nga studentët që zakonisht zhvillohen jashtë klasës pa mbështetjen e mësuesve. Bashkëmoshatarët mund të takohen për të studiuar së bashku për një test ose për të përfunduar një projekt në grup.

Skemat e vlerësimit të kolegëve: Skemat e vlerësimit të kolegëve mund të jenë të zakonshme në shkrimin e kurseve. Për shembull, një mësues i anglishtes në AP mund t’i bëjë studentët të lexojnë esetë e njëri-tjetrit për të dhënë komente joformale.

Projektet bashkëpunuese/bashkëpunuese: Caktimi i studentëve për të punuar në projekte bashkëpunuese mund t’u shërbejë atyre mirë në përpjekjet e tyre të ardhshme në vendin e punës dhe në shoqëri. Këto projekte mësojnë bashkëpunimin, rëndësinë e kombinimit të aftësive dhe nevojën për të përmbushur afatet.

89 Boud D., Cohen R. & Sampson J. (1999): Peer Learning and Assessment, *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 24:4, 413-426
To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/0260293990240405>

90 Peer Learning: Overview, Benefits, and Models, Marrë më 20 gusht, 2024 nga: <https://www.wgu.edu/blog/peer-learning2208.html#close>

Grupet kaskadë: Grupet Cascading është një metodë e të mësuarit me të cilën studentët ndahen në grupe që gradualisht bëhen më të mëdha ose më të vogla. Për shembull, studentët mund të inkurajohen të mësojnë vetë rreth një teme të caktuar dhe pastaj ta ndajnë atë me një partner. Ky partneritet më pas do të ndajë njohuritë e tij me një partneritet tjetër dhe kështu me radhë.

Mentorimi: Një mentor është dikush që ka përvojë në një fushë të caktuar. Ata i udhëheqin studentët, i trajnojnë dhe u mësojnë mësimet që dikur duhej të mësonin. Mësimi i kolegëve është një formë mentorimi. Ndonjëherë studentëve që kanë nevojë për mbështetje shtesë, u caktohet një mentor personal i kolegëve, i cili punon një për një me ta për t'i ndihmuar ata të kenë sukses.

Mësimdhënia reciproke: Në mësimdhënien reciproke, nxënësit duhet të zhvillojnë aftësitë e pyetjes, parashikimit, përmbledhjes dhe sqarimit. Ata mësojnë njëri-tjetrin duke përdorur këto teknika. Ato shërbejnë për të formuar një lloj skele për mësimin e udhëhequr nga bashkëmoshatarët.

Metoda me bashkim pjesësh figure (puzzle): Në metodën me bashkim pjesësh figure të të mësuarit nga bashkëmoshatarët, studentët ndahen në grupe, ku secili grup i jepet një temë e ndryshme për të studiuar. Më pas, një nxënës nga secili grup merret për të formuar një grup bashkëpunues ku diskutohen koncepte të shumta. Nëse ka tetë grupe enigmash, atëherë tetë tema do të përfundojnë duke u diskutuar në një grup.⁹¹

Të mësuarit dhe mësimdhënia konstruktiviste

Të mësuarit dhe mësimdhënia konstruktiviste i jep një dimension specifik të mësuarit dhe mësimdhënies. Domethënë, sipas Reyes dhe Vallon (Reyes dhe Wallon), thelbi është se "... studentët ndërtojnë njohuri duke përdorur përvojat e tyre të mëparshme si bazë. Najt (Knight (2002)) sugjeron që "...në thelb, ne ndërtojmë njohuri bazuar në atë që dimë tashmë dhe secila ide që mësojmë lehtëson zhvillimin tonë të vazhdueshëm intelektual"(f. 3)⁹² Sipas autorëve të tjerë "Konstruktivisti beson se kushdo që mëson duhet të ndërtojë kuptimin për veten e tij – se i vetmi mësim që mund të mbahet është ai që lidhet me njohuritë, përvojat ose conceptualizimet paraekzistuese të individit. Ajo që nxënësit mësojnë nuk është një kopje e asaj që vëzhgojnë në mjedisin e tyre, por më tepër rezultat i të menduarit dhe përpunimit të tyre".⁹³ Për këta autorë, është kryesisht për mësuesin që "...të aftësojë fëmijët të gjejnë dhe krijojnë lidhjet e tyre që rezultojnë në kuptime të vlefshme, të brendshme unike për çdo nxënës. Mësuesi i udhëzon nxënësit përmes aktiviteteve kërkimore që i lejojnë ata të eksplorojnë vetë dhe të arrijnë në përfundimet e tyre për ngjarjet"⁹⁴.

Është e rëndësishme që mësuesit, kur zbatojnë këtë qasje, të udhëhiqen nga parimet e të mësuarit konstruktivist: "Të mësuarit e ri bazohet në njohuritë e mëparshme; Të mësuarit ndërmjetësohet përmes ndërveprimit social; Zgjidhja e problemeve është pjesë e të mësuarit; Të mësuarit është një proces dhe mësuesit janë lehtësues të këtij procesi"⁹⁵.

Që çdo mësues të kuptojë rolin e tij në këtë model të të mësuarit dhe mësimdhënies, është mirë të njohë përshkruesit e mësimdhënies konstruktiviste nga Brooks dhe Brooks (Brooks dhe Brooks, 1999) dhe të dijë se mësuesi konstruktivist:

- Inkurajon dhe pranon autonominë dhe iniciativën e nxënësve;

91 Peer Learning: Overview, Benefits, and Models, Marrë më 20 gusht, 2024 nga: <https://www.wgu.edu/blog/peer-learning2208.html#close>

92 Reyes A. S. & Vallone L. T. (2008). STRATEGJITË KONSTRUKTIVISTE për mësimdhënien e nxënësve të gjuhës angleze, Corwin Press, fq. 27

93 Martin J. D. (2009). METODAT E SHKENCËS SË KOSOVËS NJË QASJE KONSTRUKTIVITETI, Botimi i Pestë, Wadsworth, Cengage Learning, fq. 199

94 Martin J. D. (2009). METODAT E SHKENCËS SË KOSOVËS NJË QASJE KONSTRUKTIVISTE, Botimi i Pestë, Wadsworth, Cengage Learning, fq. 200

95 Më shumë në: Reyes A. S. & Vallone L. T. (2008). CONSTRUCTIVIST STRATEGIES for Teaching English Language Learners, Corwin Press, fq. 36-38

- ▶ Përdor të dhëna të papërpunuara dhe burime parësore të informacionit me materiale manipuluese, ndërvepruese dhe fizike;
- ▶ Përdor terminologjinë njohëse, si “klasifikoj”, “analizoj”, “parashikoj” dhe “krijo”;
- ▶ Lejon përgjigjet e studentëve të nxisin mësimet, të modifikojnë strategjitë mësimore dhe të modifikojnë përmbajtjen;
- ▶ Pyetni për të kuptuarit e koncepteve nga studentët përpara se të ndajnë të kuptuarit e tyre për konceptet;
- ▶ Nxit nxënësit të angazhohen në dialog, si me mësuesin ashtu edhe me njëri-tjetrin.
- ▶ Inkurajoni kërkimin e studentëve duke bërë pyetje të menduara, të hapura dhe inkurajoni studentët t’i bëjnë pyetje njëri-tjetrit;
- ▶ Kërkon shtjellimin e përgjigjeve fillestare të nxënësve;
- ▶ Përfshin studentët në përvoja që mund të sfidojnë hipotezat e tyre fillestare dhe më pas nxit diskutimin;
- ▶ Lejoni kohë për të prituri pasi të bëni një pyetje;
- ▶ Siguron kohë që nxënësit të ndërtojnë lidhje dhe të krijojnë metafora..
- ▶ Të ushqehet kurioziteti i natyrshëm i nxënësve nëpërmjet përdorimit të shpeshtë të modelit të ciklit të të mësuarit⁹⁶.

Kjo tregon se roli i mësuesit është shumë domethënës në zbatimin e suksesshëm të mësimdhënies konstruktiviste për të arritur sukses në realizimin e rezultateve të pritura të të mësuarit.

96 Martin J. D. (2009). Elementary science methods a constructivist approach, Fifth Edition, Wadsworth, Cengage Learning, c fq. 215, 216

15

5. TEKNIKAT PËR VERIFIKIM DHE EVALUIM/ VLERËSIM TË MËSIMIT DHE STUDIMIT

Teknikat e vlerësimit të të mësuarit dhe të studimit janë një mjet i rëndësishëm për cilësinë e mësimdhënies efektive univerzitare që u japin mësuesve mundësinë të kontrollojnë dhe konfirmojnë punën e tyre mësimore, për të përcaktuar dhe matur suksesin dhe arritjet e studentëve.

Sipas Barli dhe Major (Barley dhe Major), teknikat e vlerësimit⁹⁷ të të mësuarit janë struktura unike mësimore që kombinojnë identifikimin e objektivave të të mësuarit dhe një aktivitet mësimor që kërkon nga studentët të prodhojnë një produkt mësimor që mund të vlerësohet dhe udhëzon se si të analizohen dhe paraqesin rezultatet e të mësuarit për t'i ndarë me aktorë të shumtë.

Me këtë rast do të theksojmë dhe do të theksojmë dhe shpjegojmë shkurtimisht disa teknika alternative që duhet të nxisin mësuesit univerzitar, krahas përdorimit të teknikave standarde dhe të njohura të kontrollit dhe vlerësimit, të jenë krijuar dhe të krijojnë qasjet e tyre me të cilat në mënyrë të përshtatshme, në kohë dhe konkrete ata do të identifikojnë, masin dhe vlerësojnë arritjet e nxënësve në mësim dhe studim.

Teknika më e mirë e përmbledhjes - Studentët përgatisin individualisht përmbledhjet e pikave kryesore në fund të një teme, përmbajtjeje, leksioni, detyre leximi ose tjetër, pastaj punojnë në grupe për të krahasuar, vlerësuar dhe zgjedhur përmbledhjen “më të mirë”.

Protokollet e zgjidhjes së problemeve - nxënësve në dyshe u jepen disa probleme për të zgjidhur dhe role specifike - zgjidhës i problemit dhe dëgjues - më pas ndërrojnë rolet ndërsa kalojnë nga problemi në problem.

Studim rasti - studentëve u jepet një skenar real, ose “rast”, në lidhje me përmbajtjen e lëndës. Këto raste zakonisht paraqesin një histori të shkurtër se si është zhvilluar një situatë dhe dilemë e veçantë me të cilën përballlet një personazh kyç në skenar dhe nxënësit kanë për detyrë ta ndihmojnë personazhin të zhvillojë një zgjidhje për problemin.

Diskutim i lirë – në grupe të vogla që formohen shpejt, studentët duhet t'u përgjigjen pyetjeve që lidhen me lëndën shprehimisht. Diskutimi i tyre është një shkëmbim joformal idesh, por studentët vlerësohen për aftësinë e tyre për të marrë pjesë në mënyrë efektive.

Debat - Në debat, studentët hulumtojnë dhe analizojnë një temë të diskutueshme dhe më pas përfshihen në një sërë prezantimesh gojore të argumenteve të tyre kundër ekipit kundërshtar.

Rishikimi i problemit nga kolegët / bashkëmoshatarët - Në rishikimin e problemit nga kolegët / bashkëmoshatarët, studentëve u jepet një problem, përpiqen ta zgjidhin atë dhe më pas ia kalojnë problemin dhe zgjidhjen një kolegu aty pranë. Nxënësi që merr problemin dhe përgjigjen analizon dhe vlerëson zgjidhjen.

Ese diadike - studentët punojnë (shkruajnë) individualisht në një pyetje eseje dhe model përgjigjen për një lexim, leksion ose detyrë tjetër. Dyshtet shkëmbejnë pyetje, shkruajnë përgjigje për pyetjet e njëri-tjetrit dhe më pas e krahasojnë atë me modelin e tyre. Më pas nxënësit diskutojnë për përgjigjet e tyre dhe në hapin e fundit përfundojnë me vlerësimin e kolegëve

Loja me role - Loja me role është një situatë e krijuar në të cilën nxënësit me qëllim veprojnë ose marrin karaktere ose identitete që normalisht nuk do t'i merrnin për të arritur objektivat e

97 Më shumë në: Barley, F.E. & Major, H.C. (2016). Learning Assessment Techniques. A Handbook for College Faculty, fq. 33, 36, 37.

të mësuarit. Nxënësit shpesh eksplorojnë rolet e tyre përmes studimit të pavarur, por mësuesit gjithashtu mund të ofrojnë detyra specifike, të tilla si leximet, për të shërbyer si material burimor për lojën

Rrjeti i njohurive - studentët demonstrojnë aftësi analitike dhe organizative duke plotësuar qelizat e brendshme të një tablele në të cilën kolona e parë dhe rreshti i sipërm japin kategoritë kryesore.

Lista gjithëpërfshirëse e faktorëve - studentët kujtojnë dhe listojnë sa më shumë faktorë të rëndësishëm që mundën që kanë të bëjnë me temën e hasur përmes leximit, leksionit, ilustrimit, performancës ose përvojës tjetër të programit

Fakt ose opinion - nxënësit lexojnë fillimisht një tekst për të identifikuar dhe renditur faktet. Më pas ata e rilexojnë tekstin për të gjetur se ku autori ose haptazi ose fshehtas fut mendimin e tij dhe bëjnë një listë të re ndërsa shqyrtojnë provat dhe i rezistojnë ndikimit të forcës retorike të tekstit.

Citim, komente - nxënësit marrin materiale me citate nga një detyrë leximi dhe më pas duhet t'i komentojnë ato, duke ndjekur një proces specifik: perifrazim, interpretim dhe komentim.

Cili është problemi? - nxënësit shqyrtojnë shembuj të llojeve të problemeve të zakonshme në mënyrë që të identifikojnë llojin specifik të problemit që përfaqëson secili shembull.

Teknika e kërcimit me tre hapa - Kjo teknikë me tre hapa u kërkon studentëve të mendojnë për një problem të botës reale të paraqitur në një skenar të bazuar në raste: (1) artikulojnë një plan për ta zgjidhur atë, (2) mbledhin burime dhe (3) përpiqen të ofrojnë një zgjidhje e qëndrueshme për këtë.

Projektet digjitale - Studentët krijojnë projekte që përmirësojnë dhe dokumentojnë të mësuarit e tyre rreth një koncepti të rëndësishëm teme në këtë fushë. Projektet digjitale mund të përfshijnë kolazhe, albume fotografike, video, infografikë, faqe interneti, blogje, podkaste, rimorkio librash ose më shumë.

Zinxhirët e sekuencave - Nxënësit analizojnë dhe grafikojnë një sekuencë ngjarjesh, veprimesh, rolesh ose vendimesh. Zinxhirët e sekuencave/vargjeve kërkojnë që studentët të krijojnë një hartë vizuale të logjikës në seri.

Hartat e koncepteve - studentët vizatojnë një diagram që përcjell idetë e tyre rreth ose të kuptuarit e një koncepti, procedure ose procesi kompleks që ata kanë studiuar. Një diagram synon të sugjerojë lidhjet midis ideve, duke i bërë ato në formën e një rrjeti në të cilin kutitë ose rrathët përfaqësojnë idetë dhe në të cilat linjat midis ideve përfaqësojnë lidhjet.

16

6. ASPEKTE PRAKTIKE PËR DIZAJNIM DHE ZBATIM TË PROGRAMIT STUDIMOR PËR MËSUESIT NË LIDHJE ME DHUNËN

Zbatimi i taksonomive të synuara për mësimdhënien dhe studimin e dhunës

Tema 1. Përkufizimet dhe llojet e dhunës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon, përshkruan dhe jep përkufizimet bazë të dhunës.
2. **Kuptimi:** Krahason, diskuton dhe rendit llojet e ndryshme të dhunës, si dhe pasojat e tyre.
3. **Zbatimi:** Përdor shembuj të llojeve të ndryshme të dhunës në jetën e përditshme.
4. **Analiza:** Analizon dhe shpjegon situatat në të cilat dhuna është e pranishme dhe bën dallime midis llojeve të dhunës.
5. **Sintezë:** Zhvillon dhe kombinon një strategji për të parandaluar dhunën në komunitet.
6. **Vlerësimi:** Kontrollon, krahason dhe argumenton për sa i përket efektivitetit të metodave të ndryshme për përballimin e dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kravoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Identifikon dhe përshkruan ekzistencën e dhunës në shoqëri.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Diskuton dhe ndihmon në lidhje me emocionet e shprehura në lidhje me dhunën dhe pasojat e saj.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Vlerëson, dallon dhe shpjegon qëndrimet dhe këndvështrimet e ndryshme për dhunën.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Ndryshon, organizon dhe integron pikëpamjet e tij mbi rëndësinë e parandalimit të dhunës.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Zhvillon dhe propozon etikën apo parimet personale në lidhje me parandalimin e dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon lloje të ndryshme të dhunës (fizike, emocionale, seksuale, verbale) dhe përkufizimet e tyre.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan shembuj të dhunës dhe përcakton termat bazë që lidhen me temën.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton njohuritë për identifikimin e dhunës në situata dhe raste specifike.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si llojet e ndryshme të dhunës ndikojnë tek individët dhe shoqëria.
5. **Simbolizimi:** Tregon modele ose diagrame grafike që ilustrojnë vizualisht shumëllojshmërinë e llojeve të dhunës.

6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason dhe dallon lloje të ndryshme të dhunës, duke zbuluar ngjashmëritë dhe dallimet mes tyre.
7. **Klasifikimi:** Organizon llojet e dhunës në kategori sipas kriterëve specifike (p.sh. lloji, intensiteti).
8. **Analiza e gabimeve:** Identifikon dhe sqaron keqkuptimet në konceptimin e dhunës dhe llojet e saj.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime rreth prirjeve dhe modeleve të përgjithshme të dhunës në shoqëri.
10. **Specifikimi:** Formulon përkufizime dhe kushte specifike për lloje të ndryshme të dhunës, me fokus në kontekstualizimin.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron skenarë të ndryshëm të dhunës dhe parashikon rezultatet e ndërhyrjeve të aplikuara.
12. **Hulumtimi:** Mbledh dhe analizon të dhënat nga burimet përkatëse për dhunën dhe prezanton rezultatet.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson strategji të ndryshme për trajtimin e dhunës dhe vendos se cila është më e përshtatshme për një rast specifik.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji praktike për parandalimin dhe ndërhyrjen në situata të dhunës, bazuar në parimet e mësuara.

Tema 2. Shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon shkaqet rrënjësore dhe faktorët e rrezikut të dhunës.
2. **Kuptimi:** Shpjegon se si faktorë të ndryshëm ndikojnë në shfaqjen e dhunës.
3. **Zbatimi:** Përdor shembuj për të identifikuar faktorët e rrezikut në situata reale.
4. **Analiza:** Analizon rastet e dhunës dhe bë dallimin ndërmjet faktorëve të rrezikut individual dhe social.
5. **Sintezë:** Zhvillon ndërhyrje për të reduktuar rrezikun e dhunës në komunitet.
6. **Vlerësimi:** Mbështet efektivitetin e strategjive ekzistuese të parandalimit të dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Përshkruan dhe identifikon faktorë të ndryshëm që kontribuojnë në dhunë.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Shpreh ndjenjat për ndikimin e faktorëve socialë dhe ekonomikë në dhunë.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Vlerëson rëndësinë e edukimit dhe ndërgjegjësismit për parandalimin e dhunës.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Harmonizon pikëpamjet e tij mbi strategjitë për trajtimin e faktorëve të rrezikut.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Zhvillon parime personale për pjesëmarrje aktive në parandalimin e dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon faktorët e rrezikut që lidhen me dhunën (mjedisore, sociale, individuale) dhe përcakton nëse deklarata të caktuara janë të vërteta apo të rreme.

2. **Duke kujtuar:** Përshkruan shkaqet kryesore të dhunës dhe jep shembuj të faktorëve specifikë që mund të ndikojnë në shfaqjen e saj.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton metoda për të mbledhur informacion mbi faktorët e rrezikut dhe demonstroi të kuptuarit e rolit të tyre në dhunë.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si faktorë të ndryshëm rreziku ndërveprojnë dhe mund të çojnë në dhunë.
5. **Simbolizimi:** Krijon paraqitje grafike (të tilla si diagrame ose harta) për të vizualizuar faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme (p.sh. familje, komunitet, shkollë) dhe zbulon ngjashmëritë dhe dallimet.
7. **Klasifikimi:** Organizon faktorët e rrezikut në kategori (p.sh. individual, social, ekonomik) dhe identifikon rëndësinë e tyre.
8. **Analiza e gabimeve:** Identifikon dhe vlerëson gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut dhe sugjeron korrigjime.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për shkaqe specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut dhe parashikon rezultatet e mundshme nga zbatimi i tyre.
12. **Hulumtimi:** Mbledh informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulon argumente bazuar në kërkimin.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson ndërhyrjet e ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut dhe përzgjedh masat më të përshtatshme.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon një strategji për trajtimin e faktorëve specifikë të rrezikut, me qëllim parandalimin e dhunës në mjedise të ndryshme.

Tema 3. Ndikimi i dhunës tek individët dhe mjedisi

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon efektet themelore të dhunës në shëndetin fizik dhe mendor.
2. **Kuptimi:** Shpjegon se si dhuna ndikon në strukturën dhe marrëdhëniet shoqërore.
3. **Zbatimi:** Përdor shembuj nga jeta reale ku dhuna ka shkaktuar ndryshim në një komunitet.
4. **Analiza:** Analizon një rast specifik të dhunës dhe pasojat e saj për individët dhe shoqërinë.
5. **Sintezë:** Zhvillon një strategji ndërhyrjeje për të reduktuar efektet negative të dhunës në komunitet.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson programe të ndryshme për të ndihmuar viktimat e dhunës dhe efektivitetin e tyre.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Njeh rëndësinë e dhunës dhe pasojat e saj për individët dhe shoqërinë.

2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Shpreh emocionet personale për viktimat e dhunës dhe nevojat e tyre.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Vlerëson rëndësinë e masave parandaluese për reduktimin e dhunës.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Harmonizon pikëpamjet e tij për përgjegjësinë e përbashkët në trajtimin e dhunës.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Zhvillon parime personale për pjesëmarrje aktive në trajtimin e pasojave të dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon forma të ndryshme të ndikimit të dhunës tek individët dhe komunitetet, dhe përcakton nëse deklaratat për ndikimin e dhunës janë të vërteta apo të rreme.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe komunitetit dhe jep shembuj nga jeta reale.
3. **Ekzekutimi:** Grumbullon informacion mbi ndikimin e dhunës dhe demonstroi mirëkuptim përmes prezantimit të të dhënave ose raporteve.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si dhuna ndikon në aspekte të ndryshme të jetës, si arsimi, ekonomia dhe struktura sociale në komunitet.
5. **Simbolizimi:** Krijon paraqitje vizuale (p.sh. tabela, modele) që ilustrjnë ndikimin e dhunës në aspektet individuale dhe sociale.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason ndikimet e dhunës në kontekste të ndryshme (p.sh. zonat urbane dhe rurale) dhe zbulon ndryshimet në efekte.
7. **Klasifikimi:** Organizon pasojat e dhunës në kategori (fizike, emocionale, sociale) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.
8. **Analiza e gabimeve:** Identifikon dhe vlerëson gabimet në të kuptuarit e ndikimit të dhunës dhe sugjeron përmirësime në perceptim.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime të përgjithshme se si dhuna mund të ndikojë në shoqërinë në tërësi dhe cilat janë pasojat afatgjata.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për mënyrat specifike se si dhuna ndikon dhe e mbështet me fakte dhe shembuj.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron strategji për të reduktuar ndikimin e dhunës dhe parashikon rezultatet e tyre të mundshme.
12. **Hulumtimi:** Grumbullon informacion për pasojat e dhunës dhe formulon argumente të bazuara në kërkime.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson strategji të ndryshme për përballimin e pasojave të dhunës dhe zgjedh masat më të përshtatshme.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon një strategji për të adresuar ndikimin e dhunës në komunitet dhe propozon zgjidhje konkrete.

Tema 4. Bazat ligjore dhe etike të dhunës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon ligjet dhe rregulloret bazë që lidhen me dhunën.

2. **Kuptimi:** Shpjegon parimet etike lidhur me parandalimin e dhunës dhe mbrojtjen e viktimave.
3. **Zbatimi:** Përdorn shembuj nga ligji për të identifikuar rastet e dhunës dhe rregullimin e tyre.
4. **Analiza:** Analizon konfliktet ndërmjet aspekteve ligjore dhe etike të dhunës.
5. **Sintezë:** Zhvillon propozime për përmirësimin e kuadrit ligjor dhe standardeve etike në trajtimin e dhunës.
6. **Vlerësimi:** Kontrollon efektivitetin e mekanizmave ligjorë ekzistues për mbrojtjen e viktimave të dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Njeh rëndësinë e aspekteve ligjore dhe etike në trajtimin e dhunës.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguuar:** Shpreh qëndrime lidhur me të drejtat e viktimave dhe mbrojtjen e tyre.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Vlerëson rolin e parimeve etike në zhvillimin e sistemeve juridike.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Harmonizon pikëpamjet e tij për nevojën e ndryshimeve në rregulloren ligjore në kuadrin e dhunës.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Zhvillon parimet etike personale në lidhje me mbrojtjen ligjore të viktimës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon termat ligjore që lidhen me dhunën dhe përcakton nëse deklaratat për aspektet ligjore dhe etike janë të vërteta apo të rreme.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan aktet themelore ligjore dhe parimet etike në lidhje me dhunën dhe jep shembuj për secilin.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton normat ligjore për shembuj të veçantë të dhunës dhe demonstroi mirëkuptim përmes analizës së rastit.
4. **Integrimi:** Shpjegon marrëdhëniet ndërmjet ligjit dhe etikës në kontekstin e dhunës dhe çfarë pasojash kanë ato për individët dhe komunitetet.
5. **Simbolizimi:** Ndërton paraqitje grafike ose diagrame që ilustrojnë koncepte ligjore dhe etike që lidhen me dhunën.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason sistemet e ndryshme ligjore dhe reagimin e tyre ndaj dhunës dhe se si zbatohen parimet etike në ato kontekste.
7. **Klasifikimi:** Organizon aspektet ligjore dhe etike të dhunës në kategori (p.sh. e drejta penale, e drejta civile, normat etike) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.
8. **Analiza e gabimeve:** Identifikon dhe vlerëson parregullsitë në procedurat ligjore lidhur me dhunën dhe sugjeron përmirësime.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerr përfundime për normat e përgjithshme ligjore dhe etike që zbatohen në rastet e dhunës.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për qëndrime specifike ligjore ose etike në kontekstin e dhunës dhe i mbështet ato me fakte dhe shembuj.

- 11. Eksperimentimi:** Heton se si masa të ndryshme ligjore ndikojnë në parandalimin dhe reagimin e dhunës dhe parashikon rezultatet e mundshme.
- 12. Hulumtimi:** Grumbullon informacion mbi aspektet ligjore dhe etike të dhunës, analizon dhe formulon argumente të bazuara në kërkime.
- 13. Vendimmarrja:** Vlerëson alternativa të ndryshme ligjore për përballimin e dhunës dhe zgjedh masat më të përshtatshme.
- 14. Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për zgjidhjen e problemeve ligjore dhe etike që lidhen me dhunën dhe propozon zgjidhje konkrete.

Tema 5. Strategjitë mësimore për parandalimin e dhunës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

- 1. Njohuri:** Identifikon konceptet dhe termat bazë që lidhen me parandalimin e dhunës.
- 2. Kuptimit:** Shpjegon strategji të ndryshme për parandalimin e dhunës dhe rëndësinë e tyre.
- 3. Zbatimi:** Përdor shembuj nga praktika për të zbatuar strategjitë e parandalimit në një mjedis shkollor ose komuniteti.
- 4. Analiza:** Analizon efektet e strategjive të ndryshme parandaluese dhe zbatueshmërinë e tyre në kontekste të ndryshme.
- 5. Sintezë:** Zhvillon strategji ose modifikime të reja në metodat ekzistuese të parandalimit të dhunës.
- 6. Vlerësimi:** Kontrollon efektivitetin e strategjive parandaluese të aplikuara dhe sugjeron përmirësime.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

- 1. Perceptimi:** Njeh rëndësinë e parandalimit të dhunës dhe nevojën për strategji edukative.
- 2. Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Shpreh qëndrime dhe emocione personale lidhur me rëndësinë e parandalimit të dhunës.
- 3. Miratimi i orientimeve të vlerave:** Vlerëson qasjet dhe metodat e ndryshme për parandalimin dhe efektivitetin e tyre.
- 4. Organizimi i orientimeve të vlerave:** Harmonizon pikëpamjet personale për kuptimin e bashkëpunimit në strategjitë parandaluese.
- 5. Përhapja e orientimeve të vlerave:** Zhvillon angazhime personale për pjesëmarrje aktive në nismat për parandalimin e dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

- 1. Njohja:** Identifikon strategjitë efektive të parandalimit të dhunës dhe përcakton nëse deklaratat për efektivitetin e tyre janë të vërteta apo të rreme.
- 2. Duke kujtuar:** Përkthyer konceptet dhe metodat bazë për parandalimin e dhunës, jep shembuj të programeve dhe nismave të suksesshme.
- 3. Ekzekutimi:** Zbaton strategji parandaluese në simulime ose raste studimore, duke demonstruar të kuptuarit e parimeve të mësimdhënies.
- 4. Integrimi:** Shpjegon se si mund të kombinohen strategji të ndryshme për parandalimin e dhunës për të arritur rezultate më të mira dhe ndikim në komunitet.

5. **Simbolizimi:** Ndërton paraqitje vizuale ose modele të strategjive parandaluese, duke përfshirë grafikët, hartat ose prezantimet.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason metoda të ndryshme parandalimi dhe efektivitetin e tyre në kontekste të ndryshme, si shkolla, familje dhe komunitete.
7. **Klasifikimi:** Organizon strategjitë e parandalimit në kategori (p.sh., edukative, ndërhyrëse, bashkëpunuese) dhe identifikon shembuj për secilën kategori.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson mangësitë në strategjitë ekzistuese të parandalimit dhe sugjeron modifikime për të përmirësuar efektivitetin e tyre.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime rreth parimeve të përgjithshme të parandalimit të dhunës dhe formulon rekomandime për nismat e ardhshme.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për strategji specifike parandaluese, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe kërkime.
11. **Eksperimentimi:** Hulumton metoda dhe teknika të reja parandalimi, formulon hipoteza dhe i teston në praktikë.
12. **Hulumtimi:** Mbledh dhe analizon informacione për strategji të ndryshme parandaluese, shkëmben ide dhe diskuton zbatueshmërinë e tyre.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat në zhvillimin e programeve të parandalimit të dhunës dhe propozon opsionet më të përshtatshme bazuar në kriteret.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për t'u marrë me situata specifike të dhunës dhe propozon risi për të përmirësuar modelet ekzistuese.

Tema 6. Teknikat e ndërhyrjes në dhunë

Taksonomia e Bloom-it

1. **Njohuri:** Identifikon dhe përshkruan teknikat e ndërhyrjes në dhunë.
2. **Kuptimi:** Shpjegon shkaqet e dhunës dhe pasojat e saj.
3. **Zbatimi:** Zbaton teknikat e duhura të ndërhyrjes në situata të simuluar.
4. **Analiza:** Analizon skenarë të ndryshëm të dhunës dhe sugjeron ndërhyrje adekuata.
5. **Sintezë:** Zhvillon strategjinë e vet për ndërhyrje në një rast specifik të dhunës.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e teknikave të ndryshme të ndërhyrjes ndaj dhunës.

Taksonomia e Kratwoll-it (afektive)

1. **Perceptimi:** Tregon interes për subjektin e dhunës dhe ndërhyrjes.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë në diskutime dhe projekte që lidhen me dhunën.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e ndërhyrjes dhe mbështetjes për viktimat.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon aktivitete për rritjen e ndërgjegjësimit për dhunën në komunitet.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron etikë dhe vlera në sjellje ndaj viktimave të dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon teknika të ndryshme të ndërhyrjes në dhunë dhe përcakton nëse deklaratat në lidhje me zbatimin e tyre janë të vërteta apo të rreme.

2. **Duke kujtuar:** Përshkruan teknikat bazë të ndërhyrjes, jep shembuj të situatave në të cilat ato zbatohen dhe etiketon koncepte të rëndësishme.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton teknikat e ndërhyrjes në simulime ose situata reale, duke demonstruar aftësi komunikimi dhe menaxhim konflikti.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si teknikat e ndryshme të ndërhyrjes mund të kombinohen për të arritur një rezultat të suksesshëm dhe si t'i zbatojnë ato në një kontekst komunitar.
5. **Simbolizimi:** Krijon paraqitje vizuale ose modele të teknikave të ndërhyrjes, duke përfshirë diagrame ose grafikë për të kuptuar më mirë.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason teknikat e ndryshme të ndërhyrjes dhe efektivitetin e tyre në situata të ndryshme, si shkolla, familje dhe komunitete.
7. **Klasifikimi:** Organizon teknikat e ndërhyrjes në kategori (p.sh. parandaluese, reaktive, terapeutike) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson mangësitë në teknikat ekzistuese të ndërhyrjes dhe sugjeron modifikime për të përmirësuar efektivitetin e tyre.
9. **Përgjithësim:** Nxjerrë përfundime rreth parimeve të përgjithshme të ndërhyrjes dhe formulon rekomandime për nismat e ardhshme.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për teknikat specifike të ndërhyrjes, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe kërkime.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron metoda të reja ndërhyrjeje, duke formuluar hipoteza dhe duke i testuar ato në praktikë.
12. **Hulumtimi:** Mbledh dhe analizon informacione mbi teknikat e ndryshme të ndërhyrjes, shkëmben ide dhe diskuton zbatueshmërinë e tyre.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat në zhvillimin e strategjive të ndërhyrjes dhe propozon opsionet më të përshtatshme bazuar në kritere.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për t'u marrë me raste specifike të dhunës dhe propozon risi për të përmirësuar modelet ekzistuese.

Tema 7. Sistemet dhe burimet për të mbështetur subjektet-viktima të dhunës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon sisteme dhe burime të ndryshme për të mbështetur viktimat e dhunës.
2. **Kuptimi:** Shpjegon funksionet e atyre sistemeve dhe burimeve.
3. **Aplikimi:** Aplikon burimet e duhura mbështetëse për situata të simuluar.
4. **Analiza:** Analizon efektivitetin e sistemeve të ndryshme mbështetëse.
5. **Sintezë:** Zhvillon propozime për përmirësimin e burimeve ekzistuese mbështetëse.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson ndikimin e burimeve mbështetëse mbi viktimat e dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Demonstron interes për sistemet dhe burimet e mbështetjes së viktimave.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në diskutime për problemet me viktimat e dhunës.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e mbështetjes dhe burimeve për viktimat.

4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon ngjarje për të rritur ndërgjegjësimin për burimet për viktimat.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron angazhim dhe ndjeshmëri ndaj viktimave të dhunës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon sisteme dhe burime të ndryshme për të mbështetur viktimat e dhunës dhe përcakton nëse informacioni rreth tyre është i saktë apo i pasaktë.
2. **Duke kujtuar** Përshkruan burimet dhe shërbimet bazë në dispozicion të viktimave të dhunës, duke përfshirë mbrojtjen, ndihmën mjekësore dhe mbështetjen ligjore.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton informacione rreth burimeve dhe shërbimeve në raste reale, duke demonstruar aftësi në navigimin në sistemin mbështetës.
4. **Integrimi:** Sqaron sesi sisteme të ndryshme mbështetëse (qeveria, OJQ dhe komuniteti) punojnë së bashku për të ndihmuar viktimat.
5. **Simbolizimi:** Krijon tabela vizuale ose harta të burimeve dhe sistemeve mbështetëse, duke ilustruar një shteg për viktimat
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason burimet e ndryshme mbështetëse dhe efektivitetin e tyre për të ndihmuar viktimat e dhunës.
7. **Klasifikimi:** Organizon burimet mbështetëse në kategori (p.sh. ligjore, mjekësore, psikologjike) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson mangësitë në sistemet ekzistuese të mbështetjes dhe sugjeron përmirësime për efektivitetin e tyre.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerr përfundime rreth parimeve të përgjithshme të mbështetjes së viktimave dhe formulon rekomandime për iniciativat e ardhshme.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për burime specifike, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe shembuj nga praktika.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron modele të reja mbështetjeje dhe teston zbatueshmërinë e tyre në situata të ndryshme.
12. **Hulumtimi** Mbledh dhe analizon informacione rreth sistemeve dhe burimeve mbështetëse, shkëmben ide dhe diskuton efektivitetin e tyre.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat në zhvillimin e sistemeve mbështetëse dhe propozon opsionet më të përshtatshme bazuar në nevojat e viktimave.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për të përmirësuar sistemet mbështetëse dhe për të adresuar sfidat me të cilat përballen viktimat e dhunës.

Tema 8. Roli i mësuesit në lidhje me dhunën

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon rolet dhe detyrat bazë të mësuesit në lidhje me dhunën.
2. **Kuptimi:** Shpjegon rëndësinë e parandalimit të dhunës në procesin arsimor.
3. **Zbatimi:** Zbaton strategjitë e ndërhyrjes në situata të simuluar dhune.
4. **Analiza:** Analizon rastet e dhunës dhe i sugjeron mësuesit përgjigjet e duhura.
5. **Sintezë:** Zhvillon një plan individual për trajtimin e dhunës në klasë.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e strategjive të ndryshme të ndërhyrjes së mësuesve.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për rolin e mësuesit në parandalimin e dhunës.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në diskutime rreth rolit të mësuesit në përballjen me dhunën.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e mbështetjes së nxënësve dhe parandalimin e dhunës.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon ngjarje ose seminare për të rritur ndërgjegjësimin për dhunën në shkollë.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron një qasje proaktive për zgjidhjen e problemeve që lidhen me dhunën.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon rolet dhe përgjegjësitë e mësuesve në parandalimin dhe reagimin ndaj dhunës.
2. **Duke kujtuar** Përshkruan shembuj të dhunës në mjedisin shkollor dhe rolin e mësuesve në trajtimin e tyre.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton strategjitë e ndërhyrjes ndaj dhunës në klasë, duke demonstruar aftësi të menaxhimit të konfliktit.
4. **Integrimi:** Sqaron sesi mësuesit mund të komunikojnë me nxënësit për dhunën dhe t'i edukojnë ata për pasojat e saj.
5. **Simbolizimi:** Krijon diagrame ose harta që tregojnë se si mësuesit mund të organizojnë veprime parandaluese kundër dhunës.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason qasjet e ndryshme të mësuesve për trajtimin e dhunës dhe efektivitetin e tyre.
7. **Klasifikoni:** Organizon strategji dhe burime të ndryshme për të mbështetur mësuesit në trajtimin e dhunës.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson ndërhyrjet e pasuksesshme në trajtimin e dhunës dhe propozon zgjidhje për përmirësim.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime për rëndësinë e rolit të mësuesve në krijimin e një mjedisi të sigurt shkollor.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për teknika dhe strategji specifike që mësuesit duhet të përdorin për të parandaluar dhunën.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron qasje dhe metoda të reja të punës me nxënësit në kuadrin e parandalimit të dhunës.
12. **Hulumtimi:** Mbledh dhe analizon të dhëna për efektet e dhunës në shkolla dhe rolin e mësuesve në parandalimin e saj.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat në strategjitë e menaxhimit të dhunës dhe propozon zgjidhjet më të përshtatshme.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për trajtimin e situatave specifike të dhunës në klasë dhe sfidave që dalin prej tyre.

Tema 9. Kompetencat social-emocionale të mësuesve dhe zgjidhja e konflikteve pa dhunë

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon kompetencat themelore social-emocionale të mësuesve.
2. **Kuptimi:** Shpjegon kuptimin e kompetencave social-emocionale në një kontekst edukativ.
3. **Zbatimi:** Zbaton strategji për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve në situata të simuluar.
4. **Analiza:** Analizon rastet e konfliktit dhe sugjeron përgjigje të bazuara në kompetencat social-emocionale.
5. **Sintezë:** Zhvillon një plan për të përmirësuar kompetencat e veta dhe teknikat e zgjidhjes së konflikteve.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e strategjive të aplikuara për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kravoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për zhvillimin e kompetencave social-emocionale.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në diskutime për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e inteligjencës social-emocionale në arsim.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon seminare ndërgjegjëse për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron një qasje proaktive për zgjidhjen e konflikteve.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon aftësitë social-emocionale që janë të rëndësishme për mësuesit në kontekstin e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan shembuj të situatave në klasë ku nevojitet zgjidhja e konfliktit pa dhunë.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton teknikat e dëgjimit aktiv dhe empatisë për zgjidhjen e konflikteve mes nxënësve.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si kompetencat social-emocionale ndikojnë në krijimin e një klime pozitive shkollore dhe marrëdhënieve ndërmjet nxënësve.
5. **Simbolizimi:** Krijon paraqitje vizuale (diagramë, modele) që shpjegojnë procesin e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason strategji të ndryshme për zgjidhjen e konflikteve jo të dhunshme dhe efektet e tyre në sjelljen e nxënësve.
7. **Klasifikimi:** Organizon aftësi të ndryshme social-emocionale në kategori dhe shpjegon rëndësinë e tyre për mësuesit.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson ndërhyrjet e pasuksesshme dhe sugjeron përmirësime në teknikat e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.

9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime për rëndësinë e kompetencave social-emocionale në zhvillimin e mësuesve dhe nxënësve të suksesshëm.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për rëndësinë e teknikave dhe strategjive të specifikuara për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë në klasë.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron metoda dhe qasje të reja për të përmirësuar aftësitë social-emocionale të mësuesve.
12. **Hulumtimi:** Grumbullon të dhëna për efektivitetin e programeve social-emocionale në shkolla dhe ndikimin e tyre në konflikte.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativa të ndryshme në metodat e zgjidhjes së konflikteve dhe sugjeron strategjitë më të përshtatshme.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për trajtimin e konflikteve specifike në klasë, duke përdorur aftësi social-emocionale.

Tema 10. Forcimi i rolit të komunitetit të shkollës

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohje:** Identifikon rolet dhe funksionet e komunitetit të shkollës.
2. **Kuptimi:** Shpjegon kuptimin e pjesëmarrjes aktive në komunitetin e shkollës.
3. **Zbatimi:** Zbaton strategji për të angazhuar anëtarët e komunitetit në aktivitetet e shkollës.
4. **Analiza:** Analizon sfidat dhe mundësitë për zhvillimin e komunitetit shkollor.
5. **Sintezë:** Zhvillon një plan për iniciativa për të forcuar rolin e komunitetit të shkollës.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e aktiviteteve dhe programeve të komunitetit të shkollës.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për pjesëmarrje aktive në komunitetin e shkollës.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë në diskutime për përmirësimin e komunitetit të shkollës.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e bashkëpunimit dhe komunitetit në shkollë.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon ngjarje ose aktivitete për të rritur ndërgjegjësimin për rolin e komunitetit.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron një qasje proaktive në zgjidhjen e problemeve në shkollë.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon rolet kryesore të anëtarëve të komunitetit të shkollës dhe ndikimin e tyre në procesin arsimor.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan shembuj të praktikave të suksesshme në komunitetin e shkollës që mbështesin bashkëpunimin dhe përfshirjen.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton strategji për të përfshirë në mënyrë aktive prindërit dhe komunitetin në aktivitetet e shkollës.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si rolet e ndryshme në komunitetin e shkollës kontribuojnë në një klimë pozitive të shkollës dhe në zhvillimin e nxënësve.

5. **Simbolizimi:** Krijon materiale vizuale (postera, tabela) që përshkruajnë rolet e anëtarëve të komunitetit të shkollës.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason rolet e anëtarëve të ndryshëm të komunitetit të shkollës dhe kontributin e tyre në sistemin arsimor.
7. **Klasifikimi:** Organizon informacion për role të ndryshme (mësues, nxënës, prindër, komunitet lokal) në komunitetin e shkollës.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson situatat ku përfshirja e pamjaftueshme e komunitetit ka sjellë probleme në kontekstin e shkollës.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime për rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet të gjithë anëtarëve të komunitetit të shkollës për arritjen e rezultateve të suksesshme arsimore.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për nevojën e një roli aktiv të prindërve dhe komunitetit në procesin edukativo-arsimor.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron metoda të reja të përfshirjes së komunitetit në iniciativat arsimore dhe vlerëson efektivitetin e tyre.
12. **Hulumtimi:** Grumbullon të dhëna për rolin e komunitetit të shkollës në kontekste të ndryshme arsimore dhe sugjerime për përmirësim.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat për përmirësimin e përfshirjes së komunitetit dhe propozon strategji specifike.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për të adresuar sfidat në komunikimin ndërmjet shkollës dhe komunitetit.

Tema 11. Tema 11. Specifikat gjinore në dhunë (për vajzat dhe djemtë) dhe rekomandime për veprim

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon lloje të ndryshme të dhunës specifike gjinore.
2. **Kuptimi:** Shpjegon ndryshimet në mënyrën se si dhuna manifestohet tek vajzat dhe djemtë.
3. **Zbatimi:** Zbatimi i strategjive të ndërhyrjes në rastet e dhunës me bazë gjinore.
4. **Analiza:** Analizon ndikimin e faktorëve sociokulturorë në specifikat gjinore në dhunë.
5. **Sintezë:** Zhvillon rekomandime për trajtimin efektiv të dhunës mes vajzave dhe djemve.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e ndërhyrjeve të propozuara për grupe të ndryshme gjinore.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për aspektet gjinore të dhunës.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në diskutime rreth formave të ndryshme të dhunës lidhur me gjininë.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e të kuptuarit të specifikave gjinore në parandalimin e dhunës.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizoni seminare ose ngjarje për të rritur ndërgjegjësimin për aspektet gjinore të dhunës.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron ndjeshmëri dhe mirëkuptim për përvojat e viktimave, pavarësisht nga gjinia e tyre.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon forma të ndryshme të dhunës specifike gjinore dhe vlerëson nëse deklaratat për dallimet gjinore në dhunë janë të sakta.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan shembuj të dhunës mes vajzave dhe djemve dhe rendit faktorët që ndikojnë në këto dallime.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton strategjitë për parandalimin e dhunës në mjedisin shkollor, që synojnë nevojat specifike të vajzave dhe djemve.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si faktorët socialë dhe kulturorë ndikojnë në dallimet gjinore në dhunë dhe paraqet ide për ndryshimin e këtyre faktorëve.
5. **Simbolizimi:** Krijon materiale vizuale (postera, tabela) për të treguar specifikat gjinore në dhunë dhe rekomandime për veprim.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason strategjitë e vajzave dhe djemve për t'u përballur me dhunën dhe thekson ngjashmëritë dhe dallimet.
7. **Klasifikimi:** Organizon informacione rreth llojeve të ndryshme të dhunës (fizike, psikologjike, online) dhe se si ato ndikojnë në gjinitë e ndryshme.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson situatat ku dallimet gjinore nuk trajtohen në mënyrë adekuate dhe propozon masa korrigjuese.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerr konkluzione për prirjet e përgjithshme të dhunës mes vajzave dhe djemve dhe zhvillon parime të përgjithshme për përballimin.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për rëndësinë e ndjeshmërisë gjinore në ndërhyrjet edukative kundër dhunës.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron qasje të reja për edukimin gjithëpërfshirës dhe të ndërgjegjshëm gjinor për parandalimin e dhunës.
12. **Hulumtimi:** Grumbullon të dhëna për dhunën në mjedise të ndryshme shkollore dhe analizon specifikat gjinore dhe sugjerimet për përmirësim.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson alternativat për ndërhyrjet kundër dhunës dhe rekomandon strategjitë më të përshtatshme për çdo gjini.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për të adresuar sfidat që lidhen me dhunën me bazë gjinore dhe propozon zgjidhje konkrete.

Tema 12. Metodologjitë dhe strategjitë për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon metodologjitë dhe strategjitë bazë për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve.
2. **Kuptimi:** Shpjegon rëndësinë e zgjidhjes jo të dhunshme të konflikteve në kontekste të ndryshme.
3. **Zbatimi:** Zbaton strategji specifike në konflikte të simuluar.
4. **Analiza:** Analizon situatat e konfliktit dhe propozon zgjidhje të përshtatshme jo të dhunshme.
5. **Sintezë:** Zhvillon një plan për integrimin e metodave jo të dhunshme në praktikën e përditshme.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson efektivitetin e strategjive të aplikuara për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve..

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kratvoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për metodologjitë e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në diskutime dhe aktivitete që lidhen me zgjidhjen e konflikteve.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e ndjeshmërisë dhe komunikimit në zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizon seminare për të rritur ndërgjegjësimin për rëndësinë e zgjidhjes jo të dhunshme të konflikteve.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron një qasje proaktive në zbatimin e strategjive për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon shembuj të strategjive të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme dhe përcakton nëse ato janë të zbatueshme në situata specifike.
2. **Duke kujtuar:** Përshkruan metodologjitë bazë për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë, si dëgjimi aktiv, ndërmjetësimi dhe negociimi.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton metoda të zgjidhjes jo të dhunshme të konfliktit në situata të simuluar, duke demonstruar aftësi ndërmjetësimi.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si aspektet sociale dhe emocionale ndikojnë në konfliktet dhe zgjidhjen e tyre jo të dhunshme dhe lidh strategjitë e duhura me shembuj konkretë.
5. **Simbolizimi:** Krijon paraqitje vizuale të strategjive të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme (grafikë, postera) për të treguar avantazhet dhe disavantazhet e tyre.
6. **Lidhja/Përputhja:** Krahason metodologjitë e ndryshme të zgjidhjes së konflikteve dhe nxjerr në pah ngjashmëritë dhe dallimet e tyre, me theks të veçantë në aspektet gjinore.
7. **Klasifikimi:** Organizon strategjitë e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë në kategori sipas efektivitetit dhe zbatueshmërisë së tyre.
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson situatat ku strategjitë jo të dhunshme kanë dështuar dhe sugjeron qasje alternative për përmirësim.
9. **Përgjithësimi:** Nxjerrë përfundime rreth parimeve të përgjithshme të zgjidhjes së konflikteve pa dhunë dhe se si ato mund të zbatohen në kontekste të ndryshme.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për rëndësinë e zgjidhjes jo të dhunshme të konflikteve në arsim dhe shoqëri dhe parashikon pasojat e shpërfilljes së tij.
11. **Eksperimentimi:** Eksploron strategji të reja për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë nëpërmjet simulimeve ose lojërave me role, duke testuar efektivitetin e tyre.
12. **Hulumtim:** Grumbullon informacion mbi shembuj të suksesshëm të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme në kultura dhe situata të ndryshme dhe analizon metodat e tyre.
13. **Vendimmarrja:** Vlerëson strategjitë alternative për zgjidhjen e konflikteve jo të dhunshme dhe rekomandon ato më të përshtatshmet në varësi të rrethanave specifike.
14. **Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për zgjidhjen e konflikteve në situata specifike, duke përshtatur metodat sipas nevojave individuale të pjesëmarrësve.

Tema 13. Ndërmjetësimi dhe teknikat e zgjidhjes së konflikteve

Rezultatet e të mësuarit të Taksonomisë së Bloom-it:

1. **Njohuri:** Identifikon dhe përshkruan teknikat bazë të ndërmjetëimit.
2. **Kuptimi:** Shpjegon se si mund të zbatohen teknika të ndryshme për konflikte specifike.
3. **Zbatimi:** Zbaton teknikat e mësuara në situata konflikti të simuluar.
4. **Analiza:** Analizon rastet e konfliktit dhe vlerëson se cilat teknika ndërmjetësimi ishin efektive.
5. **Sintezë:** Zhvillon një strategji për ndërmjetësimin e një konflikti specifik.
6. **Vlerësimi:** Vlerëson rezultatet e teknikave të aplikuara dhe sugjeron përmirësime.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Kravoll-it (afektive):

1. **Perceptimi:** Tregon interes për teknikat e ndërmjetëimit dhe zgjidhjes së konflikteve.
2. **Aftësia e nxënësit për të reaguar:** Merr pjesë aktive në veprimtari praktike dhe diskutime.
3. **Miratimi i orientimeve të vlerave:** Zhvillon qëndrime për rëndësinë e ndjeshmërisë dhe mirëkuptimit në ndërmjetësim.
4. **Organizimi i orientimeve të vlerave:** Organizoni ngjarje ose seminare për të rritur ndërgjegjësimin për teknikat e zgjidhjes së konflikteve.
5. **Përhapja e orientimeve të vlerave:** Demonstron një qasje proaktive ndaj zgjidhjes së konflikteve dhe ndërmjetëimit.

Rezultatet e të mësuarit sipas taksonomisë së Marzanos:

1. **Njohja:** Identifikon teknika të ndryshme ndërmjetësimi (p.sh. dëgjim aktiv, reflektim) dhe përcakton nëse pohimet rreth tyre janë të vërteta apo të rreme.
2. **Duke kujtuar** Përcakton termat që lidhen me zgjidhjen e konfliktit dhe përshkruan shembuj specifikë të teknikave të ndërmjetëimit.
3. **Ekzekutimi:** Zbaton teknikat e ndërmjetëimit në situata të simuluar, duke demonstruar mënyrën e zbatimit të tyre.
4. **Integrimi:** Shpjegon se si teknikat e ndryshme të ndërmjetëimit ndikojnë në zgjidhjen e konfliktit dhe përshkruan efektet e tyre në situata reale.
5. **Simbolizimi:** Ndërton tabela ose diagrame që paraqesin vizualisht procesin e ndërmjetëimit dhe teknikat e ndryshme.
6. **Përputhja/Përputhja:** Krahason dhe kontraston metoda të ndryshme të zgjidhjes së konflikteve dhe efektivitetin e tyre në situata specifike.
7. **Klasifikimi:** Organizon teknika të ndryshme ndërmjetësimi sipas natyrës së tyre (p.sh. formale, joformale).
8. **Analiza e gabimeve:** Vlerëson situatat në të cilat teknikat e ndërmjetëimit kanë dështuar dhe identifikon arsye të dështimit.
9. **Përgjithësim:** Nxjerrë përfundime të përgjithshme për efektivitetin e teknikave të ndryshme në kontekste të ndryshme.
10. **Specifikimi:** Zhvillon argumente për teknika specifike dhe zbatimin e tyre në situata reale konflikti.

- 11. Eksperimentimi:** Eksploron metoda të reja ndërmjetësimi dhe teston qasje të ndryshme në kushte të kontrolluara.
- 12. Hulumtimi:** Diskuton strategji të ndryshme për zgjidhjen e konflikteve dhe studion shembuj nga praktika.
- 13. Vendimmarrja:** Vlerëson teknikat alternative të ndërmjetësimit dhe propozon zgjidhjet më të përshtatshme për konflikte specifike.
- 14. Zgjidhja e problemeve:** Zhvillon strategji për t'iu përgjigjur me sukses konflikteve, duke i përshtatur teknikat rrethanave specifike.

Temat e mundshme që lidhen me dhunën që mund të jenë pjesë e kurrikulës për edukimin fillestar të mësuesve

Tashmë mund të ndihet tendenca dhe synimi i këtij doracaku për të dhënë shembuj, udhëzime dhe alternativa të përshtatshme për të vepruar në lidhje me dhunën. Nga tabela e mësipërme shihet se rezultatet e të mësuarit që janë shtjelluar në lidhje me tre taksonomitë kanë të bëjnë me tema dhe përmbajtje që lidhen me mësimin e metodave të parandalimit, njohjes dhe punës me autorë dhe viktima të dhunës etj. .. Nga temat dhe përmbajtjet e shumta që mund të jenë potencialisht me interes për një disiplinë shkencore, ne u fokusuam si vijon:

- ▶ Përkufizimet dhe llojet e dhunës
- ▶ Shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës
- ▶ Ndikimi i dhunës tek individët dhe mjedisi
- ▶ Bazat ligjore dhe etike të dhunës
- ▶ Strategjitë mësimore për parandalimin e dhunës
- ▶ Teknikat e ndërhyrjes ndaj dhunës
- ▶ Sistemet dhe burimet për të mbështetur subjektet-viktima të dhunës
- ▶ Roli i mësuesit në lidhje me dhunën
- ▶ Kompetencat social-emocionale të mësuesve dhe zgjidhja e konflikteve pa dhunë
- ▶ Forcimi i rolit të komunitetit të shkollës;
- ▶ Specifikat gjinore në dhunë (për vajzat dhe djemtë) dhe rekomandime për veprim
- ▶ Metodologjitë dhe strategjitë për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve
- ▶ Teknikat e ndërmjetësimit dhe zgjidhjes së konflikteve

Numri dhe larmia e temave dhe përmbajtjeve tregon kompleksitetin e proceseve dhe problemeve që lidhen me dhunën dhe nxjerr në pah nevojën për unitet në veprim dhe sjelljen e zgjidhjeve sistematike teorike dhe praktike për parandalimin dhe përbalimin e dhunës. Është realizimi i disa prej këtyre dhe i shumë temave dhe përmbajtjeve të tjera që do të identifikohen nga secili prej mësuesve të universitetit që do të bëjë që secili nga mësuesit e ardhshëm të përballet me aspektet teorike dhe praktike të dhunës, të marrë njohuri adekuate për dhunën, të zhvillojë mësimet të përshtatshme, dhe do të krijojnë dhe fillojnë të zhvillojnë dhe kultivojnë vlerat dhe mënyrat e duhura të sjelljes në rastet e dhunës ndërmjet nxënësve të tyre. Ai do të sigurojë një kulturë shkollore gjithëpërfshirëse dhe një klimë shkollore demokratike të unitetit në diversitet.

Shembuj të vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të përcaktuara dhe të përshtatura sipas taksonomisë së Marzanos në lidhje me temat dhe përmbajtjen e dhunës dhe mjedisit të sigurt mësimor

Tabela nr. 10 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje

Përkufizimet dhe llojet e dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon lloje të ndryshme të dhunës (fizike, emocionale, seksuale, verbale) dhe përkufizimet e tyre..	Teknikat e inspektimit: Kuiz me pyetje me zgjedhje të shumëfishtë: Studentët duhet të identifikojnë pohime të vërteta dhe të rreme në lidhje me forma të ndryshme të dhunës (fizike, psikologjike, seksuale, etj.). Identifikimi i fotove ose skenarëve: Studentëve u jepen fotografi ose përshkrime të situatave dhe duhet të identifikojnë se çfarë forme dhune përshkruhet. Shembull i një detyre: Studentët marrin skenarë të shkurtër në të cilët përshkruhen forma të ndryshme të dhunës (fizike, psikologjike, ekonomike, etj.). Ata duhet të identifikojnë llojet e dhunës në secilin skenar dhe të përgjigjen nëse pasojat janë përshkruar saktë. Vlerësimi: Vlerësimi i bazuar në saktësinë e identifikimit të formave të dhunës dhe korrektësinë e përzgjedhjes së pohimeve të vërteta/të rreme për pasojat.
	Rikujtimi: Përshkruan shembuj të dhunës dhe përcakton termat bazë që lidhen me temën.	Teknikat e inspektimit: Pyetje eseje: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër ku përshkruajnë pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe japin shembuj nga jeta reale. Intervistë ose pyetje me gojë: Studentët shpjegojnë se çfarë dinë për llojet e dhunës dhe pasojat e tyre Shembull i detyrës: Studentët shkruajnë një ese ose raport të shkurtër që përshkruan pasojat fizike dhe mendore të llojeve të ndryshme të dhunës mbi individët dhe komunitetin. Ato gjithashtu duhet të përfshijnë shembuj ose raste reale që kanë gjetur në media ose në kërkime. Vlerësimi: Kriteret e vlerësimit përfshijnë saktësinë e informacionit për pasojat, cilësinë e shembujve nga jeta reale dhe aftësinë për të përcjellë informacionin me qartësi.
	Ekzekutimi: Zbaton njohuritë për identifikimin e dhunës në situata dhe raste specifike.	Teknikat e inspektimit: Punim projekti ose kërkimor: Studentët mbledhin të dhëna dhe informacion rreth ndikimit të llojeve të ndryshme të dhunës dhe më pas prezantojnë gjetjet e tyre përmes një prezantimi ose raporti. Diskutim ose debat në grup: Studentët paraqesin argumente dhe të dhëna për llojet e dhunës, të mbështetura me shembuj, në mënyrë që të demonstrojnë të kuptuarit e koncepteve. Shembull i detyrës: Studentët punojnë në grupe për të krijuar një prezantim në PowerPoint ose poster me të dhëna dhe grafikë që tregojnë ndikimin e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe komuniteteve. Ato duhet të përfshijnë gjithashtu rekomandime për parandalimin e dhunës. Vlerësimi: Vlerësimi bazohet në cilësinë e të dhënave të paraqitura, kreativitetin dhe organizimin e elementeve vizuale dhe aftësinë për të paraqitur informacionin në mënyrë të qartë dhe koherente.

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si llojet e ndryshme të dhunës ndikojnë tek individët dhe shoqëria.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e studimit të rastit: Studentëve u jepet një rast që përfshin dhunën në komunitet dhe duhet të identifikojnë faktorët e rrezikut që ndërveprojnë për të çuar në dhunë. Më pas ata duhet të shpjegojnë marrëdhëniet e ndërsjella ndërmjet këtyre faktorëve dhe potencialit të tyre për të krijuar dhunë. • Shembull i detyrës: “Përshkruani sesi faktorët e rrezikut si varfëria, mungesa e arsimit dhe problemet familjare mund të çojnë në dhunë në komunitet. Cilat janë ndërveprimet midis këtyre faktorëve dhe si krijojnë ata së bashku një gjasë më të madhe për dhunë?” • Vlerësimi: Vlerësimi do të bazohet në mënyrën se si studentët i përshkruajnë me sukses faktorët dhe ndërveprimin e tyre, duke përdorur shembuj dhe dëshmi përkatëse.
	Simbolizimi: Tregon modele ose diagrame grafike që ilustrojnë vizualisht shumëllojshmërinë e llojeve të dhunës..	Teknikat e verifikimit: • Krijimi i diagrameve ose hartave konceptuale: Studentët krijojnë paraqitje vizuale që simbolizojnë lidhjet ndërmjet faktorëve të ndryshëm të rrezikut për dhunë. • Shembull i detyrës: “Krijoni një diagram për të treguar faktorët e rrezikut për dhunën (për shembull, faktorët ekonomikë, socialë dhe individualë) dhe tregoni se si ata janë të ndërlidhur dhe ndikojnë tek individët dhe komuniteti”. • Vlerësimi: Vlerësimi do të bazohet në qartësinë e diagramit dhe në atë se sa mirë studentët ishin në gjendje të vizualizonin marrëdhëniet e ndërsjella midis faktorëve të rrezikut..
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason dhe dallon lloje të ndryshme të dhunës, duke zbuluar ngjashmëritë dhe dallimet mes tyre.	Teknikat e inspektimit: • Analiza krahasuese: Studentët marrin skenarë të ndryshëm në lidhje me dhunën (në familje, komunitet dhe shkollë) dhe duhet të krahasojnë faktorët e rrezikut, duke zbuluar ngjashmëri dhe dallime. • Shembull i detyrës: “Krahasoni faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme (familje, shkollë, komunitet). Identifikoni ngjashmëritë dhe ndryshimet midis tyre. Si manifestohen këta faktorë në mjedise të ndryshme?” • Vlerësimi: Vlerësimi do të bazohet në atë se sa me sukses nxënësit identifikojnë dhe krahasojnë ngjashmëritë dhe dallimet, duke argumentuar përfundimet e tyre..
	Klasifikimi: Organizon llojet e dhunës në kategori sipas kriterëve specifikë (p.sh. lloji, intensiteti).	Teknikat e inspektimit: • Organizimi i faktorëve: Studentët organizojnë faktorët e rrezikut për dhunën në kategori (individuale, sociale, ekonomike) dhe diskutojnë rëndësinë e tyre. • Shembull i detyrës: “Organizoni faktorët e rrezikut për dhunën në kategori: individuale, sociale dhe ekonomike”. Shpjegoni pse çdo kategori është e rëndësishme në kontekstin e parandalimit të dhunës”. • Vlerësimi: Studentët do të vlerësohen bazuar në aftësinë e tyre për të klasifikuar saktë faktorët dhe për të shpjeguar rëndësinë e tyre.
	Analiza e gabimeve: Identifikon dhe sqaron keqkuptimet në konceptimin e dhunës dhe llojet e saj.	Teknikat e inspektimit: • Korrigjimi i gabimeve në skenarë: Studentëve u jepen skenarë me gabime në kuptimin e faktorëve të rrezikut dhe duhet t'i identifikojnë dhe korrigjojnë ato • Shembull i detyrës: “Rishikoni skenarin e mëposhtëm dhe identifikoni gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut për dhunë. Sugjeroni korrigjime dhe shpjegoni pse gabimet janë problematike”. • Vlerësimi: Vlerësimi do të bazohet në mënyrën se si nxënësit identifikojnë dhe korrigjojnë saktë gabimet, si dhe shpjegimin e ndryshimeve të propozuara.

Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime për prirjet dhe modelet e përgjithshme të dhunës në shoqëri.	Teknikat e inspektimit: • Nxjerrja e përfundimeve të përgjithshme: Studentët nxjerrin përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut ndikojnë në dhunën në shoqëri. • Shembull i një detyre: “Nxirrni përfundime të përgjithshme se si faktorët e ndryshëm rreziku kontribuojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri. Shpjegoni cilët janë faktorët më të zakonshëm dhe pse”. • Vlerësimi: Vlerësimi do të bazohet në atë se sa mirë nxënësit kanë arritur të nxjerrin përfundime të përgjithshme dhe t’i mbështesin ato me shembuj përkatës.
	Specifikimi: Formulon përkufizime dhe kushte specifike për lloje të ndryshme të dhunës, me fokus në kontekstualizimin.	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura nga shembuj dhe të dhëna specifike. • Shembull i detyrës: “Zhvilloni një argument që shpjegon shkaqet specifike të dhunës, të mbështetura nga shembuj dhe kërkitime të jetës reale. Cilët faktorë janë më të rëndësishëm dhe pse?” • Vlerësimi: Studentët do të vlerësohen për aftësinë e tyre për të zhvilluar një argument të fortë të mbështetur nga të dhëna dhe shembuj.
	Eksperimentimi: Eksploron skenarë të ndryshëm të dhunës dhe parashikon rezultatet e ndërhyrjeve të aplikuara	Teknikat e inspektimit: • Analiza e strategjive: Studentët eksplorojnë strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunën dhe parashikojnë rezultatet e mundshme të zbatimit të tyre. • Shembull i detyrës: “Identifikoni tre strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunë. Përshkruani ato dhe parashikoni se cilat do të ishin rezultatet e mundshme pozitive dhe negative nëse do të zbatoheshin në një kontekst të caktuar (familje, shkollë ose komunitet)”. • Vlerësimi: Vlerësimi bazohet në atë se sa mirë studentët analizojnë strategjitë, parashikojnë rezultatet e mundshme dhe arsyetimin e tyre për pikat e forta dhe të dobëta të secilës strategji..
	Hulumtimi: Grumbullon dhe analizon të dhënat nga burimet përkatëse për dhunën dhe prezanton rezultatet.	Teknikat e inspektimit: • Mbledhja e të dhënave: Studentët mbledhin të dhëna nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente bazuar në hulumtimin. • Shembull i detyrës: “Kërkoni dhe mbledhni informacion nga të paktën tre burime për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës”. Përdorni këto të dhëna për të zhvilluar argumente rreth faktorëve më të rëndësishëm që kontribuojnë në dhunë”. • Vlerësimi: Studentët do të vlerësohen në bazë të saktësisë dhe rëndësisë së informacionit që ata mbledhin, si dhe aftësisë për të organizuar dhe paraqitur të dhënat në formë argumentuese.
	Vendimmarrja: Vlerëson strategji të ndryshme për trajtimin e dhunës dhe vendos se cila është më e përshtatshme për një rast specifik.	Teknikat e inspektimit: • Vlerësimi i ndërhyrjeve: Studentët analizojnë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut për dhunë dhe përzgjedhin masat më të përshtatshme. • Shembull i detyrës: “Vlerëso tre ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar rrezikun e dhunës në shkollë. Cila qasje mendoni se do të ishte më efektive dhe pse? Mbështetni zgjedhjen tuaj me shembuj dhe të dhëna kërkimore”. • Vlerësimi: Vlerësimi bazohet në atë se sa mirë studentët vlerësojnë opsionet e ndryshme, si i krahasojnë ato dhe argumentet që përdorin për të justifikuar zgjedhjet e tyre.

	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji praktike për parandalimin dhe ndërhyrjen në situata të dhunës, bazuar në parimet e mësuara.	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i strategjive: Studentët zhvillojnë strategji për t'u marrë me faktorë të veçantë rreziku për të parandaluar dhunën në mjedise të ndryshme. • Shembull i detyrës: "Zhvilloni një strategji për trajtimin e faktorëve të rrezikut për dhunën në kontekstin e shkollës". Kjo strategji duhet të përfshijë aktivitetet specifike, rolet e pjesëmarrësve dhe masat për monitorimin e progresit. • Vlerësimi: Studentët do të vlerësohen për aftësinë e tyre për të zhvilluar strategji konkrete, të zbatueshme për zgjidhjen e problemeve, duke përfshirë qëllime, aktivitete të qarta dhe një mënyrë për të monitoruar efektivitetin e strategjive.
--	---	---

Tabela nr. 11 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje Shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon faktorët e rrezikut që lidhen me dhunën (mjedisore, sociale, individuale) dhe përcakton nëse deklarata të caktuara janë të vërteta apo të rreme.	Teknikat e inspektimit: • Pyetje me shumë zgjedhje: Studentët duhet të zgjedhin përgjigjen e saktë nga opsionet e dhëna. Shembull i detyrës: "Cili nga faktorët e mëposhtëm është një faktor rreziku mjedisor për dhunë?" a) Depresioni personal b) Mbipopullimi v) Niveli i ulët i vetëbesimit • Testi i së vërtetës dhe të gabuarës: Studentët përgjigjen nëse pohimet e dhëna janë të vërteta apo të gabuara. Shembull i detyrës: "Vështirësitë financiare çojnë gjithmonë në dhunë". • Lidhja: Kërkoni nga studentët të përputhen me konceptet ose përkufizimet me terma ose shembuj të përshtatshëm. Shembull i detyrës: "Përputhni termat e mëposhtëm (faktorë mjedisorë, socialë, individualë) me shembujt e duhur".
	Rikujtimi: Përshkruan shkaqet kryesore të dhunës dhe jep shembuj të faktorëve specifikë që mund të ndikojnë në shfaqjen e saj.	Teknikat e inspektimit: • Pyetje të hapura me përgjigje të shkurtra: Studentët duhet të përshkruajnë ose të kujtojnë informacionin kryesor Shembull i detyrës: "Rendisni tre arsye kryesore për shfaqjen e dhunës". • Harta e konceptit: Studentët krijojnë një hartë koncepti për të treguar marrëdhëniet midis faktorëve të ndryshëm Shembull i detyrës: "Vizatoni një hartë koncepti që tregon se si faktorë të ndryshëm individualë mund të çojnë në dhunë". • Ese: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër për të shpjeguar një koncept të caktuar. Shembull i detyrës: "Shpjegoni rolin e faktorëve social në dhunë dhe jepni shembuj".

	Ekzekutimi: Zbaton metoda për të mbledhur informacion mbi faktorët e rrezikut dhe demonstroi një kuptim të rolit të tyre në dhunë.	Teknikat e inspektimit: • Studim rasti: Studentët analizojnë një rast real ose hipotetik dhe identifikojnë faktorët përkatës. Shembull i detyrës: "Analizoni një rast dhune dhe shpjegoni cilët faktorë rreziku ishin të pranishëm dhe si ndikuan ata në shfaqjen e dhunës". • Detyrë ose projekt praktik: Studentët kanë për detyrë të zbatojnë metodat e mbledhjes dhe analizës së të dhënave në lidhje me një temë specifike. Shembull i detyrës: "Kryeni kërkime në komunitetin tuaj mbi faktorët e rrezikut për dhunë dhe paraqisni gjetjet tuaja". • Zgjidhja e problemeve: Studentët zgjidhin një problem të botës reale, duke zbatuar metodat dhe teknikat që kanë mësuar. Shembull i detyrës: "Zhvilloni një plan për parandalimin e dhunës në shkollë, duke u fokusuar në faktorët e rrezikut të identifikuar".
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si faktorë të ndryshëm rreziku ndërveprojnë dhe mund të çojnë në dhunë.	Teknikat e inspektimit: • Studim rasti: Studentët analizojnë një rast specifik dhune, duke identifikuar dhe shpjeguar se si ndërveprojnë faktorë të ndryshëm rreziku (mjedisor, social, individual). Shembull i një detyre: "Analizoni një rast të dhunës në familje dhe shpjegoni sesi faktorët social dhe individual ndërvepruan dhe çuan në shfaqjen e dhunës". • Ese me analizë krahasuese: Studentët shkruajnë një ese duke krahasuar dy raste të ndryshme dhune, duke eksploruar sesi kombinime të ndryshme faktorësh rreziku çojnë në dhunë në secilin rast. Shembull i detyrës: "Krahasoni dy lloje të ndryshme të dhunës (për shembull, dhunën nga bashkëmoshatarët dhe ato në familje) dhe shpjegoni se si faktorë të ndryshëm rreziku kontribuojnë në shfaqjen e tyre". • Debat: Organizoni një debat në të cilin studentët paraqesin argumentet e tyre se si kombinimet specifike të faktorëve të rrezikut çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: "Diskutoni se cilat kombinime të faktorëve socialë dhe individualë kanë ndikimin më të madh në dhunën në komunitete".

	Simbolizimi: Krijon paraqitje grafike (të tilla si diagrame ose harta) për të vizualizuar faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre..	Teknikat e inspektimit: • Krijimi i një harte koncepti: Studentët duhet të krijojnë një hartë koncepti që tregon lidhjet ndërmjet faktorëve të ndryshëm të rrezikut dhe mënyrën se si ato lidhen me dhunën Shembull i detyrës: “Vizatoni një hartë koncepti që tregon faktorët e rrezikut të ekosistemit për dhunën dhe ndërveprimin e tyre me faktorët individualë” • Grafiku i rrjedhës: Studentët krijojnë një diagram rrjedhëse që ilustron procesin me anë të të cilit një faktor rreziku çon në një tjetër dhe se si ata mund të çojnë përfundimisht në dhunë. Shembull i detyrës: “Krijoni një diagram rrjedhës që tregon hapat përmes të cilëve faktorët mjedisorë si varfëria dhe izolimi social çojnë në dhunë në familje”. • Punë në grup me një poster: Studentët në grup krijojnë postera që përfaqësojnë vizualisht faktorët e rrezikut për dhunën dhe ndërveprimin e tyre. Posterët mund të përmbajnë gjithashtu paraqitje simbolike të këtyre faktorëve. Shembull i detyrës: “Punoni në grupe për të krijuar një poster që vizualizon lidhjen midis faktorëve të rrezikut social dhe individual për dhunë”. • Infografik: Studentët krijojnë një infografikë që paraqet në mënyrë vizuale dhe kreative faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre me format e ndryshme të dhunës. Shembull i detyrës: “Krijoni një infografik që tregon faktorët kryesorë të rrezikut për dhunën dhe shpjegoni se si ato lidhen”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme (p.sh. familje, komunitet, shkollë) dhe zbulon ngjashmëri dhe dallime.	Teknikat e inspektimit: • Tabela krahasuese: Studentët krijojnë një tabelë që krahason faktorët e rrezikut në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë) dhe identifikojnë ngjashmëritë dhe dallimet. Shembull i detyrës: “Plotësoni një tabelë që krahason faktorët e rrezikut për dhunën në familje dhe në shkollë, duke identifikuar cilët faktorë janë të zakonshëm dhe cilët janë specifikë për secilin kontekst”. • Ese e analizës krahasuese: Studentët shkruajnë një ese duke krahasuar faktorët e rrezikut në kontekste të ndryshme, duke treguar se si ata ndryshojnë ose mbivendosen. Shembull i detyrës: “Shkruani një ese që krahason faktorët e rrezikut për dhunën në komunitet dhe në shkollë. Çfarë ngjashmëri dhe dallimesh vëreni?” • Debat në grup: Studentët ndahen në grupe dhe debatojnë se si faktorë të ndryshëm rreziku ndikojnë në dhunën në kontekste të ndryshme. Shembull i detyrës: “Diskutoni nëse faktorët individualë të rrezikut kanë një ndikim më të fortë në shkollë ose në familje”.

	Klasifikimi: Organizon faktorët e rrezikut në kategori (p.sh. individual, social, ekonomik) dhe identifikon rëndësinë e tyre..	Teknikat e inspektimit: • Klasifikimi me organizues grafik: Studentët përdorin një organizues grafik (siç është pema e vendimeve) për të klasifikuar faktorët e rrezikut sipas kategorive të ndryshme (individuale, sociale, ekonomike). Shembull i një detyre: “Klasifikoni faktorët e mëposhtëm të rrezikut në tre kategori: individual, social, ekonomik”. Përcaktoni rëndësinë e secilës kategori me dhunën në komunitet”. • Harta e konceptit: Studentët krijojnë një hartë koncepti që tregon kategoritë e ndryshme të faktorëve të rrezikut dhe rolin e tyre në shfaqjen e dhunës. Shembull i detyrës: “Vizatoni një hartë koncepti që organizon faktorët e rrezikut në kategori dhe i lidh ata me dhunën”. • Detyrë praktike: Studentëve u jepet një problem real për të analizuar, ku duhet të klasifikojnë faktorët e rrezikut dhe të propozojnë zgjidhje. Shembull i detyrës: “Bëni një analizë të faktorëve të rrezikut për dhunën në komunitetin tuaj dhe klasifikojini ato sipas natyrës së tyre (individuale, sociale, ekonomike)”.
	Analiza e gabimeve: Identifikon dhe vlerëson gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut dhe sugjeron korrigjime.	Teknikat e inspektimit: • Zgjidhja e testeve me shpjegim: Studentët zgjidhin teste që përmbajnë pohime të pasakta, më pas shpjegojnë pse janë të pasakta dhe sugjerojnë korrigjime Shembull i detyrës: “Korrigjoni pohimet e mëposhtme në lidhje me faktorët e rrezikut për dhunë dhe shpjegoni pse ata janë të gabuar”. • Analiza e skenarit: Studentëve u jepet një skenar me supozime të gabuara për faktorët e rrezikut dhe duhet t’i identifikojnë dhe korrigjojnë ato Shembull i detyrës: “Rishikoni skenarin dhe gjeni përfundimet e gabuara për faktorët e rrezikut. Shpjegoni pse e kanë gabim dhe sugjeroni korrigjime”. • Analiza e gabimeve në grup: Grupet e studentëve analizojnë keqinterpretimet e faktorëve të rrezikut dhe së bashku propozojnë korrigjime Shembull i detyrës: “Si grup, analizoni gabimin në skenarin e mëposhtëm të dhunës dhe sugjeroni se si mund të korrigjohet”.
	Përgjithësimi: Nxjerrë përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri.	Teknikat e inspektimit: • Shkruani një përfundim: Studentët shkruajnë një përfundim të shkurtër në të cilin bëjnë pretendime të përgjithshme për rolin e faktorëve të rrezikut në shfaqjen e dhunës. Shembull i detyrës: “Nxirrni një përfundim të përgjithshëm se si faktorët social ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shkollë”. • Diskutim: Studentët marrin pjesë në një diskutim ku paraqesin përfundimet e tyre se si faktorët e rrezikut ndikojnë në dhunën në shoqëri. Shembull i detyrës: “Diskutoni se cilët faktorë rreziku kanë potencialin më të madh për të çuar në dhunë në kontekste të ndryshme sociale”. • Ese e shkurtër: Studentët shkruajnë një ese në të cilën përgjithësojnë njohuritë e tyre rreth faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: “Shkruani një ese të shkurtër që shpjegon tendencat e përgjithshme dhe faktorët e rrezikut për dhunën në shtresa të ndryshme shoqërore”.

	Specifikimi: Zhvillon argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna.	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, duke përdorur të dhëna dhe shembuj specifike. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një argument përse faktorët ekonomikë luajnë një rol qendror në krijimin e situatave të dhunshme në komunitete të caktuara. Mbështetni argumentin tuaj me shembuj specifike”. • Shkrimi i një rasti studimor: Studentët krijojnë një rast studimor ku paraqesin shkaqe specifike të dhunës dhe i mbështesin me të dhëna. Shembull i detyrës: “Shkruani një rast studimor të një shembulli specifik të dhunës dhe shpjegoni në detaje se cilët faktorë rreziku çuan në të”. • Përgatitja e prezantimit: Studentët përgatisin një prezantim duke specifikuar shkaqet specifike të dhunës, të mbështetur nga kërkime dhe të dhëna statistikore. Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim që përshkruan në detaje faktorët e rrezikut për dhunën në qytetin tuaj, duke theksuar shembuj dhe të dhëna specifike”.
Përdorimi i njohrive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut dhe parashikon rezultatet e mundshme nga zbatimi i tyre	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i një plani eksperimenti: Studentët zhvillojnë dhe paraqesin një dizajn eksperimenti për të testuar strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunë. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një plan eksperimenti për të testuar tre strategji për reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunën në shkollë. Tregoni se çfarë rezultatesh prisni të merrni”. • Simulimi praktik: Studentët marrin pjesë në një simulim ku aplikojnë strategji të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe për të analizuar rezultatet. Shembull i detyrës: “Kryeni një simulim në të cilin do të aplikoni tre strategji të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut në shkollë. Analizoni rezultatet dhe rekomandoni strategjinë më të suksesshme”. • Ditari eksperimental: Studentët mbajnë një ditar në të cilin regjistrojnë strategjitë e ndryshme që testojnë dhe dokumentojnë parashikimet dhe rezultatet e tyre. Shembull i detyrës: “Mbani një ditar të strategjive eksperimentale të reduktimit të faktorëve të rrezikut dhe regjistroni rezultatet që merrni për secilën”.

	Hulumtimi: Mbledh informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulon argumente bazuar në hulumtimin.	Raporti i hulumtimit: Studentët shkruajnë një raport të detajuar duke paraqitur rezultatet e kërkimit të tyre mbi shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës, duke përdorur burime të ndryshme. Shembull i detyrës: “Shkruani një raport bazuar në hulumtimin që keni kryer mbi faktorët e rrezikut për dhunë. Citoni burimet e informacionit dhe formuloni argumente të bazuara në kërkime”. • Prezantimi i kërkimit: Studentët përgatisin dhe prezantojnë rezultatet e tyre të kërkimit para studentëve të tjerë, duke përdorur të dhëna dhe shembuj përkatës Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim mbi faktorët e rrezikut për dhunën në komunitet, duke përdorur të dhëna nga kërkimi juaj”. • Analiza e burimeve të ndryshme: Studentët analizojnë informacionin nga burime të ndryshme (artikuj akademikë, raporte, intervista) dhe sintetizojnë gjetjet e tyre. Shembull i detyrës: “Analizoni informacionin nga të paktën tre burime të ndryshme në lidhje me faktorët e rrezikut dhe përmbledhni përfundimet kryesore”.
	Vendimmarrja: Vlerëson ndërhyrjet e ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe zgjedh masat më të përshtatshme.	Teknikat e inspektimit: • Skenari i vendimmarrjes: Studentëve u jepet një skenar i dhunës në komunitet dhe duhet të propozojnë ndërhyrje të ndryshme, duke vlerësuar se cila është më e përshtatshme. Shembull i detyrës: “Rishikoni skenarin e dhunës në komunitet dhe sugjeroni tre ndërhyrje. Vlerësoni ato sipas efektivitetit dhe zgjidhni më të përshtatshmet”. • Vlerësimi i ndërhyrjeve: Studentët analizojnë programe të ndryshme për parandalimin e dhunës dhe i vlerësojnë ato për efektivitetin, koston dhe zbatueshmërinë. Shembull i detyrës: “Vlerësoni tre programe të reduktimit të faktorëve të rrezikut të bazuara në shkollë dhe vendosni se cili program do të ishte më i përshtatshëm për komunitetin tuaj”. • Debati për zgjedhjen e ndërhyrjes: Studentët marrin pjesë në një debat ku paraqesin ndërhyrje të ndryshme dhe mbrojnë zgjedhjet e tyre për strategjinë më efektive. Shembull i detyrës: “Merrni pjesë në një debat ku do të prezantoni dhe mbroini ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut për dhunë. Cila zgjedhje është më e justifikuar?”

	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon një strategji për adresimin e faktorëve specifikë të rrezikut për të parandaluar dhunën në mjedise të ndryshme.	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i një plani veprimi: Studentët zhvillojnë një plan veprimi të detajuar për të adresuar faktorët specifikë të rrezikut, duke përshkruar hapat specifikë dhe rezultatet e pritshme. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një plan veprimi për të adresuar faktorët e rrezikut në shkollën tuaj”. Përshkruani hapat që do të ndërmerrni dhe rezultatet që prisni të arrini”. • Projekti për zgjidhjen e problemeve: Studentët punojnë në një projekt në të cilin hetojnë një problem specifik që lidhet me dhunën dhe propozojnë një zgjidhje, duke zbatuar njohuritë e marra Shembull i detyrës: “Punoni në një projekt ku do të analizoni një problem specifik të dhunës në komunitetin tuaj dhe do të propozoni strategji specifike për ta zgjidhur atë”. • Diskutim strategjik: Studentët diskutojnë strategji të ndryshme për të parandaluar dhunën dhe bëjnë një zgjedhje të përbashkët të strategjisë më të përshtatshme. Shembull i detyrës: “Organizoni një diskutim strategjie ku do të konsideroni qasje të ndryshme për parandalimin e dhunës dhe do të vendosni për strategjinë më të përshtatshme”. • Zgjidhja praktike e problemeve: Studentët zbatojnë njohuritë teorike për të propozuar zgjidhje për rastet reale të dhunës. Shembull i detyrës: “Zbato njohuritë e tua për të zgjidhur një rast dhune në shkollë”. Çfarë hapash specifik do të ndërmerrni për të reduktuar faktorët e rrezikut?”
--	---	---

Tabela nr. 12 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje
Ndikimi i dhunës tek individët dhe mjedisi

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon forma të ndryshme të ndikimit të dhunës tek individët dhe komunitetet, dhe përcakton nëse deklaratat për ndikimin e dhunës janë të vërteta apo të rreme.	Teknikat e inspektimit: • Test me pyetje të vërteta/të gabuara: Përgatitja e një testi me deklarata për ndikimin e dhunës tek individët dhe komunitetet, ku nxënësit duhet të përcaktojnë nëse çdo deklaratë është e vërtetë apo e rreme. Shembull i detyrës: “Përcaktoni nëse pohimet e mëposhtme për ndikimin e dhunës në shëndetin mendor janë të vërteta apo të rreme”. • Pyetje me shumë zgjedhje: Studentët u përgjigjen pyetjeve me zgjedhje të shumëfishta për të identifikuar forma të ndryshme të ndikimit të dhunës. Shembull i një detyre: “Cila nga pasojat e mëposhtme është rezultat i dhunës ndaj individit: a) Ulje e vetëvlerësimit, b) Përmirësimi i aftësive të komunikimit, c) Integritet më i madh social”. • Klasifikimi i deklaratave: Studentëve u jepet një listë me deklarata të ndryshme dhe duhet t'i klasifikojnë ato si pasoja të dhunës ndaj individëve ose ndaj komuniteteve. Shembull i detyrës: “Klasifikoni pasojat e mëposhtme që prekin individët ose komunitetet”.

	Rikujtimi: Përshkruan pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe komunitetit dhe jep shembuj nga jeta reale.	Teknikat e inspektimit: • Pyetje me përgjigje të shkurtra: Studentët u përgjigjen pyetjeve ku duhet të përshkruajnë pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe komuniteteve. Shembull i detyrës: “Përshkruani tre pasojat kryesore të dhunës në shëndetin mendor të individëve”. • Përgjigje eseje: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër duke përshkruar shembuj konkretë nga jeta reale të pasojave të dhunës. Shembull i detyrës: “Përshkruani një shembull të jetës reale nga mjedisi juaj ku dhuna ka çuar në pasoja mendore ose fizike për komunitetin”. • Plotësimi i një table me pasoja: Studentët plotësojnë një tabelë me lloje të ndryshme të dhunës dhe pasojat përkatëse mbi individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: “Në tabelë renditni llojin e dhunës dhe pasojat e saj në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe komuniteteve”.
	Ekzekutimi: Grumbullon informacion mbi ndikimin e dhunës dhe demonstroi mirëkuptim përmes prezantimit të të dhënave ose raporteve.	Teknikat e inspektimit: • Prezantimi i të dhënave Studentët mbledhin informacione për ndikimin e dhunës (p.sh. statistika për rritjen e depresionit ose ankthit për shkak të dhunës) dhe paraqesin një paraqitje grafike. Shembull i detyrës: “Paraqisni të dhëna për ndikimin e dhunës në shëndetin fizik të të rinjve, duke përdorur grafikët apo tabelat”. • Raporti i hulumtimit: Studentët shkruajnë një raport në të cilin mbledhin dhe analizojnë informacione rreth formave të ndryshme të dhunës dhe ndikimit të tyre në komunitet. Shembull i detyrës: “Përgatitni një raport mbi ndikimin e dhunës në komunitet gjatë pesë viteve të fundit, duke përdorur burime dhe shembuj përkatës”. • Studim rasti: Studentët analizojnë një rast studimi lidhur me pasojat e dhunës dhe paraqesin zgjidhje ose raporte mbi gjetjet e tyre. Shembull i detyrës: “Analizo rast studimor të dhënë për dhunën në familje dhe prezanto një raport mbi pasojat e saj në shëndetin mendor të anëtarëve të familjes”.

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si dhuna ndikon në aspekte të ndryshme të jetës, si arsimi, ekonomia dhe struktura sociale e një komuniteti.	Teknikat e inspektimit: • Pyetje eseje: Studentët kanë për detyrë të shkruajnë një ese që shpjegon se si faktorë të ndryshëm rreziku (p.sh. problemet familjare, varfëria, izolimi social) ndërveprojnë dhe se si ato çojnë në dhunë. Detyrë shembull: “Shpjegoni se si faktorët e rrezikut mjedisor, social dhe individual ndërveprojnë për të çuar në dhunë”. • Analiza e skenarit: Studentët u jepet një skenar ku ata duhet të analizojnë faktorë të ndryshëm rreziku dhe të shpjegojnë se si ndërveprimi i tyre çoi në dhunë. Shembull i detyrës: “Analizoni skenarin e mëposhtëm që përfshin faktorë të tillë si varfëria dhe mosfunksionimi i familjes dhe shpjegoni se si këta faktorë mund të shkaktojnë sjellje të dhunshme”. • Diskutim në grup: Studentët punojnë në grupe të vogla për të identifikuar dhe shpjeguar se si lidhen faktorët e rrezikut për dhunën dhe si mund të integrohen për të krijuar situata të dhunshme. Shembull i detyrës: “Diskutoni në grupin tuaj se si një kombinim i faktorëve mjedisorë dhe socialë mund të shkaktojë dhunë në komunitete të caktuara”.
	Simbolizimi: Krijon paraqitje vizuale (p.sh. tabela, modele) që ilustrojnë ndikimin e dhunës në aspektet individuale dhe sociale.	Teknikat e inspektimit: • Krijimi i hartave mendore: Studentët krijojnë harta mendore që tregojnë faktorët e ndryshëm të rrezikut dhe ndërveprimin e tyre, duke i lidhur ato me pasojat tek individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë mendore që tregon faktorët e ndryshëm të rrezikut për dhunën dhe lidhjen e tyre me shëndetin fizik dhe mendor të individëve”. • Krijimi i një diagrami të marrëdhënieve shkak-pasojë: Studentët krijojnë një diagram që vizualizon sesi faktorët mjedisorë, socialë dhe individualë çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: “Bëni një diagram për të treguar se si varfëria, mosfunksionimi i familjes dhe izolimi social mund të lidhen dhe të shkaktojnë dhunë”. • Tabela e klasifikimit të faktorëve: Studentët plotësojnë një tabelë ku klasifikojnë faktorët e rrezikut (individualë, socialë, mjedisorë) dhe i lidhin me pasojat e mundshme tek individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: “Plotësoni një tabelë duke kategorizuar faktorët e rrezikut dhe duke shpjeguar se si ato çojnë në forma të ndryshme të dhunës”. • Krijimi i një historie grafike: Studentët krijojnë një histori grafike që tregon sesi faktorë të ndryshëm rreziku zhvillohen dhe çojnë në dhunë në komunitet. Shembull i detyrës: “Krijoni një histori grafike që tregon fazat e ndikimit të faktorëve të rrezikut, duke filluar nga problemet individuale e deri te shfaqja e dhunës në komunitet”.

Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason ndikimet e dhunës në kontekste të ndryshme (p.sh. zonat urbane dhe rurale) dhe zbulon ndryshimet në efekte.	Teknikat e inspektimit: • Analiza krahasuese: Studentëve u caktohet të krahasojnë faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme, si familja, komuniteti dhe shkolla, dhe të identifikojnë ngjashmëritë dhe dallimet. Shembull i detyrës: “Bëni një krahasim midis faktorëve të rrezikut për dhunë në familje dhe në shkollë. Cila është ngjashmëria kryesore dhe ndryshimi kryesor?” • Tabela krahasuese: Studentët plotësojnë një tabelë duke krahasuar faktorët e rrezikut në kontekste të ndryshme dhe duke identifikuar ngjashmëritë dhe dallimet. Shembull i detyrës: “Plotësoni një tabelë duke krahasuar faktorët e rrezikut për dhunë në komunitet dhe shkollë. Listoni ngjashmëritë dhe dallimet kryesore.”
	Klasifikimi: Organizon pasojat e dhunës në kategori (fizike, emocionale, sociale) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.	Teknikat e inspektimit: • Krijimi i një harte kategorie: Studentët organizojnë faktorë të ndryshëm rreziku në kategori (individualë, socialë, ekonomikë) dhe shpjegojnë rolet e tyre në dhunë. Shembull i detyrës: “Klasifikoni faktorët e rrezikut për dhunën në kategori sociale, ekonomike dhe individuale dhe shpjegoni rolin e tyre në dhunë.” • Sistematizimi i rreziqeve: Studentëve u jepet një listë e faktorëve të rrezikut dhe duhet t’i klasifikojnë ato në kategori, më pas të argumentojnë prioritetet e tyre sipas rëndësisë së tyre. Shembull i detyrës: “Organizoni faktorët e mëposhtëm të rrezikut në kategoritë përkatëse dhe vlerësoni se cili prej tyre është më i rëndësishëm për shfaqjen e dhunës.”
	Analiza e gabimeve: Identifikon dhe vlerëson gabimet në të kuptuarit e ndikimit të dhunës dhe sugjeron përmirësime në perceptim.	Teknikat e inspektimit: • Analiza e studimit të rastit: Studentëve u jepet një rast studimor i gabimeve të analizës së faktorëve të rrezikut dhe duhet të identifikojnë gabimet dhe të sugjerojnë korrigjime. Shembull i detyrës: “Lexoni këtë rast studimor mbi ndikimin e faktorëve social në dhunë. Identifikoni gabimet dhe sugjeroni se si të korrigjoni analizën.” • Vlerësimi i argumenteve: Studentët analizojnë argumentet që përmbajnë gabime në kuptimin e shkaqeve të dhunës dhe sugjerojnë korrigjime. Shembull i detyrës: “Rishikoni këto argumente rreth faktorëve të rrezikut për dhunë. Gjeni gabimet dhe sugjeroni argumente të përmirësuara.”
	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime të përgjithshme se si dhuna mund të ndikojë në shoqërinë në tërësi dhe cilat janë pasojat afatgjata.	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i tezave të përgjithshme: Studentët formulojnë teza të përgjithshme për rolin e faktorëve të rrezikut në krijimin e dhunës, të mbështetura me shembuj. Shembull i detyrës: “Formuloni një tezë të përgjithshme se si varfëria dhe përjashtimi social kontribuojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri.” • Analiza e trendit: Studentët analizojnë të dhënat dhe tendencat për shfaqjen e dhunës dhe nxjerrin përfundime të përgjithshme për faktorët e rrezikut. Shembull i detyrës: “Analizoni tendencat e dhunës gjatë dhjetë viteve të fundit dhe nxirni përfundime të përgjithshme për faktorët më të rëndësishëm të rrezikut.”

Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Specifikimi: Zhvillon argumente për mënyrat specifike se si dhuna ndikon dhe e mbështet me fakte dhe shembuj	Teknikat e inspektimit: Zhvillimi i një eseje argumentuese: Studentët shkruajnë një ese argumentuese në të cilën paraqesin arsye specifike të dhunës, të mbështetur nga shembuj dhe të dhëna reale. Shembull i detyrës: “Shkruani një ese në të cilën do të analizoni shkaqet specifike të dhunës në komunitetet rurale, të mbështetur nga statistika dhe shembuj”. Përdorimi i të dhënave empirike: Studentët kanë për detyrë të përdorin të dhëna empirike për të ndërtuar argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës. Shembull i detyrës: “Përdorni të dhënat e kërkimit për të zhvilluar argumente rreth rolit të paqëndrueshmërisë ekonomike si një faktor në shfaqjen e dhunës”.
	Eksperimentimi: Eksploron strategji për të reduktuar ndikimin e dhunës dhe parashikon rezultatet e tyre të mundshme	Teknikat e inspektimit: Strategjitë pilot: Studentët krijojnë eksperimente të shkurtra ku aplikojnë strategji të ndryshme për të reduktuar rreziqet e dhunës dhe më pas diskutojnë për rezultatet e mundshme. Shembull i detyrës: “Propozoni dy strategji për reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunën në shkollë dhe parashikoni se si ato do të ndikojnë në sjelljen e nxënësve”. Simulimi: Studentët marrin pjesë në një simulim ku aplikojnë masa të ndryshme për të parandaluar dhunën dhe vlerësojnë efektin e këtyre masave në një grup të caktuar. Shembull i detyrës: “Përmes një simulimi, zbatoni një strategji për të përballuar dhunën në një shkollë dhe parashikoni se cilat do të ishin pasojat pozitive dhe negative”.
	Hulumtimi: Mbledh informacione për pasojat e dhunës dhe formulon argumente të bazuara në kërkime.	Teknikat e inspektimit: Analiza e burimeve: Studentët hulumtojnë burime të ndryshme (literaturë, statistika, intervista) për të identifikuar faktorët e rrezikut dhe për të paraqitur gjetjet e tyre në një raport kërkimor. Shembull i detyrës: “Mblidhni të dhëna nga një shumëllojshmëri burimesh mbi faktorët e rrezikut për dhunën në komunitet dhe formuloni argumente se si lidhen këta faktorë”. Referendumi i hulumtimit: Studentët analizojnë disa studime mbi dhunën dhe në bazë të të dhënave të mbledhura nxjerrin përfundime për shkaqet. Shembull i detyrës: “Rishikoni kërkimin mbi faktorët e rrezikut për dhunën dhe formuloni argumente për shkaqet më të zakonshme të dhunës në mjediset rurale dhe urbane”.
	Vendimmarrja: Vlerëson strategji të ndryshme për përballimin e pasojave të dhunës dhe zgjedh masat më të përshtatshme.	Vlerësimi i ndërhyrjeve: Studentët analizojnë disa ndërhyrje të propozuara për t’u marrë me dhunën dhe vlerësojnë efektin e tyre në grupe specifike të synuara. Shembull i detyrës: “Vlerësoni tre ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën në familje dhe shpjegoni se cila ndërhyrje do të ishte më efektive dhe pse”. Debat: Studentët marrin pjesë në një debat ku duhet të argumentojnë pse një masë e caktuar për të reduktuar dhunën është më e mirë se një tjetër. Shembull i detyrës: “Debati se cila masë për të parandaluar dhunën në shkollë është më efektive - masat kufizuese apo programet edukative”.

	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon një strategji për të adresuar ndikimin e dhunës në komunitet dhe propozon zgjidhje konkrete..	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i strategjisë: Studentët zhvillojnë një strategji të detajuar për reduktimin e rreziqeve të dhunës në një mjedis të caktuar (shkollë, komunitet, familje) dhe më pas e prezantojnë atë në një grup ose leksion. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një strategji për trajtimin e faktorëve të rrezikut për dhunën në mjedisin shkollor dhe prezantoni hapat e saj”. • Punoni në raste reale: Studentëve u jepet një rast nga jeta reale që lidhet me dhunën, ku duhet të analizojnë faktorët e rrezikut dhe të propozojnë një strategji për ta zgjidhur atë. Shembull i detyrës: “Punoni një rast të vërtetë të dhunës në shkollë dhe propozoni një strategji për të parandaluar incidentet e ardhshme”.
--	---	--

Tabela nr. 13 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtjea | Bazat ligjore dhe etike të dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon termat ligjore që lidhen me dhunën dhe përcakton nëse deklaratat për aspektet ligjore dhe etike janë të vërteta apo të rreme.	Teknikat e inspektimit: • Kuiz me zgjedhje të shumëfishta: Bërja e pyetjeve rreth formave të ndryshme të dhunës dhe implikimeve të tyre ligjore dhe etike. Studentët zgjedhin përgjigjet e sakta nga opsionet e ofruara. Shembull i detyrës: “Cili nga pohimet e mëposhtme është i vërtetë në lidhje me pasojat ligjore të dhunës fizike?” • Përgjigje të shkurtra: Studentët të identifikojnë dhe përshkruajnë forma të ndryshme të dhunës dhe ndikimet e tyre tek individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: “Rendisni tre lloje të dhunës dhe përshkruani se si secili mund të ndikojë në shëndetin mendor të viktimave”.
	Rikujtimi: Përshkruan aktet themelore ligjore dhe parimet etike në lidhje me dhunën dhe jep shembuj për secilin.	Teknikat e inspektimit: • Ese ose prezantim i shkurtër: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër ose përgatisin një prezantim rreth pasojave të dhunës, duke përdorur shembuj nga jeta reale. Shembulli i detyrës: “Shkruani një ese të shkurtër se si dhuna mund të ndikojë në shëndetin fizik dhe mendor të viktimave, duke përfshirë shembuj nga burime të ndryshme”. • Diskutim në grup: Organizimi i një diskutimi në grup ku Studentët ndajnë dhe analizojnë shembuj të pasojave të dhunës. Shembull i detyrës: “Diskutoni në grupe të vogla pasojat e dhunës në grupe të ndryshme të shoqërisë dhe përgatitni një raport të shkurtër mbi përfundimet tuaja”.

	Ekzekutimi: Zbaton normat ligjore për shembuj të veçantë të dhunës dhe demonstroi mirëkuptim përmes analizës së rastit.	Teknikat e inspektimit: • Detyra e projektit: Studentët mbledhin të dhëna për aspektet ligjore dhe etike të dhunës dhe përgatisin një raport ose prezantim mbi gjetjet e tyre. Shembull i detyrës: “Mblidhni informacion mbi pasojat ligjore të formave të ndryshme të dhunës dhe përgatitni një raport se si ato ndikojnë te viktimat dhe shoqëria”. • Prezantimi me poster: Studentët përgatisin një poster që paraqet në mënyrë vizuale të dhëna dhe informacione për aspektet ligjore dhe etike të dhunës. Shembull i detyrës: “Krijoni një poster që ilustron pasojat ligjore të dhunës dhe jep shembuj nga jeta reale”.
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon marrëdhëniet ndërmjet ligjit dhe etikës në kontekstin e dhunës dhe çfarë pasojash kanë ato për individët dhe komunitetet.	Teknikat e inspektimit: • Ese me temë: Studentët shkruajnë një ese duke analizuar se si faktorë të ndryshëm rreziku (p.sh. ekonomik, social, individual) mund të kombinohen për të çuar në dhunë. Shembull i detyrës: “Përshkruani sesi faktorët ekonomikë dhe socialë mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në komunitet. Jepni shembuj specifikë të ndërveprimit të tyre”. • Diskutim në grup: Organizimi i një debati ose diskutimi në grupe të vogla ku nxënësit identifikojnë dhe analizojnë faktorë të ndryshëm rreziku, duke ndarë shembuj se si ata mund të çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: “Në grupe, diskutoni faktorët e rrezikut për dhunën në komunitetin tuaj dhe shpjegoni se si ata janë të lidhur”.
	Simbolizimi: Ndërton paraqitje grafike ose diagrame që ilustrojnë konceptet ligjore dhe etike që lidhen me dhunën.	Teknikat e inspektimit: • Harta e konceptit: Studentët krijojnë një hartë koncepti që përshkruan vizualisht faktorë të ndryshëm rreziku dhe marrëdhëniet e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë koncepti që tregon faktorët e rrezikut për dhunën dhe etiketoni se si ato lidhen. Përfshini shembuj dhe shpjegime”. • Diagrami i Venit Studentët përdorin një diagram të Venit për të treguar ngjashmëritë dhe ndryshimet midis kategorive të ndryshme të faktorëve të rrezikut (p.sh. individual, social, ekonomik) Shembull i detyrës: “Krijoni një diagram të Venit që krahason faktorët e rrezikut individual dhe social për dhunën”. Shpjegoni se si ato mbivendosen dhe cilat janë rolet e tyre specifike”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason sistemet e ndryshme ligjore dhe reagimin e tyre ndaj dhunës dhe se si zbatohen parimet etike në ato kontekste.	Teknikat e inspektimit: • Projekt për krahasim: Studentët zgjedhin dy kontekste të ndryshme (familja, komuniteti, shkolla) dhe krijojnë një letër ose prezantim që identifikon ngjashmëritë dhe dallimet në faktorët e rrezikut për dhunë në ato kontekste. Shembull i detyrës: “Krahasoni faktorët e rrezikut për dhunën në familje dhe në shkollë dhe shpjegoni se si ndikojnë në shfaqjen e dhunës”.

	Klasifikimi: Organizon aspektet ligjore dhe etike të dhunës në kategori (p.sh. e drejta penale, e drejta civile, normat etike) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.	Teknikat e inspektimit: • Raporti i klasifikimit: Studentët përgatisin një raport në të cilin kategorizojnë faktorët e rrezikut (individualë, socialë, ekonomikë) dhe shpjegojnë rëndësinë e tyre në kontekstin e dhunës. Shembull i detyrës: “Krijoni një tabelë që kategorizon faktorët e rrezikut për dhunën dhe përshkruani se si çdo kategori ndikon në shoqëri”.
	Analiza e gabimeve: Identifikon dhe vlerëson parregullsitë në proceset ligjore lidhur me dhunën dhe sugjeron përmirësime.	Teknikat e inspektimit: • Rishikimi i studimeve të rastësishme: Studentët analizojnë rastet reale të dhunës dhe identifikojnë gabimet e mundshme në kuptimin e faktorëve të rrezikut. Ata sugjerojnë korrigjime ose përmirësime në strategjitë e përballimit. Shembull i detyrës: “Lexoni një rast studimor dhe identifikoni gabimet në ndërhyrje. Si mund t’i përmirësoni ato?”
	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime për normat e përgjithshme ligjore dhe etike që zbatohen në rastet e dhunës.	Teknikat e inspektimit: • Ese mbi përfundimet e përgjithshme: Studentët shkruajnë një ese në të cilën paraqesin përfundime të përgjithshme për ndikimin e faktorëve të rrezikut në dhunë dhe propozojnë masa parandaluese. Shembull i një detyre: “Si mund të ndikojnë faktorët e rrezikut në shfaqjen e dhunës?” Arsyeoni përfundimet tuaja dhe sugjeroni zgjidhje të mundshme”.
	Specifikimi: Zhvillon argumente për qëndrime specifike ligjore ose etike në kontekstin e dhunës dhe i mbështet ato me fakte dhe shembuj.	Teknikat e inspektimit: • Ese argumentuese: Studentët shkruajnë një ese argumentuese që përshkruan shkaqet specifike të dhunës, duke përdorur shembuj dhe të dhëna kërkimore. Shembull i detyrës: “Shpjegoni shkaqet specifike të dhunës në shoqëri, mbështetur nga të dhënat dhe shembujt përkatës”.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Heton se si masa të ndryshme ligjore ndikojnë në parandalimin dhe reagimin e dhunës dhe parashikon rezultatet e mundshme.	Teknikat e inspektimit: • Projekt për eksperimentim: Studentët zhvillojnë një projekt në të cilin testojnë strategji të ndryshme për reduktimin e dhunës (p.sh. programe edukative, fushata ndërgjegjësimi, etj.). Ata dokumentojnë dhe analizojnë rezultatet e strategjive. Shembull i detyrës: “Ju fokusoheni në dy strategji për parandalimin e dhunës dhe i provoni ato në mjedisin tuaj. Përgatitni një raport të rezultateve dhe konkluzioneve tuaja”.
	Hulumtimi: Grumbullon informacion mbi aspektet ligjore dhe etike të dhunës, analizon dhe formulon argumente të bazuara në kërkime.	Teknikat e inspektimit: • Raporti i hulumtimit: Studentët kryejnë kërkime mbi faktorë të veçantë rreziku që lidhen me dhunën, mbledhin të dhëna dhe shkruajnë një raport me argumente për problemet e identikuara. Shembull i detyrës: “Kërkoni shkaqet e dhunës në komunitetin tuaj, duke përdorur burime të ndryshme dhe krijoni një raport me gjetjet tuaja”.

	Vendimmarrja: Vlerëson alternativa të ndryshme ligjore për përballimin e dhunës dhe zgjedh masat më të përshtatshme.	Teknikat e inspektimit: Sesioni i vendimmarrjes: Studentët marrin pjesë në një simulim apo debat ku vlerësojnë ndërhyrje të ndryshme dhe propozojnë masat më të përshtatshme për të përballuar dhunën Shembull i detyrës: “Paraqisni dy ndërhyrje për të reduktuar dhunën dhe shpjegoni se cila është më e përshtatshme, duke shpjeguar avantazhet dhe disavantazhet e secilës”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për zgjidhjen e problemeve ligjore dhe etike që lidhen me dhunën dhe propozon zgjidhje konkrete	Teknikat e inspektimit: Zhvillimi i strategjisë: Studentët zhvillojnë një strategji specifike për trajtimin e një faktori të veçantë rreziku në mjedisin e tyre, duke përfshirë hapa dhe aktivitete specifike. Shembull i detyrës: “Zhviloni një strategji për t’u përballur me dhunën në shkollën tuaj”. Shpjegoni hapat që do të ndërmerrni dhe rezultatet e pritshme”.

Tabela nr. 14 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje Strategjitë e mësimdhënies për parandalimin e dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos në lidhje me proceset mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon strategjitë efektive të parandalimit të dhunës dhe përcakton nëse deklaratat për efektivitetin e tyre janë të vërteta apo të rreme.	Teknikat e inspektimit: Kuiz me përgjigje të shumëfishta: Studentët plotësojnë një kuiz në të cilin duhet të identifikojnë forma të ndryshme të ndikimit të dhunës (p.sh. fizike, psikologjike, sociale) dhe të përcaktojnë nëse deklaratat e dhëna për dhunën janë të vërteta apo të rreme. Shembull i detyrës: “Zgjidh nëse pohimet e mëposhtme në lidhje me ndikimin e dhunës janë të vërteta apo të rreme”.
	Rikujtimi: Përshkruan konceptet dhe metodat bazë për parandalimin e dhunës, jep shembuj të programeve dhe nismave të suksesshme.	Teknikat e inspektimit: Ese ose përgjigje të shkurtër: Studentët shkruajnë një ese ose përgjigje të shkurtër që përshkruan pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor, duke përdorur shembuj specifikë nga jeta reale Shembull i detyrës: “Përshkruani tre pasoja të dhunës në shëndetin mendor të individëve, jepni shembuj dhe shpjegoni se si ato ndikojnë në komunitet”.
	Ekzekutimi: Zbaton strategji parandaluese në simulime ose raste studimore, duke demonstruar të kuptuarit e parimeve të mësimdhënies.	Teknikat e inspektimit: Prezantimi i të dhënave: Studentët mbledhin të dhëna për ndikimin e dhunës dhe përgatisin një prezantim që përfshin grafikë, statistika dhe fakte për format e ndryshme të dhunës dhe ndikimin e tyre në komunitet. Shembull i një detyre: “Përgatitni një prezantim në të cilin do të paraqisni të dhëna për dhunën në komunitetin tuaj”. Përfshini shfaqje grafike dhe analizoni pasojat”.

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si mund të kombinohen strategji të ndryshme për parandalimin e dhunës për të arritur rezultate më të mira dhe ndikim në komunitet.	Teknikat e inspektimit: • Analiza e shembujve: Studentët marrin disa shembuj të situatave në të cilat faktorët e rrezikut çuan në dhunë. Ata duhet të analizojnë dhe shpjegojnë se si këta faktorë ndikojnë njëri-tjetrit. • Shembull i detyrës: “Zgjidhni dy situata nga shembujt e dhënë dhe shpjegoni sesi faktorët e rrezikut individual, familjar dhe social ndikojnë në njëri-tjetrit në krijimin e dhunës”. • Debat: Studentët marrin pjesë në një debat ku paraqesin argumentet e tyre se cilët faktorë rreziku janë më të rëndësishëm dhe si ndërveprojnë në kontekstin e dhunës. • Shembull i detyrës: “Në debat, shprehni pikëpamjet tuaja se cilët faktorë rreziku ndikojnë më shumë në dhunën dhe shpjegoni pse është kështu, duke përdorur shembuj specifikë”.
	Simbolizimi: Ndërton paraqitje vizuale ose modele të strategjive parandaluese, duke përfshirë grafikët, hartat ose prezantimet.	Teknikat e inspektimit: • Krijimi i një harte vizuale të faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë një hartë të faktorëve të rrezikut për dhunën, ku tregojnë kategoritë e ndryshme të rrezikut (individual, social, ekonomik) dhe ndërveprimet e tyre. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë vizuale që tregon faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre në kontekstin e dhunës, me përshkrime të shkurtra për secilin faktor”. • Prezantimi i projektit: Studentët përgatisin një prezantim duke përdorur grafikët dhe diagramet për të shpjeguar se si faktorët e rrezikut ndërveprojnë dhe ndikojnë në dhunën. Prezantimi duhet të përmbajë shembuj dhe elemente vizuale. • Shembull i detyrës: “Krijoni një prezantim në të cilin përshkruani vizualisht faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre, duke përdorur të dhëna kërkimore ose studime rasti për të mbështetur pretendimet tuaja”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason metoda të ndryshme parandalimi dhe efektivitetin e tyre në kontekste të ndryshme, si shkolla, familje dhe komunitete.	Teknikat e inspektimit: • Pyetësi i matricës: Studentët krijojnë një matricë për të krahasuar faktorët e rrezikut në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë) dhe për të identifikuar ngjashmëritë dhe dallimet. • Shembull i detyrës: “Krijoni një matricë që rendit faktorët e rrezikut të dhunës në familje, komunitet dhe shkollë dhe vini re cilët faktorë janë të ngjashëm dhe cilët janë të ndryshëm”. • Puna seminarike: Studentët shkruajnë një punim terminor në të cilin ata do të analizojnë ngjashmëritë dhe ndryshimet në faktorët e rrezikut në mjedise të ndryshme. • Shembull i detyrës: “Shkruani një punim terminor që shqyrton faktorët e rrezikut për dhunën në familje dhe në shkollë, duke theksuar ngjashmëritë dhe dallimet në ato kontekste”.

	Klasifikimi: Organizon strategjitë e parandalimit në kategori (p.sh., edukative, ndërhyrëse, bashkëpunuese) dhe identifikon shembuj të secilës kategori.	Teknikat e inspektimit: • Kategorizimi i fakteve: Studentëve u jepet një listë e faktorëve të rrezikut dhe duhet t'i klasifikojnë në kategori individuale, sociale dhe ekonomike. Shembull i detyrës: "Jepni një shembull të faktorëve të rrezikut dhe organizojini në tri kategori: individuale, sociale dhe ekonomike. Shpjegoni pse i klasifikoni në këtë mënyrë." • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim në grup për të klasifikuar faktorët e rrezikut të dhunës dhe për të shpjeguar rëndësinë e tyre Shembull i detyrës: "Në grupe, diskutoni faktorët e rrezikut për dhunën dhe organizojini ato në kategori, më pas përgatitni një prezantim të shkurtër rreth përfundimeve tuaja".
	Analiza e gabimeve: Vlerëson mangësitë në strategjitë ekzistuese të parandalimit dhe sugjeron modifikime për të përmirësuar efektivitetin e tyre.	Teknikat e inspektimit: • Analiza kritike: Studentët analizojnë shembuj të kuptimit të dobët të faktorëve të rrezikut dhe sugjerojnë korrigjime. Shembull i detyrës: "Rishikoni shembujt e dhënë të faktorëve të rrezikut dhe identifikoni gabimet në shpjegim. Sugjeroni korrigjimet tuaja për secilin shembull". • Reagimi i studimit të rastit: Studentët punojnë në një rast studimor të një incidenti specifik dhune dhe identifikojnë gabimet e mundshme në vlerësimet e rrezikut.. Shembull i detyrës: "Lexoni studimin e rastit dhe identifikoni gabimet në analizën e faktorëve të rrezikut. Shpjegoni se si do t'i korrigjoni ato".
	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime rreth parimeve të përgjithshme të parandalimit të dhunës dhe formulon rekomandime për nismat e ardhshme.	Teknikat e inspektimit: • Ese: Studentët shkruajnë një ese në të cilën nxjerrin përfundime të përgjithshme për ndikimin e faktorëve të rrezikut në dhunë. Shembull i detyrës: "Shkruani një ese që eksploron faktorët e rrezikut dhe ndikimin e tyre në dhunën në shoqëri, duke përfshirë shembuj për të mbështetur përfundimet tuaja". • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim të përfundimeve të përgjithshme që mund të nxirren nga një analizë e faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: "Në diskutim, deklaroni përfundimet tuaja të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të çojnë në dhunë në shoqëri dhe mbështesni ato me shembuj".
	Specifikimi: Zhvillon argumente për strategji specifike parandaluese, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe kërkime.	Teknikat e inspektimit: • Studim kërkimor: Nxënësit përgatisin kërkime mbi shkaqet specifike të dhunës dhe prezantojnë analizat e tyre. Shembulli i detyrës: "Zgjidhni një faktor rreziku specifik dhe hulumtoni atë, duke paraqitur argumente për ndikimin e tij në dhunë, të mbështetur nga të dhëna dhe shembuj". • Prezantimi me poster: Studentët krijojnë një poster duke argumentuar për shkaqe specifike të dhunës, duke përdorur grafikë dhe të dhëna. Shembull i detyrës: "Zhvilloni një poster që paraqet analizën tuaj të shkaqeve specifike të dhunës, duke përfshirë të dhëna mbështetëse dhe pamje vizuale".

Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Hulumton metoda dhe teknika të reja parandalimi, duke formuluar hipoteza dhe duke i testuar ato në praktikë.	Teknikat e inspektimit: • Puna në projekt: Studentët zhvillojnë një projekt për të testuar një strategji specifike për parandalimin e dhunës në komunitetin lokal. Shembull i detyrës: “Krijoni një projekt në të cilin do të kryeni një anketë ose intervistë për të testuar se si një strategji e caktuar për parandalimin e dhunës ndikon në ndërgjegjësimin e të rinjve”. • Planifikimi i iniciativës: Studentët propozojnë një iniciativë ose aktivitet për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe për të paraqitur rezultatet e pritshme. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një plan për iniciativën e shkollës suaj për ndërgjegjësimin e dhunës, duke përfshirë aktivitetet dhe rezultatet e pritura”.
	Hulumtimi: Grumbullon dhe analizon informacione për strategji të ndryshme parandaluese, shkëmben ide dhe diskuton zbatueshmërinë e tyre.	Teknikat e inspektimit: • Puna kërkimore: Studentët përgatisin një punim kërkimor mbi shkaqet e dhunës, duke përdorur burime të ndryshme. Shembull i detyrës: “Kërkoni një sërë burimesh mbi faktorët e rrezikut për dhunën dhe shkruani një punim që formulon argumentet tuaja bazuar në gjetjet tuaja”. • Prezantimi i të dhënave: Studentët mbledhin të dhëna për dhunën në komunitetin e tyre dhe i prezantojnë në klasë. Shembull i detyrës: “Mbldhni të dhëna për incidentet e dhunës në komunitetin tuaj dhe bëni një prezantim duke shpjeguar shkaqet dhe pasojat”.
	Vendimmarrja: Vlerëson alternativat në zhvillimin e programeve të parandalimit të dhunës dhe sugjeron opsionet më të përshtatshme bazuar në kriteret.	Teknikat e inspektimit: • Rishikimi kritik i ndërhyrjeve: Studentët analizojnë ndërhyrje të ndryshme për parandalimin e dhunës dhe vlerësojnë efektivitetin e tyre. Shembull i detyrës: “Analizo tre ndërhyrje të ndryshme për parandalimin e dhunës dhe vlerëso se cila është më efektive, duke shpjeguar vendimin tënd”. • Diskutim në grupe të vogla: Studentët diskutojnë në grup ndërhyrjet e ndryshme dhe cilat do të ishin më të përshtatshme për komunitetin e tyre. Shembull i detyrës: “Në grupe, merrni parasysh ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën dhe zgjidhni atë që do ta zbatoni në komunitetin tuaj, duke shpjeguar pse u zgjodh”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për t'u marrë me situata specifike të dhunës dhe propozon risi për të përmirësuar modelet ekzistuese	Teknikat e inspektimit: • Zhvillimi i strategjisë: Studentët krijojnë një strategji për t'u marrë me një problem specifik që lidhet me dhunën në mjedisin e tyre. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një strategji për trajtimin e dhunës në shkollë, duke përfshirë masat dhe aktivitetet specifike për zbatim”. • Situata e simuluar: Studentët marrin pjesë në një simulim të një situatë që përfshin dhunën dhe duhet të zhvillojnë një strategji zgjidhjeje. Shembull i detyrës: “Në një situatë konflikti të simuluar, zhvilloni një strategji për të parandaluar dhunën dhe shpjegoni vendimin tuaj nxënësve të tjerë”.

Tabela nr. 15 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje
Teknikat e ndërhyrjes ndaj dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Shkarko: Ai përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon teknika të ndryshme të ndërhyrjes së dhunës dhe përcakton nëse deklaratat në lidhje me zbatimin e tyre janë të vërteta apo të rreme	Teknikat e verifikimit: Test me pyetje të vërteta/të gabuara: Përgatitja e një testi me deklarata për forma të ndryshme të ndikimit të dhunës tek individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: "Përcaktoni nëse pohimet e mëposhtme në lidhje me ndikimin e dhunës tek individët janë të vërteta apo të rreme". - Dhuna çon në uljen e vetëbesimit. (E saktë) - Ndikimi i menjëhershëm i dhunës gjithmonë përmirëson aftësitë drejtuese. (E rreme) Pyetje me shumë zgjedhje: Studentët duhet të zgjedhin përgjigjen e saktë nga disa opsione për të identifikuar forma të ndryshme të ndikimit të dhunës. Shembull i një detyre: "Cila nga pasojat e mëposhtme është pasojë e drejtpërdrejtë e dhunës ndaj individit: a) Integrim më i madh social b) Izolim më i madh c) Rritja e vetëbesimit". Përgjigje e saktë: b) Izolim më i madh
	Rikujtimi: Përshkruan teknikat bazë të ndërhyrjes, jep shembuj të situatave në të cilat ato zbatohen dhe etiketon koncepte të rëndësishme.	Teknikat e verifikimit: Pyetje me përgjigje të shkurtra: Studentët duhet të përshkruajnë pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve dhe të komunitetit. Shembull i detyrës: "Përshkruani dy pasoja të dhunës në shëndetin fizik të individëve". - Përgjigje: Aktivitetet i reduktuar fizik, stres kronik. Paraqitja e shembujve nga jeta reale: Studentët duhet të citojnë shembuj nga jeta reale që tregojnë se si dhuna ndikon në komunitet. Shembull i detyrës: "Sillni një shembull nga media të një rasti të dhunës dhe shpjegoni se si ndikoi ajo në komunitet".
	Ekzekutimi: Zbaton teknikat e ndërhyrjes në situata të simuluar ose reale, duke demonstruar aftësi komunikimi dhe menaxhim konflikti.	Teknikat e verifikimit: Shkrimi i një raporti ose kërkimi: Studentët mbledhin informacion rreth ndikimit të dhunës dhe përgatisin një raport. Shembull i detyrës: "Mbledhni të dhëna kërkimore mbi ndikimin e dhunës në shëndetin mendor dhe përgatitni një raport të shkurtër me gjetjet kryesore". Veprimtari praktike: Studentët demonstrojnë të kuptuarit e teknikave të ndërhyrjes në dhunë nëpërmjet një aktiviteti të simuluar për të mbështetur një viktimë të dhunës. Shembull i detyrës: "Organizoni një simulim të një seance ndërhyrjeje për një viktimë të dhunës dhe demonstroi teknikat mbështetëse që keni mësuar".

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si teknikat e ndryshme të ndërhyrjes mund të kombinohen për të arritur një rezultat të suksesshëm dhe si t'i zbatojnë ato në një kontekst komunitar.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e studimit të rastit: Studentët analizojnë një rast studimi ku përshkruhen faktorë të ndryshëm rreziku (si social, ekonomik dhe psikologjik) dhe shpjegojnë se si këta faktorë mund të çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: "Lexoni rastin studimor për Markon, një i ri që jeton në një mjedis me krim të lartë dhe probleme ekonomike. Shpjegoni sesi presioni social, varfëria dhe mungesa e mbështetjes mund të çojnë në sjellje të dhunshme të Marco". • Ese e ndërlidhjes me faktorët e rrezikut: Studentët shkruajnë një ese duke shpjeguar ndërveprimet ndërmjet faktorëve të ndryshëm të rrezikut që mund të çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: "Shkruani një ese duke shpjeguar mënyrat se si faktorët ekonomikë, familjarë dhe psikologjikë mund të ndikojnë njëri-tjetrin dhe të kontribuojnë në shfaqjen e dhunës". • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim në grup duke debatuar se si një kombinim i faktorëve të ndryshëm të rrezikut mund të çojë në dhunë, duke dhënë shembuj nga jeta reale ose kërkimi. Shembull i detyrës: "Organizoni një diskutim për të shqyrtuar faktorët e ndryshëm që çojnë në dhunë në komunitet dhe si mund të trajtohen këta faktorë me masa parandaluese".
	Simbolizimi: Krijon paraqitje vizuale ose modele të teknikave të ndërhyrjes, duke përfshirë diagrame ose grafikë për të kuptuar më mirë.	Teknikat e verifikimit: • Krijoni një hartë të faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë një hartë të faktorëve të rrezikut për dhunë, duke treguar faktorët e ndryshëm dhe ndërlidhjen e tyre. Shembull i detyrës: "Krijoni një hartë të faktorëve të rrezikut për dhunën që përfshin faktorë të tillë si dinamika e familjes, statusi ekonomik dhe stabiliteti psikologjik". Tregoni se si këta faktorë lidhen dhe ndikojnë në njëri-tjetrin". • Diagrami shkakësor: Studentët krijojnë një diagram që tregon marrëdhëniet shkakësore midis faktorëve të ndryshëm të rrezikut dhe dhunës. Shembull i detyrës: "Vizatoni një diagram që tregon se si varfëria, stresi psikologjik dhe ndikimi i grupit të bashkëmoshatarëve mund të çojnë në sjellje të dhunshme". • Infografik: Studentët krijojnë një infografik që tregon faktorët kryesorë që çojnë në dhunë dhe sugjeron mënyra për të ndërhyrë. Shembull i detyrës: "Krijoni një infografik duke vizualizuar faktorët kryesorë që kontribuojnë në dhunën në shkollë dhe sugjeroni masa ndërhyrjeje".

Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason teknikat e ndryshme të ndërhyrjes dhe efektivitetin e tyre në situata të ndryshme, si shkolla, familje dhe komunitete.	Teknikat e verifikimit: • Detyra për lidhjen e koncepteve: Studentëve u jepen dy kolona me koncepte të ndryshme. Në njërin kolonë janë renditur faktorët e rrezikut për dhunën dhe në tjetrën - pasojat e këtyre faktorëve. Ata duhet të lidhin faktorët përkatës të rrezikut me pasojat. • Shembull i detyrës: "Përputhni secilin nga faktorët e mëposhtëm të rrezikut me pasojat e tij përkatëse: • Paqëndrueshmëri emocionale • Izolimi social • Vetëvlerësim i ulët • Paqëndrueshmëri ekonomike Pasojat: • Integrim i reduktuar social • Sjellje e dhunshme • Ankthi • Stresi psikologjik"
	Klasifikimi: Organizon teknikat e ndërhyrjes në kategori (p.sh. parandaluese, reaktive, terapeutike) dhe identifikon shembuj për secilën kategori.	Teknikat e verifikimit: • Klasifikimi i strategjive të ndërhyrjes: Studentëve u jepet një listë e strategjive të ndryshme të ndërhyrjes ndaj dhunës dhe duhet t'i klasifikojnë ato sipas nëse janë ndërhyrje primare, dytësore apo terciare. • Shembull i detyrës: "Klasifikoni ndërhyrjet e mëposhtme si parësore, dytësore ose terciare: • Edukimi për parandalimin e dhunës • Mbështetje psikologjike për viktimat e dhunës • Prezantimi i programeve të menaxhimit të zemërimit"
	Analiza e gabimeve: Vlerëson mangësitë në teknikat ekzistuese të ndërhyrjes dhe sugjeron modifikime për të përmirësuar efektivitetin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e mangësive në ndërhyrje: Studentët analizojnë një plan ndërhyrjeje ndaj dhunës dhe identifikojnë gabimet ose boshllëqet në strategjitë e përdorura. • Shembull i detyrës: "Rishikoni planin e mëposhtëm të ndërhyrjes për dhunën në shkollë dhe identifikoni tre gabime ose të meta të mundshme në qasje". • Vlerësimi i skenarit: Studentëve u jepet një skenar i një situatë konflikti dhe duhet të përcaktojnë se çfarë është bërë gabim dhe si të ndërhyjnë në mënyrë më efektive. • Shembull i detyrës: "Lexoni skenarin e mëposhtëm të dhunës në terren dhe identifikoni gabimet në teknikat e ndërhyrjes së aplikuar. Shpjegoni se si situata mund të ishte trajtuar ndryshe".
	Përgjithësimi: Nxjerrë përfundime rreth parimeve të përgjithshme të ndërhyrjes dhe formulon rekomandime për iniciativat e ardhshme.	Teknikat e verifikimit: • Shkruani ese mbi tendencat globale të dhunës: Studentët shkruajnë një ese që përdor shembuj nga një shumëllojshmëri kërkimesh dhe burimesh për të përgjithësuar tendencat e dhunës në nivel global • Shembull i detyrës: "Shkruani një ese në të cilën përgjithësoni tendencat në rritje të dhunës bazuar në statistikat e dhëna nga disa vende". • Diskutim në grup mbi përgjithësimin e shkaqeve dhe pasojave: Studentët debatojnë në grup dhe nxjerrin përgjithësime rreth mënyrës sesi forma të ndryshme të dhunës ndikojnë në komunitetet globalisht. • Shembull i detyrës: "Në një grup, diskutoni se si faktorë të ndryshëm socialë, ekonomikë dhe kulturorë mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në komunitete të ndryshme". Përgjithësoni përfundimet tuaja".

Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Specifikimi: Zhvillon argumente për teknikat specifike të ndërhyrjes, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe kërkime.	Teknikat e verifikimit: • Krijimi i një plani ndërhyrjeje: Studentët krijojnë një plan të detajuar ndërhyrjeje për një rast specifik dhune, duke përdorur teknikat dhe strategjitë e mësuara. • Shembull i detyrës: “Përgatitni një plan ndërhyrjeje për dhunën e bashkëmoshatarëve në shkollë, duke specifikuar se cilat teknika dhe strategji do të përdorni për të zgjidhur konfliktin”. • Parashikimi i rezultateve: Studentëve u jepet një skenar i një konflikti të mundshëm dhe duhet të parashikojnë se cilat rezultate do të pasonin nëse nuk ndërmerren ndërhyrjet e duhura. • Shembull i detyrës: “Lexoni skenarin e mëposhtëm të dhunës në familje dhe parashikoni pasojat për viktimat nëse nuk merren masat e duhura të ndërhyrjes”.
	Eksperimentimi: Eksploron metoda të reja ndërhyrjeje, duke formuluar hipoteza dhe duke i testuar ato në praktikë..	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i hipotezave për reduktimin e faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë hipoteza se si disa ndërhyrje mund të reduktojnë faktorët e rrezikut për dhunë dhe më pas diskutojnë rezultatet e mundshme të zbatimit të këtyre ndërhyrjeve. • Shembull i detyrës: “Zhvilloni një hipotezë se si programet e edukimit për dhunën mund të reduktojnë faktorët e rrezikut për dhunën në komunitet. Parashikoni rezultatet e mundshme nëse këto programe zbatohen në shkollë”. • Projekti i Simulimit të Ndërhyrjes: Studentët kryejnë simulime të ndërhyrjeve të ndryshme në mjedise me rrezik dhune dhe dokumentojnë se si këto ndërhyrje ndikojnë në faktorët e rrezikut • Shembull i detyrës: “Krijoni një simulim të një ndërhyrjeje në një mjedis shkollor dhe analizoni se si strategjitë e ndryshme të parandalimit të dhunës ndikojnë në faktorët e rrezikut”.
	Hulumtimi: Mbledh dhe analizon informacione mbi teknikat e ndryshme të ndërhyrjes, shkëmben ide dhe diskuton zbatueshmërinë e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Raport kërkimor mbi faktorët e rrezikut: Studentët mbledhin informacion nga burime shkencore për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe shkruajnë një raport me argumente se si ata faktorë zhvillohen dhe ndikojnë në dhunë. • Shembull i detyrës: “Kërkoni tre artikuj shkencorë mbi faktorët e rrezikut për dhunën dhe përpiloni një raport që analizon këta faktorë”. Rendisni se si ato ndikojnë tek individët dhe komunitetet”. • Prezantimi i hulumtimit: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme (kërkime, artikuj, intervista) dhe prezantojnë gjetjet e tyre mbi shkaqet e dhunës dhe mënyrat për të ndërhyrë. • Shembull i detyrës: “Prezantoni kërkimin tuaj mbi faktorët e rrezikut për dhunën dhe sugjeroni zgjidhje të mundshme për të adresuar këta faktorë”.
	Vendimmarrja: Vlerëson alternativat në zhvillimin e strategjive të ndërhyrjes dhe sugjeron opsionet më të përshtatshme bazuar në kritere.	Teknikat e verifikimit: • Zgjedhja e ndërhyrjes më të mirë: Studentëve u jepen disa skenarë të ndryshëm për ndërhyrjet kundër dhunës dhe duhet t’i vlerësojnë ato bazuar në efektivitetin, qëndrueshmërinë dhe aspektet etike. Pastaj ata duhet të zgjedhin ndërhyrjen më të mirë. • Shembull i detyrës: “Vlerësoni tre ndërhyrjet e mëposhtme për të zvogëluar rrezikun e dhunës në komunitetin e shkollës dhe zgjidhni atë që mendoni se është më e përshtatshme”. Shpjegoni vendimin tuaj.” • Diskutim mbi dimensionet etike të ndërhyrjeve: Studentët debatojnë mbi aspektet etike të masave të ndryshme parandaluese të dhunës dhe marrin vendime për ndërhyrjen më etike. • Shembull i detyrës: “Merrni parasysh implikimet etike të masave për parandalimin e dhunës në familje dhe diskutoni se cilat nga këto masa janë më të pranueshme nga pikëpamja etike”.

	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për t'u marrë me raste specifike të dhunës dhe propozon risi për të përmirësuar modelet ekzistuese.	Teknikat e verifikimit: • Strategjia e ndërhyrjes: Studentët duhet të zhvillojnë një plan të detajuar ndërhyrjeje për të parandaluar dhunën në një mjedis specifik (shkollë, familje, komunitet), i cili do të përmbajë hapa specifike për t'u marrë me faktorë të veçantë rreziku. • Shembull i detyrës: "Krijoni një strategji për të parandaluar dhunën e bashkëmoshatarëve në shkollë". Përfshini hapa specifike për të adresuar faktorët e rrezikut si izolimi social dhe vetëvlerësimi i ulët". • Rasti studimor i zgjidhjes së problemeve: Studentët marrin një rast studimi ku duhet të identifikojnë problemet që lidhen me faktorët e rrezikut për dhunën dhe të propozojnë zgjidhje konkrete për t'i parandaluar ato probleme. • Shembull i detyrës: "Lexoni rastin e mëposhtëm studimor mbi dhunën në komunitet dhe sugjeroni zgjidhje specifike për të adresuar faktorët e rrezikut që shkaktojnë dhunë".
--	---	---

Tabela nr. 16 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje Sistemet dhe burimet për të mbështetur subjektet-viktima të dhunës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon sisteme dhe burime të ndryshme mbështetëse për viktimat e dhunës dhe përcakton nëse informacioni rreth tyre është i saktë apo i pasaktë.	Teknikat e verifikimit: • Test me pyetje të vërteta/të gabuara: Studentët marrin deklaratat në lidhje me sistemet e ndryshme të mbështetjes për viktimat e dhunës (si ligjore, psikologjike, shëndetësore) dhe duhet të përcaktojnë nëse secili pohim është i vërtetë apo i rremë. • Shembull i detyrës: "Përcaktoni nëse pohimet e mëposhtme në lidhje me llojet e ndryshme të mbështetjes për viktimat e dhunës janë të vërteta apo të rreme. Shembull: 'Këshillimi psikologjik është pjesë e sistemit të mbështetjes për viktimat e dhunës'". • Pyetje me shumë zgjedhje: Studentët u përgjigjen pyetjeve me zgjedhje të shumëfishta për të identifikuar sisteme të ndryshme të mbështetjes së viktimave. • Shembull i një detyre: "Cili nga sistemet e mëposhtme ofron ndihmë juridike për viktimat e dhunës: a) Policia, b) Objektet shëndetësore, c) Qendrat për mbrojtje sociale".
	Rikujtimi: Përkthe burimet dhe shërbimet bazë të disponueshme për viktimat e dhunës, duke përfshirë mbrojtjen, ndihmën mjekësore dhe mbështetjen ligjore.	Teknikat e verifikimit: • Ese mbi pasojat e dhunës: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër që përshkruan pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të viktimave dhe i lidh ato me sistemet mbështetëse që mund t'i ndihmojnë. • Shembull i një detyre: "Përshkruani pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të viktimave. Jepni shembuj të jetës reale se si sisteme të ndryshme mbështetëse mund t'i ndihmojnë ata". • Prezantimi i rasteve të mbështetjes së viktimave: Studentët paraqesin raste konkrete ku sistemet mbështetëse, si ndihma ligjore apo psikologjike, kanë qenë të suksesshme në ndihmën ndaj viktimave të dhunës. • Shembull i detyrës: "Paraqisni një rast të jetës reale ku një sistem mbështetës ndihmoi një viktimë të dhunës". Përshkruani rolin e institucioneve të ndryshme në proces".

	Ekzekutimi: Zbaton informacionin rreth burimeve dhe shërbimeve në raste reale, duke demonstruar aftësi në navigimin e sistemit mbështetës.	Teknikat e verifikimit: • Projekti i Hartës së Sistemeve Mbështetëse: Studentët mbledhin informacion rreth burimeve të ndryshme mbështetëse për viktimat e dhunës (si qendrat e mirëqenies sociale, shërbimet ligjore, OJQ-të) dhe krijojnë një hartë ose diagram që tregon këto burime. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë të sistemeve mbështetëse për viktimat e dhunës në komunitetin tuaj lokal”. Përfshini të gjitha institucionet përkatëse dhe shpjegoni rolin e tyre.” • Raporti i Kërkimit për Mbështetjen e Viktimave: Studentët hulumtojnë se si funksionojnë sisteme të ndryshme për të mbështetur viktimat e dhunës dhe i paraqesin gjetjet e tyre në një raport. • Shembull i një detyre: “Mblidhni informacion mbi sistemet e mbështetjes ligjore dhe psikologjike për viktimat e dhunës”. Përgatitni një raport që prezanton se si funksionojnë këto sisteme dhe se si ato ndihmojnë viktimat”.
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Sqaron sesi sisteme të ndryshme mbështetëse (qeveria, OJQ-ja dhe komuniteti) punojnë së bashku për të ndihmuar viktimat.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e skenarit: Studentëve u jepen skenarë që përshkruajnë faktorë të ndryshëm rreziku (si statusi ekonomik, dinamika e familjes, shëndeti mendor) dhe duhet të shpjegojnë se si këta faktorë mund të çojnë në dhunë. • Shembull i detyrës: “Lexoni skenarin e dhënë duke përshkruar disa faktorë rreziku për dhunën në familje. Shpjegoni se si këta faktorë punojnë së bashku për të çuar në dhunë”. • Diskutim në grup për faktorët e rrezikut: Studentët ndahen në grupe dhe diskutojnë se si sisteme të ndryshme mbështetëse (ligjore, sociale, psikologjike) mund të ndikojnë në uljen e faktorëve të rrezikut. Më pas ata paraqesin përfundimet e tyre. • Shembull i detyrës: “Diskutoni në grupin tuaj se si sistemet e mbështetjes sociale dhe ligjore mund të ndihmojnë në reduktimin e faktorëve të rrezikut për dhunë”. Paraqisni përfundimet tuaja në klasë”.
	Simbolizimi: Krijon tabela vizuale ose harta të burimeve dhe sistemeve mbështetëse, duke ilustruar një shteg për viktimat.	Teknikat e verifikimit: • Krijoni një diagramë të faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë një diagram që tregon faktorët e rrezikut që çojnë në dhunë dhe ndërveprimin e tyre (p.sh. situata familjare, gjendja ekonomike, shëndeti mendor). Ky aktivitet i ndihmon ata të vizualizojnë marrëdhëniet midis faktorëve. • Shembull i detyrës: “Krijoni një diagram që tregon faktorët e rrezikut për dhunë. Përfshini faktorë të tillë si marrëdhëniet familjare, problemet financiare dhe kushtet psikologjike dhe tregoni se si ndërliken ato”. • Harta e sistemeve mbështetëse: Studentët bëjnë një hartë të burimeve për të mbështetur viktimat e dhunës, duke treguar se si institucione të ndryshme (si policia, qendrat e punës sociale, shërbimet psikologjike) bashkëpunojnë dhe mbështesin procesin e ndihmës. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë të sistemeve të ndryshme mbështetëse për viktimat e dhunës”. Trego institucionet dhe rolin e tyre në mbrojtjen e viktimave dhe bashkëpunimin e tyre”.

Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason burimet e ndryshme mbështetëse dhe efektivitetin e tyre për të ndihmuar viktimat e dhunës.	Teknikat e verifikimit: • Rast studimor: Studentët u jepen një sërë rastesh që përshkruajnë dhunën në familje, komunitet dhe shkollë. Ata duhet të krahasojnë faktorët e rrezikut në secilin rast dhe të gjejnë ngjashmëri dhe dallime. • Shembull i detyrës: “Lexoni tre skenarët e dhënë që përshkruajnë dhunën në kontekste të ndryshme”. Krahasoni faktorët e rrezikut në secilin kontekst dhe shpjegoni se çfarë është e ngjashme dhe çfarë është e ndryshme”. • Grafiku i Krahimit: Studentët plotësojnë një tabelë ku renditen faktorët e rrezikut dhe i kategorizojnë sipas kontekstit (familja, komuniteti, shkolla) për të nxjerrë në pah ngjashmëritë dhe dallimet. • Shembull i detyrës: “Plotësoni tabelën me faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë) dhe krahasojini ata”.
	Klasifikimi: Organizon burimet mbështetëse në kategori (p.sh. ligjore, mjekësore, psikologjike) dhe identifikon shembuj të secilës kategori..	Teknikat e verifikimit: • Ushtrime klasifikimi: Studentët marrin një listë të faktorëve të rrezikut dhe duhet t'i klasifikojnë sipas llojit të rrezikut (individual, social, ekonomik). Më pas ata diskutojnë rëndësinë e secilës kategori me dhunën. • Shembull i detyrës: “Klasifikoni faktorët e mëposhtëm të rrezikut për dhunën në kategori të përshtatshme (individuale, sociale, ekonomike). Diskutoni se si çdo kategori kontribuon në dhunë”. • Diskutim në grup për rëndësinë: Studentët debatojnë se cili lloj faktori (individual, social ose ekonomik) është më i rëndësishëm në kontekste të caktuara dhe pse. • Shembull i detyrës: “Diskutoni në grupin tuaj se cilët lloj faktorësh rreziku janë më të rëndësishëm në rastin e dhunës në familje dhe shpjegoni pse”.
	Analiza e gabimeve: Vlerëson mangësitë në sistemet ekzistuese mbështetëse dhe sugjeron përmirësime për efektivitetin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Identifikimi i gabimeve në skenarë: Studentët marrin skenarë që përmbajnë informacion të pasaktë ose mashtrues për faktorët e rrezikut për dhunë. Detyra e tyre është të identifikojnë gabimet dhe të sugjerojnë korrigjime. • Shembull i detyrës: “Lexoni skenarin e mëposhtëm dhe identifikoni gabimet në shpjegimin e faktorëve të rrezikut për dhunë. Ofroni korrigjime për çdo gabim”. • Testi i gabimeve: Studentët marrin një test me zgjedhje të shumëfishta në të cilin ata duhet të identifikojnë gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut dhe t'i korrigjojnë ato me informacionin e saktë. • Shembull i detyrës: “Lexoni pohimet e mëposhtme dhe identifikoni gabimet. Shpjegoni se si mund të korrigjohen”.
	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime rreth parimeve të përgjithshme të mbështetjes së viktimave dhe formulon rekomandime për iniciativat e ardhshme.	Teknikat e verifikimit: • Shkrimi i esesë: Studentët shkruajnë një ese në të cilën nxjerrin përfundime të përgjithshme se si faktorë të ndryshëm rreziku (individual, social, ekonomik) ndikojnë në dhunën në shoqëri. • Shembull i detyrës: “Shkruani një ese në të cilën nxirni përfundime të përgjithshme se si faktorë të ndryshëm rreziku ndikojnë në dhunën në shoqëri”. • Diskutim: Studentët marrin pjesë në një debat në të cilin paraqesin dhe mbrojnë përfundimet e tyre të përgjithshme për rolin e faktorëve të rrezikut në dhunë. • Shembull i detyrës: “Paraqisni përfundimet tuaja se si faktorë të rrezikut kontribuojnë në dhunën në shoqëri dhe merrni pjesë në një diskutim”.

	Specifikimi: Zhvillon argumente për burime specifike, duke i mbështetur ato me të dhëna dhe shembuj nga praktika.	Teknikat e verifikimit: • Prezantimi me argumente: Studentët përgatisin një prezantim në të cilin shtjellojnë shkaqet specifike të dhunës, të mbështetur me shembuj dhe të dhëna. Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim në të cilin do të paraqisni shkaqet specifike të dhunës, të mbështetur nga shembuj dhe statistika”. • Raport mbi shkaqet e dhunës: Studentët shkruajnë një raport në të cilin paraqesin argumente për shkaqe specifike të dhunës në një kontekst të caktuar (familje, komunitet) dhe mbështesin qëndrimin e tyre me të dhëna përkatëse. Shembull i detyrës: “Shkruani një raport që nxjerr në pah shkaqet specifike të dhunës në një kontekst të caktuar, mbështetur nga shembuj dhe të dhëna specifike”.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron modele të reja mbështetjeje dhe teston zbatueshmërinë e tyre në situata të ndryshme.	Teknikat e verifikimit: • Projekti i ndërhyrjes: Studentët zhvillojnë dhe zbatojnë një projekt ndërhyrjeje që synon reduktimin e dhunës në një kontekst specifik (p.sh. në një shkollë ose komunitet). Ata hulumtojnë strategji të ndryshme, i zbatojnë ato dhe më pas vlerësojnë rezultatet. Shembull i detyrës: “Zhvilloni një projekt ndërhyrjeje që do të fokusohet në reduktimin e dhunës në shkollë”. Përshkruani strategjinë, përfshini një plan zbatimi dhe parashikoni se çfarë rezultatesh prisni. Përgatitni një raport mbi rezultatet pas zbatimit të projektit. • Debat: Studentët marrin pjesë në një debat ku eksplorojnë strategji të ndryshme për trajtimin e dhunës dhe analizojnë rezultatet e tyre të mundshme. Shembull i detyrës: “Ndahuni në dy ekipe. Njëri ekip do të mbështesë strategjinë e parandalimit të dhunës në shkolla përmes programit të shëndetit mendor dhe ekipi tjetër do të mbështesë strategjinë më shumë polici në shkolla. Përgatitni argumente për qëndrimin tuaj dhe merrni pjesë në debat”.
	Hulumtimi: Grumbullon dhe analizon informacione rreth sistemeve dhe burimeve mbështetëse, ndan idetë dhe debaton efektivitetin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Raport kërkimor: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente bazuar në ato të dhëna. Shembull i detyrës: “Të hetojë shkaqet e dhunës në familje”. Shkruani një raport me 1500 fjalë që identifikon dhe analizon faktorët e rrezikut si dhe shembuj të jetës reale të mbështetur nga të dhëna statistikore”. • Harta e konceptit: Studentët krijojnë harta vizuale që lidhin shkaqet e dhunës me faktorët e rrezikut dhe ndërhyrjet e mundshme. Shembull i detyrës: Krijoni një hartë koncepti që lidh faktorët e ndryshëm të rrezikut të dhunës (p.sh. ekonomik, social) dhe propozoni ndërhyrje. Zhvilloni një shpjegim të shkurtër të secilit faktor dhe ndërhyrje”.

	Vendimmarrja: Vlerëson alternativat në zhvillimin e sistemeve mbështetëse dhe sugjeron opsionet më të përshtatshme bazuar në nevojat e viktimave..	Teknikat e verifikimit: • Analiza e skenarit: Studentët analizojnë skenarë të ndryshëm që lidhen me dhunën dhe vlerësojnë ndërhyrjet e ndryshme që mund të zbatohen. Shembull i detyrës: “Lexoni skenarët e mëposhtëm të dhunës dhe vlerësoni tre ndërhyrje të ndryshme për secilin skenar. Për çdo ndërhyrje, listoni avantazhet dhe disavantazhet”. • Rezultatet e anketës: Studentët kryejnë një anketë në komunitetin e tyre për të mbledhur të dhëna mbi perceptimet e dhunës dhe masat e propozuara Shembull i detyrës: Krijoni dhe kryeni një anketë mbi perceptimin e dhunës në komunitetin tuaj. Analizoni rezultatet dhe merrni vendime se cilat masa do të ishin më efektive në reduktimin e dhunës”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për të përmirësuar sistemet mbështetëse dhe për të adresuar sfidat me të cilat përballen viktimat e dhunës	Teknikat e verifikimit: • Strategjia për zgjidhjen e problemeve: Studentët zhvillojnë një strategji për të zgjidhur një problem specifik që lidhet me dhunën. Shembull i detyrës: “Identifikoni një problem specifik të dhunës në komunitetin tuaj dhe zhvilloni një strategji për të adresuar atë problem. Përshkruani hapat që do të ndërmerrni dhe çfarë burimesh do t’ju nevojiten”. • Ushtrim simulues: Studentët marrin pjesë në një simulim ku duhet të përballen me situata hipotetike dhune. Shembull i detyrës: “Merrni pjesë në një simulim në të cilin do të luani rolet e aktorëve të ndryshëm në një situatë dhune. Analizoni situatën dhe propozoni zgjidhje për ta përballuar atë”.

*Tabela nr. 17 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje
Roli i mësuesit në lidhje me dhunën*

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Shkarko: Ai përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon rolet dhe përgjegjësitë e mësuesve në parandalimin dhe reagimin ndaj dhunës.	• Teknikat e verifikimit: Test i shkurtër duke zgjedhur një përgjigje: Kjo teknikë u mundëson studentëve të identifikojnë forma të ndryshme të dhunës dhe të konfirmojnë saktësinë e pohimeve. Është e rëndësishme të kontrolloni njohuritë dhe kuptimin e tyre të termave dhe koncepteve. Shembull i detyrës: “Zgjidhni përgjigjen e saktë për pyetjet e mëposhtme: • Cila nga sa vijon është shembull i dhunës psikologjike? • Përcaktoni nëse thënia “Kushdo që është i dhunshëm është gjithashtu viktimë” është i vërtetë apo i rremë”. • Diskutim në grup: Studentët punojnë në grupe për të identifikuar forma të ndryshme të dhunës dhe për t’i diskutuar ato. Kjo teknikë inkurajon bashkëpunimin dhe shkëmbimin e ideve. Shembull i detyrës: “Në grupe prej katër vetash, identifikoni tre shembuj të dhunës në komunitetin tuaj. Përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja dhe shpjegoni pse i keni identifikuar këta shembuj”.

	Rikujtimi: Përshkruan shembuj të dhunës në mjedisin shkollor dhe rolin e mësuesve në trajtimin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Ese me shkrim: Kjo teknikë u mundëson studentëve të përshkruajnë pasojat e dhunës dhe të japin shembuj nga jeta reale. Kështu, ata mund të demonstrojnë mirëkuptim të thellë. • Shembull i detyrës: “Përshkruani tre pasoja të dhunës për shëndetin fizik dhe mendor të individëve. Përfshini shembuj specifikë të jetës reale dhe shpjegoni se si ato ndikojnë tek individi dhe komuniteti”. • Debat në grupet e nxënësve: Studentët marrin pjesë në një debat për pasojat e dhunës. Ky aktivitet inkurajon të menduarit kritik dhe analizën e informacionit. • Shembull i detyrës: “Diskutoni pohimin: “Dhuna gjithmonë çon në pasoja negative”. Ndahuni në dy grupe: njëri do ta mbështesë deklaratën dhe tjetri do ta kundërshtojë atë. Përgatitni argumente dhe kundërgjegje”.
	Ekzekutimi: Zbaton strategjitë e ndërhyrjes së dhunës në klasë, duke demonstruar aftësi të menaxhimit të konfliktit	Teknikat e verifikimit: • Puna me projektin: Studentët mbledhin informacion dhe punojnë në një projekt që demonstroi të kuptuarit e tyre për ndikimin e dhunës. Kjo teknikë inkurajon eksplorimin dhe kreativitetin. • Shembull i detyrës: “Krijoni një projekt për ndikimin e dhunës në komunitetin tuaj”. Përfshini statistika, shembuj të ndërhyrjeve dhe sugjerime për përmirësimin e situatës. Prezantoni projektin në klasë”. • Prezantimi: Studentët duhet të përgatisin një prezantim që tregon informacionin e mbledhur për ndikimin e dhunës. Kjo teknikë vlerëson aftësinë e tyre për të komunikuar dhe paraqitur të dhëna. • Shembull i një detyre: “Përgatitni një prezantim mbi rolin e mësuesit në parandalimin e dhunës në shkollë”. Përfshini shembuj të praktikave të mira dhe sugjeroni strategji të veçanta ndërhyrjeje. Prezantimi juaj duhet të zgjasë 10 minuta dhe të përfshijë mjete ndihmëse vizuale”.
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Sqaron sesi mësuesit mund të komunikojnë me nxënësit rreth dhunës dhe t'i edukojnë ata për pasojat e saj.	Teknikat e verifikimit: • Diskutim dhe analizë në grup: Studentët punojnë në grupe për të diskutuar faktorë të ndryshëm rreziku për dhunën dhe për të analizuar se si ndërveprojnë këta faktorë. Kjo inkurajon të menduarit kritik dhe ndarjen e këndvështrimeve të ndryshme. • Shembull i detyrës: “Në grupin tuaj, identifikoni tre faktorë rreziku për dhunën në shkollë (si situata familjare, grupet sociale ose statusi ekonomik). Shpjegoni se si këta faktorë ndërveprojnë dhe mund të çojnë në dhunë. Përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja”. • Ese me shkrim: Studentët shkruajnë një ese në të cilën integrojnë faktorët e ndryshëm të rrezikut dhe shpjegojnë ndikimin e tyre në dhunë. Kjo teknikë u lejon atyre të demonstrojnë një kuptim të kompleksitetit të temës. • Shembull i detyrës: “Shkruani një ese me 500 fjalë duke shpjeguar se si faktorë të ndryshëm rreziku, si izolimi social dhe padrejtësia në shkollë, ndërveprojnë për të çuar në dhunë. Përfshini shembuj dhe sugjeroni zgjidhje të mundshme për të adresuar këto çështje”.

Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuuan drejtpërdrejt në leksion	Simbolizoni: Krijoni diagrame ose harta që tregojnë se si mësuesit mund të organizojnë veprime parandaluese kundër dhunës.	Teknikat e verifikimit: • Krijimi i një harte koncepti: Studentët krijojnë harta konceptuale vizuale që tregojnë se si janë të lidhur faktorët të ndryshëm rreziku për dhunë. Kjo ndihmon për të vizualizuar marrëdhëniet dhe dinamikat komplekse. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë koncepti që tregon vizualisht ndërveprimin midis faktorëve të ndryshëm të rrezikut për dhunën (si faktorët familjar, ndikimet sociale dhe statusi ekonomik). Përfshini përshkrime të shkurtra të secilit faktor dhe ndikimin e tij në dhunë”. • Krijimi i grafikëve: Studentët krijojnë diagrame ose grafikë për të vizualizuar të dhënat dhe informacionet që lidhen me faktorët e rrezikut. Kjo ndihmon në analizë dhe përmirëson të kuptuarit. • Shembull i detyrës: “Krijoni një grafik që tregon statistika mbi dhunën në shkollë, duke përfshirë faktorët e rrezikut si grupet sociale dhe efektet e tyre. Grafiku juaj duhet të përfshijë pamje vizuale dhe shpjegime të kuptimit të të dhënave”.
	Lidhja/Përputhja: Krahason qasjet e ndryshme të mësuesve për trajtimin e dhunës dhe efektivitetin e tyre	Teknikat e verifikimit: • Strategjia e analizës krahasuese: Studentët krahasojnë faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme, si familja, komuniteti dhe shkolla, për të zbuluar ngjashmëritë dhe dallimet. • Shembull i detyrës: “Bëni një tabelë duke krahasuar faktorët e rrezikut për dhunën në familje, shkollë dhe komunitet. Vini në dukje ngjashmëritë dhe ndryshimet në këta faktorë dhe shpjegoni pse ato mund të ndikojnë ndryshe në secilin kontekst”. • Përgjigjja e pyetjeve me shkrim: Studentët u përgjigjen pyetjeve specifike që kërkojnë nga ata të lidhin njohuritë e tyre me shembuj realë të dhunës • Shembulli i detyrës: “Përshkruani dy shembuj të ndryshëm të dhunës në familje dhe në shkollë dhe shpjegoni se çfarë ngjashmëriesh dhe dallimesh ekzistojnë midis faktorëve të tyre të rrezikut”.
	Klasifikoni: Organizoni strategji dhe burime të ndryshme për të mbështetur mësuesit në trajtimin e dhunës.	Teknikat e verifikimit: • Klasifikimi i faktorëve të rrezikut: Studentët organizojnë faktorët të ndryshëm rreziku në kategori, si individualë, socialë dhe ekonomikë, për të identifikuar rëndësinë e tyre. • Shembull i detyrës: “Krijoni një listë të faktorëve të rrezikut për dhunën dhe klasifikojini në tre kategori: individuale, sociale dhe ekonomike”. Shpjegoni pse i keni ndarë në këtë mënyrë”. • Punë në grupe klasifikuese: Studentët punojnë në grupe për të klasifikuar faktorët e rrezikut dhe për të diskutuar rëndësinë e tyre. • Shembull i detyrës: “Në grupin tuaj, identifikoni dhe klasifikoni të paktën pesë faktorë rreziku për dhunën dhe përgatitni një shpjegim të shkurtër për secilën kategori”.
	Analiza e gabimeve: Vlerëson ndërhyrjet e dështuara në trajtimin e dhunës dhe propozon zgjidhje për përmirësim.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e rastit: Studentët analizojnë rastet e dhunës dhe identifikojnë gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut. • Shembull i detyrës: “Lexoni rastin e mëposhtëm të dhunës dhe identifikoni se çfarë gabimesh mund të bëhen në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut. Sugjeroni korrigjime për secilin nga gabimet e identifikuara”. • Rishikimi i përgjigjeve: Studentët shqyrtojnë përgjigjet e bashkëmoshatarëve të tyre dhe japin komente për gabimet e të kuptuarit. • Shembull i detyrës: “Rishikoni një përgjigje të një prej kolegëve tuaj në lidhje me faktorët e rrezikut dhe identifikoni gabimet në kuptimin e tij. Shkruani një njoftim të shkurtër me komentet dhe sugjerimet tuaja për përmirësim”.

	Përgjithësimi: Nxjerrë përfundime për rëndësinë e rolit të mësuesve në krijimin e një mjedisi të sigurt shkollor.	Teknikat e verifikimit: • Analizë e përgjithshme: Studentët nxjerrin përfundime të përgjithshme për ndikimin e faktorëve të rrezikut në dhunën në shoqëri. • Shembull i detyrës: “Shkruani një ese të shkurtër në të cilën do të nxirrni përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri. Përfshini shembuj dhe argumente që mbështesin analizën tuaj”. • Diskutim për përgjithësim: Studentët marrin pjesë në një diskutim në të cilin nxjerrin përfundime rreth tendencave të përgjithshme të dhunës në shoqëri të ndryshme. • Shembull i detyrës: “Në një diskutim në grup, ndani përfundimet tuaja se cilat tendenca të përgjithshme të dhunës mund të vëzhgoni në shoqëri të ndryshme. Cilët faktorë rreziku janë më të zakonshëm dhe si ndikojnë ata në shfaqjen e dhunës?”
	Specifikimi: Zhvillon argumente për teknika dhe strategji specifike që mësuesit duhet të përdorin për të parandaluar dhunën.	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna. • Detyrë shembull: “Zgjidhni një faktor rreziku specifik dhe zhvilloni një argument se si ai faktor kontribuon në dhunë, duke përdorur shembuj dhe të dhëna për të mbështetur argumentin tuaj”. • Paraqitja e argumenteve: Studentët përgatisin prezantime mbi shkaqet specifike të dhunës, për të shpjeguar pikëpamjet dhe argumentet e tyre. • Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim 10-minutësh duke specifikuar një shkak të dhunës, duke shpjeguar rëndësinë dhe shembujt e tij. Jini të përgatitur për t’u përgjigjur pyetjeve nga shokët e klasës pas prezantimit”.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron qasje dhe metoda të reja të punës me nxënësit në kontekstin e parandalimit të dhunës.	Teknikat e verifikimit: • Projekti i zhvillimit të strategjisë: Studentët krijojnë një projekt në të cilin hulumtojnë dhe zhvillojnë strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut, duke parashikuar rezultatet e mundshme nga aplikimi i tyre. • Shembull i detyrës: “Zhvilloni një strategji për të reduktuar dhunën në mjedisin tuaj shkollor”. Përkrahni metoda të ndryshme që do të përdorni dhe parashikoni se çfarë rezultatesh mund të arrihen pas aplikimit të këtyre strategjive”. • Analiza e rastit: Studentët analizojnë raste reale të strategjive të suksesshme të reduktimit të dhunës dhe hetojnë se çfarë efektesh kanë pasur ato. • Shembull i detyrës: “Zgjidhni një rast të një ndërhyrjeje të suksesshme për të reduktuar dhunën në komunitet. Analizoni strategjinë që u përdor dhe diskutoni rezultatet dhe mësimet e mundshme”.
	Hulumtimi: Grumbullon dhe analizon të dhëna për efektet e dhunës në shkolla dhe rolin e mësuesve në parandalimin e saj.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e studimit: Studentët hulumtojnë informacione nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente bazuar në kërkimin. • Shembull i detyrës: “Bëni kërkime mbi shkaqet e dhunës në komunitetin tuaj”. Mblidhni informacion nga të paktën tre burime të ndryshme dhe përgatitni një raport me argumentet tuaja se cilët faktorë kontribuojnë në dhunë”. • Punim hulumtues: Studentët përgatisin një punim me shkrim që përfshin kërkime mbi një temë specifike që lidhet me dhunën. • Shembull i detyrës: “Shkruani një ese mbi “Faktorët e rrezikut të dhunës në familje”. Përfshini shembuj dhe të dhëna nga kërkimi juaj dhe sugjeroni masa për të adresuar këta faktorë”.

	Vendimarrja: Vlerëson alternativat në strategjitë e menaxhimit të dhunës dhe propozon zgjidhjet më të përshtatshme.	Teknikat e verifikimit: • Projekti i ndërhyrjes: Studentët vlerësojnë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe përzgjedhin masat më të përshtatshme. Shembull i detyrës: “Studioni tre ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën. Vlerësoni ato për sa i përket efektivitetit, kostove dhe avantazheve të mundshme dhe sugjeroni se cilën ndërhyrje do të përdornit dhe pse”. • Debat: Studentët marrin pjesë në një debat për ndërhyrje të ndryshme për uljen e dhunës. Shembull i detyrës: “Në grupe, përgatitni argumente pro dhe kundër dy ndërhyrjeve të ndryshme për të reduktuar dhunën. Paraqisni argumentet tuaja në klasë dhe merrni pjesë në një debat”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për trajtimin e situatave specifike të dhunës në klasë dhe sfidave që dalin prej tyre.	Teknikat e verifikimit: • Planifikimi strategjik: Studentët zhvillojnë një strategji për trajtimin e faktorëve specifikë të rrezikut për të parandaluar dhunën në mjedise të ndryshme. Shembull i detyrës: “Identifikoni një faktor specifik rreziku në shkollën tuaj (p.sh. bullizmi). Zhvillon një strategji për ta trajtuar atë dhe shpjegoni se çfarë masash duhet të merren për të zvogëluar ndikimin e tij”. • Zhvillimi i një zgjidhjeje: Studentët punojnë në grupe për të zhvilluar një zgjidhje për një problem specifik që lidhet me dhunën në komunitet. • Shembull i detyrës: “Grupi juaj është përgjegjës për zgjidhjen e problemit të dhunës në komunitetin tuaj”. Hartoni një plan konkret me masa veprimi, burime dhe metoda për të vlerësuar suksesin e planit.

Tabela nr. 18 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje
Kompetencat social-emocionale të mësuesve dhe zgjidhja e konflikteve pa dhunë

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzano's përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon aftësitë social-emocionale që janë të rëndësishme për mësuesit në kontekstin e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.	Teknikat e verifikimit: • Kuiz identifikues: Studentët marrin pjesë në një kuiz të shkurtër me pyetje rreth formave të ndryshme të dhunës dhe ndikimit të tyre tek individët dhe komunitetet. Shembull i detyrës: “Plotësoni një kuiz të shkurtër me pyetje që përfshijnë shembuj të dhunës dhe efektet e saj. Identifikoni dy shembuj të ndikimit të dhunës në shëndetin mendor të studentëve”. • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në mënyrë aktive në një diskutim, duke identifikuar forma të ndryshme të dhunës dhe duke debatuar për pasojat e tyre. Shembull i detyrës: “Në grupe të vogla identifikoni tri forma të ndryshme të dhunës. Ndani shembuj se si çdo formë mund të ndikojë tek individët ose komunitetet dhe përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja”.

	Rikujtimi: Përshkruan shembuj të situatave në klasë ku nevojitet zgjidhja e konfliktit pa dhunë.	Teknikat e verifikimit: • Raport me shkrim: Studentët shkruajnë një raport të shkurtër mbi pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor. Shembull i detyrës: “Shkruani një raport me 300 fjalë që përshkruan efektet e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve. Përfshini dy shembuj të jetës reale për të ilustruar pikat tuaja”. • Prezantimi: Studentët përgatisin dhe kryejnë një prezantim të shkurtër mbi ndikimin e dhunës në komunitet. Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim se si dhuna mund të ndikojë në një komunitet. Përfshini shembuj dhe statistika që mbështesin tezën tuaj”.
	Ekzekutimi: Zbaton teknikat e dëgjimit aktiv dhe empatisë për zgjidhjen e konflikteve mes nxënësve.	Teknikat e verifikimit: • Projekti Kërkimor: Studentët mbledhin informacion mbi ndikimet e ndryshme të dhunës dhe përgatisin një raport ose prezantim vizual të gjetjeve të tyre. Shembull i detyrës: “Zgjidhni një temë që lidhet me dhunën dhe mblidhni informacion nga të paktën tre burime të ndryshme. Përgatitni një prezantim vizual që demonstroi analizën tuaj të ndikimit të dhunës tek individët dhe komunitetet”. • Portofoli: Studentët krijojnë një portofol dokumentesh që demonstrojnë të kuptuarit e tyre për temën, duke përfshirë kërkime, raporte dhe shembuj. Shembull i detyrës: “Krijoni një portofol që përfshin kërkimet dhe raportet tuaja mbi ndikimin e dhunës, së bashku me shembujt dhe analizat tuaja. Portofoli duhet të demonstrojë përparimin tuaj dhe të kuptuarit e kompetencave social-emocionale që lidhen me zgjidhjen e konflikteve jo të dhunshme”.
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si kompetencat social-emocionale ndikojnë në krijimin e një klime pozitive shkollore dhe marrëdhënie mes nxënësve.	Teknikat e verifikimit: • Diskutim në grup: Studentët punojnë në grupe për të diskutuar faktorë të ndryshëm rreziku që lidhen me dhunën dhe mënyrën se si ata ndërveprojnë. Secili student mund të sjellë këndvështrimin e tij dhe të shpjegojë se si faktorët e rrezikut janë të lidhur dhe çojnë në dhunë. Shembull i detyrës: “Në grupe të vogla, diskutoni tre faktorë të ndryshëm rreziku që ndikojnë në dhunë”. Shpjegoni se si këta faktorë punojnë së bashku dhe çfarë pasojash mund të kenë. Përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja. • Ese integrimi: Studentët shkruajnë një ese që mbulon se si faktorë të ndryshëm rreziku, si kushtet familjare, prejardhja arsimore dhe statusi ekonomik, ndërveprojnë dhe mund të shkaktojnë dhunë. Shembull i detyrës: “Shkruani një ese me 500 fjalë që analizon faktorët e rrezikut për dhunë. Shpjegoni se si këta faktorë mund të ndikojnë njëri-tjetrin dhe si mund të çojnë në dhunë në shoqëri”.
	Simbolizimi: Krijon paraqitje vizuale (diagrame, modele) që shpjegojnë procesin e zgjidhjes së konfliktit pa dhunë.	Teknikat e verifikimit: • Organizuesi grafik: Studentët krijojnë një organizues grafik (p.sh., hartën e konceptit ose diagramin venn) për të vizualizuar faktorët e ndryshëm të rrezikut dhe ndërveprimin e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një organizues grafik që përfaqëson vizualisht faktorët më të rëndësishëm të rrezikut që lidhen me dhunën dhe tregojnë se si ato lidhen. Përfshini shpjegime për secilin faktor dhe ndikimet e tyre reciproke”. • Projekti i hartës: Studentët përgatisin një projekt që përfshin hartimin e faktorëve të rrezikut dhe demonstrimin e ndërveprimit të tyre nëpërmjet mjeteve vizuale (postera, diagrame ose prezantime). Shembull i detyrës: “Përgatitni një poster projekti që paraqet vizualisht faktorët e rrezikut që lidhen me dhunën. Përfshini shembuj dhe përshkrime të shkurtra se si secili faktor ndikon te të tjerët dhe çfarë pasojash ka për individët dhe komunitetet”.

Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksiono	Lidhja/Përputhja: Krahason strategji të ndryshme për zgjidhjen e konflikteve jo të dhunshme dhe efektet e tyre në sjelljen e nxënësve.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e rastit: Studentët analizojnë raste të ndryshme të dhunës në familje, komunitet dhe shkollë dhe krahasojnë faktorët e rrezikut të pranishëm në secilin kontekst. • Shembull i detyrës: “Lexoni tre raste studimore të ndryshme të dhunës (një në familje, një në shkollë dhe një në komunitet). Bëni një tabelë duke renditur ngjashmëritë dhe ndryshimet në faktorët e rrezikut për dhunë në secilin rast.” • Diskutim në dyshe: Studentët punojnë në dyshe për të diskutuar kontekste të ndryshme të dhunës dhe për të identifikuar faktorët e rrezikut • Shembull i detyrës: “Punoni në dyshe dhe diskutoni se si faktorët e rrezikut për dhunë ndryshojnë në kontekste të ndryshme. Shkruani përfundimet tuaja dhe përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja”.
	Klasifikimi: Organizon aftësi të ndryshme social-emocionale në kategori dhe shpjegon rëndësinë e tyre për mësuesit.	Teknikat e verifikimit: • Klasifikimi i faktorëve: Studentëve u kërkohet të organizojnë faktorët e rrezikut në kategori (individuale, sociale, ekonomike) dhe të shpjegojnë rëndësinë e tyre. • Shembull i detyrës: “Krijoni një organizues grafik që i klasifikon faktorët e rrezikut për dhunën në tre kategori: individuale, sociale dhe ekonomike. Shpjegoni për secilin faktor pse mendoni se është i rëndësishëm”. • Debat: Studentët marrin pjesë në një debat për klasifikimin e dhunës në kategori të ndryshme bazuar në faktorët e rrezikut. • Shembull i detyrës: “Pjesëmarrja në një debat për klasifikimin e dhunës”. Zgjidhni një anë dhe argumentoni për klasifikimin tuaj të faktorëve të rrezikut. Çdo pjesëmarrës duhet të përgatisë të paktën dy argumente.
	Analiza e gabimeve: Vlerëson ndërhyrjet e dështuara dhe sugjeron përmirësime në teknikat e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë.	Teknikat e verifikimit: • Rishikimi i tekstit: Studentët analizojnë një tekst ose ese që përmban gabime në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut dhe sugjerojnë korrigjime. • Shembull i detyrës: “Lexoni një ese rreth faktorëve të rrezikut për dhunë. Identifikoni të paktën tre gabime dhe sugjeroni korrigjime me shpjegime se pse korrigjimet tuaja të sugjeruara janë të sakta”. • Analiza në grup: Studentët punojnë në grupe për të identifikuar dhe vlerësuar gabimet në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut dhe për të propozuar pikëpamje alternative. • Shembull i detyrës: “Punoni në grup dhe analizoni një tekst me boshllëqe në kuptimin e dhunës”. Identifikoni gabimet dhe zhvilloni argumente për korrigjimet tuaja.
	Përgjithësimi: Nxjerrë përfundime për rëndësinë e kompetencave social-emocionale në zhvillimin e mësuesve dhe nxënësve të suksesshëm	Teknikat e verifikimit: • Analizë afatgjatë: Studentët shkruajnë një ese që nxjerr përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut ndikojnë në dhunën në shoqëri. • Shembull i detyrës: “Shkruani një ese me 600 fjalë në të cilën nxirrni përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në kontekste të ndryshme sociale”. • Simulimi i botës reale: Studentët simulojnë një situatë në të cilën duhet të zbatojnë përfundimet e tyre të përgjithshme rreth faktorëve të rrezikut dhe të parashikojnë rezultatet e mundshme. • Shembull i një detyre: “Simuloni një situatë në shoqëri ku faktorët e rrezikut çojnë në dhunë”. Nxirrni përfundime se çfarë masash duhet të merren për të reduktuar këto rreziqe dhe paraqisni propozimet tuaja.

Përdorimi i njohurive: Kërkoni që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Specifikimi: Zhvillon argumente për rëndësinë e teknikave dhe strategjive të specifikuara për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve në klasë.	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna. • Shembull i detyrës: “Shkruani një argument prej 300 fjalësh për një shkak specifik të dhunës në shoqëri. Përdorni shembuj dhe të dhëna për të mbështetur pretendimet tuaja”. • Projekti Kërkimor: Studentët kryejnë kërkime mbi një faktor specifik rreziku dhe zhvillojnë një raport të detajuar. • Shembull i detyrës: “Kërkoni një faktor specifik rreziku për dhunë”. Shkruani një raport që përshkruan gjetjet tuaja dhe sugjeron strategji specifike për adresimin e këtij faktori”.
	Eksperimentimi: Eksploroni metoda dhe qasje të reja për të përmirësuar aftësitë social-emocionale të mësuesve.	Teknikat e verifikimit: • Projekti strategjik: Studentët zhvillojnë dhe testojnë strategji të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut në një mjedis të kontrolluar. • Shembull i detyrës: “Zgjidhni një faktor rreziku për dhunën dhe zhvilloni një strategji për ta zvogëluar atë. Zbatoni strategjinë në komunitetin tuaj lokal dhe mblidhni të dhëna për efektet gjatë një periudhe kohore”. • Lojë simuluese: Studentët marrin pjesë në një lojë simuluese ku eksplorojnë strategji të ndryshme për përballimin e dhunës. • Shembull i detyrës: “Merrni pjesë në një simulim ku do të luani rolet e aktoreve të ndryshme në një situatë dhune. Provoni strategji të ndryshme për të reduktuar dhunën dhe vlerësoni se cilat strategji ishin më të suksesshme”.
	Hulumtimi: Grumbulloni të dhëna për efektivitetin e programeve social-emocionale në shkollë dhe ndikimin e tyre në konflikt.	Teknikat e verifikimit: • Punim kërkimor: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente. • Shembull i detyrës: “Shkruani një punim kërkimor mbi shkaqet e dhunës, duke përdorur të paktën pesë burime të ndryshme. Formuloni argumente për gjetjet tuaja dhe shpjegoni se si ato mund të ndihmojnë në zhvillimin e strategjive për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë”. • Prezantimi i Kërkimit: Studentët paraqesin informacion dhe argumente në lidhje me faktorët e rrezikut të dhunës në klasë. • Shembull i detyrës: “Përgatitni një prezantim rreth një faktori të caktuar rreziku dhe shpjegoni se si ndikon dhuna”. Përfshini shembuj nga punimi dhe të dhënat tuaja kërkimore për të mbështetur pretendimet tuaja”.
	Vendimmarrja: Vlerësoni alternativa të ndryshme në metodat e zgjidhjes së konflikteve dhe sugjeroni strategjitë më të përshtatshme.	Teknikat e verifikimit: • Projekti i ndërhyrjes: Studentët vlerësojnë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe përzgjedhin masat më të përshtatshme • Shembull i detyrës: “Zhvilloni një projekt ndërhyrjeje që do të vlerësojë programe të ndryshme për parandalimin e dhunës në komunitetin tuaj. Zgjidhni një program dhe shpjegoni pse e konsideroni atë më të përshtatshëm”. • Debat i simuluar: Studentët marrin pjesë në një debat ku diskutojnë ndërhyrje të ndryshme dhe vlerësojnë efektivitetin e tyre. • Shembull i detyrës: “Organizoni një debat për ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën. Çdo pjesëmarrës duhet të përgatisë argumente pro dhe kundër një ndërhyrjeje të caktuar dhe të sugjerojë mënyra për të përmirësuar efektivitetin e saj”.

	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për trajtimin e konflikteve specifike në klasë, duke përdorur aftësitë social-emocionale.	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i një plani veprimi: Studentët zhvillojnë një strategji për trajtimin e faktorëve specifike të rrezikut dhe formulojnë një plan veprimi. Shembull i detyrës: “Zgjidhni një faktor rreziku specifik dhe zhvilloni një plan veprimi për ta trajtuar atë në shkollën tuaj”. Përfshini aktivitete specifike, kohëzgjatje dhe burime që do të kërkohen”. • Zgjidhja e një rasti studimor: Studentët analizojnë një rast specifik dhune dhe propozojnë strategji për zgjidhjen e problemit. Shembull i detyrës: “Lexoni një rast specifik dhune në komunitetin tuaj”. Analizoni rastin dhe propozoni strategji për të zgjidhur problemin, duke përfshirë detajet se cilat masa do të zbatoheshin dhe cilat burime do të nevojiteshin”.
--	---	--

Tabela nr. 19 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje Forcimi i rolit të komunitetit të shkollës

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon rolet kryesore të anëtarëve të komunitetit të shkollës dhe ndikimin e tyre në procesin arsimor..	Teknikat e verifikimit: • Kuize: Studentët plotësojnë kuize të shkurtra me shumë zgjedhje për të identifikuar forma të ndryshme të ndikimit të dhunës. Shembull i detyrës: “Zgjidhni përshkrimet e sakta të ndikimit të dhunës tek individët dhe komunitetet nga opsionet e ofruara”. • Lojëra me letra identifikimi: Studentët përdorin karta për të identifikuar forma të ndryshme të dhunës Shembull i detyrës: “Përdorni karta me situata të ndryshme dhe identifikoni se çfarë lloj dhune shfaqet në secilën kartë”.
	Rikujtimi: Përshkruan shembuj të praktikave të suksesshme në komunitetin e shkollës që mbështesin bashkëpunimin dhe përfshirjen.	Teknikat e verifikimit: • Përgjigjet në ese: Studentët t shkruajnë ese të shkurtra për pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor. Shembull i detyrës: “Përshkruani dy pasoja të dhunës për individët dhe komunitetin dhe jepni shembuj nga jeta reale”. • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim në grup për pasojat e dhunës Shembull i detyrës: “Në grupe të vogla, diskutoni se si dhuna mund të ndikojë në aspekte të ndryshme të jetës së individëve dhe komuniteteve”.
	Ekzekutimi: Zbaton strategji për të përfshirë në mënyrë aktive prindërit dhe komunitetin në aktivitetet e shkollës..	Teknikat e verifikimit: • Prezantimi i të dhënave: Studentët mbledhin informacion për ndikimin e dhunës dhe përgatisin prezantime. Shembull i detyrës: “Mblidhni të dhëna mbi ndikimin e dhunës në komunitetin tuaj dhe përgatitni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja, duke përfshirë paraqitje grafike dhe shembuj”. • Shkrimi i një raporti: Studentët përgatisin raporte mbi ndikimin e dhunës në komunitetin e shkollës. Shembull i detyrës: “Bëni një raport mbi ndikimin e dhunës në shkollën tuaj, duke përfshirë informacione rreth pasojave dhe sugjerime për ndërhyrje”.

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si rolet e ndryshme në komunitetin e shkollës kontribuojnë në një klimë pozitive të shkollës dhe në zhvillimin e nxënësve.	Teknikat e verifikimit: • Puna me projektin: Studentët punojnë në grupe për të hetuar se si faktorë të ndryshëm rreziku ndërveprojnë për të çuar në dhunë. Shembull i detyrës: “Në grupe, identifikoni tre faktorë rreziku dhe shpjegoni se si ata ndërveprojnë me dhunën në shkollën tuaj”. Paraqisni gjetjet tuaja në komunitetin e shkollës”. • Përgjigjet me ese të shkurtra: Studentët shkruajnë ese të shkurtra për të shpjeguar ndërveprimin e faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: “Përshkruani se si dy ose më shumë faktorë rreziku mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në komunitet. Përdorni shembuj për të mbështetur argumentet tuaja”.
	Simbolizimi: Krijon materiale vizuale (postera, tabela) që përshkruajnë rolet e anëtarëve të komunitetit të shkollës.	Teknikat e verifikimit: • Krijimi i hartave të koncepteve: Studentët krijojnë harta konceptesh për të vizualizuar faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë koncepti që tregon se si faktorë të ndryshëm rreziku (p.sh. familja, social, ekonomik) ndikojnë në dhunë. Sigurohuni që harta të jetë e qartë dhe tërheqëse vizualisht”. • Krijimi i diagrameve grafike: Studentët krijojnë diagrame për të vizualizuar ndërveprimin ndërmjet faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: “Bëni një diagram grafik që tregon se si faktorët e rrezikut (si stresi, problemet financiare dhe problemet familjare) mund të çojnë në dhunë. Shpjegoni lidhjet në diagramin tuaj”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason rolet e anëtarëve të ndryshëm të komunitetit të shkollës dhe kontributin e tyre në sistemin arsimor.	Teknikat e verifikimit: • Grafik krahasues: Studentët krijojnë një tabelë për të krahasuar faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë). Shembull i një detyre: “Identifikoni dhe krahasoni dy faktorë rreziku të dhunës në familje dhe në mjedisin shkollor. Shpjegoni se çfarë ngjashmërisht dhe dallimesh ekzistojnë mes tyre”.
	Klasifikimi: Organizon informacion për role të ndryshme (mësues, nxënës, prindër, komunitet lokal) në komunitetin e shkollës..	Teknikat e verifikimit: • Puna me projekte: Studentët klasifikojnë faktorët e rrezikut në kategori (individuale, sociale, ekonomike). Shembull i detyrës: “Krijoni një poster që organizon faktorët e rrezikut të dhunës në tre kategori: individuale, sociale dhe ekonomike. Shpjegoni pse i klasifikoni në këtë mënyrë.”
	Analiza e gabimeve: Vlerëson situatat ku përfshirja e pamjaftueshme e komunitetit ka sjellë probleme në kontekstin e shkollës	Teknikat e verifikimit: • Analiza e rastit: Studentët analizojnë raste specifike të dhunës dhe identifikojnë gabimet në kuptimin e faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: “Lexoni një rast për dhunën në shkollë”. Identifikoni se çfarë gabimesh janë bërë në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut dhe sugjeroni korrigjime”.
	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime për rëndësinë e bashkëpunimit ndërmjet të gjithë anëtarëve të komunitetit të shkollës për të arritur rezultate të suksesshme arsimore.	Teknikat e verifikimit: • Ese reflektimi: Studentët shkruajnë një ese në të cilën nxjerrin përfundime të përgjithshme për ndikimin e faktorëve të rrezikut për dhunën në shoqëri. Shembull i detyrës: “Nxirrni përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut mund të ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri dhe mbështesni përfundimet tuaja me shembuj

	Specifikimi: Zhvillon argumente për nevojën e një roli aktiv të prindërve dhe komunitetit në procesin edukativo-arsimor.	Teknikat e verifikimit: • Debat: Nxënësit zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetur me shembuj dhe të dhëna. Shembull i detyrës: “Në grupe përgatitni argumente për specifikat e shkaqeve të dhunës”. Debatoni pikëpamjet tuaja, duke përdorur shembuj dhe të dhëna kërkimore.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron metoda të reja të përfshirjes së komunitetit në iniciativat arsimore dhe vlerëson efektivitetin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Projekt veprimi: Studentët zhvillojnë një projekt në të cilin hetojnë strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut të dhunës në mjedisin shkollor. Shembull i detyrës: “Zgjidhni një strategji për të reduktuar dhunën në shkollën tuaj”. Zbatoni strategjinë në një eksperiment të shkurtër dhe dokumentoni rezultatet.
	Hulumtimi: Grumbullon të dhëna për rolin e komunitetit të shkollës në kontekste të ndryshme arsimore dhe sugjerime për përmirësim.	Teknikat e verifikimit: • Raporti i hulumtimit: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente bazuar në hulumtimin. Shembull i detyrës: “Shkruani një raport që analizon faktorë të ndryshëm rreziku për dhunë, duke përdorur të paktën tre burime. Formuloni argumente për përfundimet tuaja”.
	Vendimmarrja: Vlerëson alternativat për të përmirësuar përfshirjen e komunitetit dhe sugjeron strategji specifike.	Teknikat e verifikimit: • Diskutim në grupe: Studentët vlerësojnë ndërhyrjet e ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe zgjedhin masat më të përshtatshme. Shembull i detyrës: “Në grupe të vogla vlerësoni tre ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën. Shpjegoni pse zgjedhët ndërhyrjen që mendoni se është më e përshtatshme”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për të adresuar sfidat në komunikimin shkollë-komunitet	Teknikat e verifikimit: • Strategjia për Veprim: Nxënësit zhvillojnë një strategji për trajtimin e faktorëve specifike të rrezikut për të parandaluar dhunën në mjediset e ndryshme. Shembull i detyrës: “Zhvillon një strategji për t’u marrë me një faktor rreziku specifik në mjedisin tuaj shkollor”. Përshkruani se çfarë veprimesh do të ndërmerrni për të minimizuar atë rrezik.

Tabela nr. 20 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje specifike gjinore në dhunë (për vajzat dhe djemtë) dhe rekomandime për veprim

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon forma të ndryshme të dhunës specifike gjinore dhe vlerëson nëse deklaratat për dallimet gjinore në dhunë janë të sakta.	Teknikat e verifikimit • Kuiz identifikues: Nxënësit bëjnë një kuiz të shkurtër për të identifikuar format e ndryshme të dhunës dhe ndikimin e tyre tek vajzat dhe djemtë. Shembull i detyrës: “Zgjidhni përgjigjen e saktë për secilin nga rastet e mëposhtme të dhunës dhe shpjegoni se cila gjini është më e ndjeshme ndaj formave të caktuara të dhunës”.

	Rikujtimi: Përshkruan shembuj të dhunës midis vajzave dhe djemve dhe rendit faktorët që ndikojnë në këto dallime.	Teknikat e verifikimit: Ese ose përgjigje e shkurtër: Studentët përshkruajnë pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të vajzave dhe djemve dhe japin shembuj nga jeta reale Shembull i detyrës: “Shkruani një ese të shkurtër që përshkruan pasojat e dhunës mbi vajzat dhe djemtë dhe jepni dy shembuj të jetës reale për të ilustruar mendimin tuaj”.
	Ekzekutimi: Zbaton strategji për parandalimin e dhunës në mjedisin shkollor, duke synuar nevojat specifike të vajzave dhe djemve.	Teknikat e verifikimit: Prezantimi: Studentët mbledhin informacion për ndikimin e dhunës dhe demonstrojnë mirëkuptim përmes një prezantimi të të dhënave ose raporteve. Shembull i detyrës: “Mblidhni të dhëna për format e ndryshme të dhunës dhe ndikimin e tyre tek vajzat dhe djemtë. Përgatitni një prezantim në të cilin do të prezantoni gjetjet tuaja dhe zgjidhjet e propozuara për trajtimin e dhunës në mjedisin shkollor.
Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si faktorët socialë dhe kulturorë ndikojnë në dallimet gjinore në dhunë dhe paraqet ide për ndryshimin e këtyre faktorëve.	Teknikat e verifikimit: Diskutim në grup: Studentët punojnë në grupe të vogla për të analizuar faktorë të ndryshëm rreziku dhe ndërveprimin e tyre në kontekstin e dhunës. Shembull i detyrës: “Në grupe me katër persona identifikoni faktorët më të rëndësishëm të rrezikut që ndikojnë në dhunën mes vajzave dhe djemve. Shpjegoni se si ndërveprojnë këta faktorë dhe krijoni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja”.
	Simbolizimi: Krijon materiale vizuale (postera, tabela) për të treguar specifikat gjinore në dhunë dhe rekomandime për veprim.	Teknikat e verifikimit: Krijimi i paraqitjeve grafike: Studentët krijojnë diagrame ose harta për të vizualizuar faktorët e rrezikut dhe ndërveprimin e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një diagram grafik që tregon se si faktorë të ndryshëm rreziku (siç janë problemet familjare, ndikimi i bashkëmoshatarëve dhe media) janë të lidhur dhe si mund të çojnë në dhunë. Shpjegoni marrëdhëniet midis faktorëve në një prezantim me gojë”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason strategjitë e vajzave dhe djemve për përballimin e dhunës dhe thekson ngjashmëritë dhe dallimet.	Teknikat e verifikimit: Rastet për analizë: Studentët analizojnë raste të ndryshme të dhunës dhe krahasojnë faktorët e rrezikut në secilin kontekst (familje, komunitet, shkollë). Shembull i detyrës: “Lexoni tre raste të ndryshme dhune dhe bëni një tabelë duke krahasuar faktorët e rrezikut. Vini në dukje ngjashmëritë dhe ndryshimet midis këtyre rasteve dhe shpjegoni se çfarë çoi në dhunë në secilin kontekst”.
	Klasifikoni: Organizoni informacione rreth llojeve të ndryshme të dhunës (fizike, psikologjike, online) dhe se si ato ndikojnë në gjinitë e ndryshme	Teknikat e verifikimit: Krijimi i kategorive: Studentët organizojnë faktorët e rrezikut në kategori të ndryshme dhe diskutojnë rëndësinë e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një listë të faktorëve të rrezikut që lidhen me dhunën dhe organizojini ato në kategori (individuale, sociale, ekonomike). Shpjegoni pse i keni klasifikuar në atë mënyrë dhe çfarë rëndësie ka secila kategori”.
	Analiza e gabimeve: Vlerëson situatat ku dallimet gjinore nuk trajtohen në mënyrë adekuate dhe sugjeron masa korrigjuese.	Teknikat e verifikimit: Identifikimi i keqkuptimeve: Studentët analizojnë një tekst ose rast studimi për gabime në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut. Shembull i detyrës: “Lexoni një raport mbi dhunën dhe identifikoni gabimet ose keqkuptimet e mundshme në interpretimin e faktorëve të rrezikut. Sugjeroni korrigjime dhe shpjegoni pse ato korrigjime janë të rëndësishme”.

	Përgjithësimi: Nxjerr përfundime për tendencat e përgjithshme të dhunës mes vajzave dhe djemve dhe zhvillon parime të përgjithshme për përballimin.	Teknikat e verifikimit: Nxjerrja e përfundimeve të përgjithshme: Studentët nxjerrin përfundime për ndikimin e faktorëve të rrezikut në shoqëri. Shembull i detyrës: “Shkruani një ese se si faktorët e rrezikut për dhunë ndikojnë në shoqëri. Nxirrni përfundime të përgjithshme nga kërkimi juaj dhe mbështetini ato me shembuj të jetës reale”.
	Specifikimi: Zhvillon argumente për rëndësinë e ndjeshmërisë gjinore në ndërhyrjet edukative kundër dhunës..	Teknikat e verifikimit: Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna. Shembull i detyrës: “Identifikoni një faktor specifik rreziku që shkakton dhunë në komunitetin tuaj dhe zhvilloni një argument për të. Mbështetni argumentin tuaj me shembuj dhe të dhëna kërkimore”.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron qasje të reja për edukimin gjithëpërfshirës dhe të ndërgjegjshëm për parandalimin e dhunës gjinore.	Teknikat e verifikimit: Simulimi: Studentët krijojnë skenarë në të cilët praktikojnë strategji të ndryshme për përballimin e dhunës. Shembull i detyrës: “Krijoni një skenë video që tregon strategji të ndryshme për parandalimin e dhunës në një shkollë dhe përshkruani rezultatet e pritura..” Lojë me role: Studentët marrin role në situata të simuluar të lidhura me dhunën dhe praktikojnë ndërhyrje. Shembull i detyrës: “Në grup, luani me role situata të ndryshme dhune. Diskutoni reagimet tuaja dhe strategjitë që keni përdorur”.
	Hulumtimi: Mbledh të dhëna për dhunën në mjedise të ndryshme shkollore dhe analizon specifikat gjinore dhe sugjerimet për përmirësim.	Teknikat e verifikimit: Analiza e rastit: Nxënësit hetojnë raste të veçanta të dhunës dhe analizojnë faktorët që çuan në to. Shembull i një detyre: “Kërkoni një rast specifik të dhunës dhe përshkruani atë nga aspekti i specifikave gjinore. Cilat janë pasojat dhe çfarë ndërhyrje do të sugjeroni?” Hulumtimi i burimeve: Nxënësit mbledhin informacion nga burime të ndryshme (libra, artikuj, internet) për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës. Shembull i detyrës: “Krijoni një raport bazuar në kërkimin tuaj mbi faktorët e rrezikut për dhunë dhe sugjeroni zgjidhje të mundshme”.
	Vendimmarrja: Vlerëson alternativat për ndërhyrjet kundër dhunës dhe rekomandon strategjitë më të përshtatshme për çdo gjini.	Teknikat e verifikimit: Diskutim në grup: Studentët vlerësojnë ndërhyrjet e ndryshme në grupe të vogla dhe zgjedhin strategjitë më të përshtatshme. Shembull i detyrës: “Diskutoni ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën dhe zgjidhni strategjinë më të përshtatshme”. Jepni arsye për vendimet tuaja.” Analiza kritike: Studentët analizojnë avantazhet dhe disavantazhet e ndërhyrjeve të ndryshme dhe i vlerësojnë ato. Shembull i detyrës: “Vlerësoni dy ose tre ndërhyrje për të reduktuar dhunën dhe shpjegoni se cila mendoni se ka qenë më e suksesshme dhe pse”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për të adresuar sfidat që lidhen me dhunën me bazë gjinore dhe propozon zgjidhje konkrete	Teknikat e verifikimit: Punoni në grupe: Studentët identifikojnë problemet që lidhen me dhunën dhe zhvillojnë zgjidhje konkrete. Shembull i detyrës: Në grup, identifikoni probleme specifike që lidhen me dhunën në shkollë dhe propozoni zgjidhje. Paraqisni sugjerimet tuaja në klasë”. Të mësuarit me projekte: Studentët punojnë në një projekt ku zhvillojnë strategji për t’u marrë me faktorë të veçantë rreziku. Shembull i një detyre: Krijoni një projekt për një strategji për parandalimin e dhunës në shkollë. Prezantoni projektin para shokëve të klasës”.

Tabela nr. 21 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje Metodologjitë dhe strategjitë për zgjidhjen jo të dhunshme të konflikteve

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon shembuj të strategjive të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme dhe përcakton nëse ato janë të zbatueshme në situata specifike.	Teknikat e verifikimit: Kuiz i njohurive: Studentët plotësojnë kuize të shkurtër me pyetje rreth formave të ndryshme të dhunës dhe ndikimeve të tyre tek individët dhe komunitetet. Shembull i një detyre: "Plotësoni një kuiz me 10 pyetje për format e ndryshme të dhunës dhe pasojat e tyre". Vlerësoni nëse deklaratat për ndikimin e dhunës janë të vërteta apo të rreme". Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në diskutime për të identifikuar shembuj të dhunës dhe për të diskutuar efektet e tyre. Shembull i detyrës: "Në grupe të vogla diskutoni shembuj të ndryshëm të dhunës në shoqëri. Identifikoni dhe regjistroni se çfarë ndikimesh kanë ato tek individët dhe komuniteti".
	Rikujtimi: Përshkruan metodologjitë bazë për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë, si dëgjimi aktiv, ndërmjetësimi dhe negociimi.	Teknikat e verifikimit: Punë me shkrim: Studentët shkruajnë një ese për pasojat e dhunës, duke u ndalur te shëndeti fizik dhe mendor. Shembull i detyrës: "Shkruani ese të shkurtra për pasojat e dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve, duke dhënë shembuj specifikë nga jeta reale". Planifikimi i një prezantimi: Studentët përgatisin një prezantim me temën e dhunës dhe pasojat e saj. Shembull i detyrës: "Krijoni një prezantim me 5 rrëshqitje mbi pasojat fizike dhe mendore të dhunës". Përfshini shembuj të jetës reale dhe shpjegoni se si ato ndikojnë tek individët".
	Ekzekutimi: Zbaton metoda të zgjidhjes jo të dhunshme të konfliktit në situata të simuluar, duke demonstruar aftësi ndërmjetësimi.	Teknikat e verifikimit: Prezantimi i të dhënave: Studentët mbledhin informacione për dhunën dhe paraqesin të kuptuarit e tyre nëpërmjet materialeve pamore ose raporteve. Shembull i detyrës: "Mbledhni informacion nga të paktën tre burime për ndikimin e dhunës. Paraqisni të dhënat në formën e grafikëve ose infografikëve dhe shpjegoni gjetjet tuaja në klasë". Demonstrimi praktik: Studentët demonstrojnë një kuptim të metodologjive të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme përmes simulimeve ose lojërave me role. Shembull i një detyre: "Organizoni një simulim konflikti dhe demonstroi metoda të zgjidhjes së konfliktit pa dhunë". Shpjegoni se si çdo strategji mund të ndihmojë në zgjidhjen e konfliktit".

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si aspektet sociale dhe emocionale ndikojnë në konfliktet dhe zgjidhjen e tyre jo të dhunshme, dhe lidh strategjitë e duhura me shembuj konkretë..	Teknikat e verifikimit: • Harta e faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë një hartë koncepti që vizualizon se si faktorë të ndryshëm rreziku ndërveprojnë dhe mund të çojnë në dhunë. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë koncepti që lidh faktorët e rrezikut për dhunën në shoqëri. Përfshini shembuj se si një faktor mund të ndikojë në një tjetër dhe si mund të çojë në dhunë”. • Diskutim dhe përmbledhje në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim rreth faktorëve të rrezikut dhe ndërveprimit të tyre, pas së cilës ata përgatisin një përmbledhje të përfundimeve të tyre. • Shembull i detyrës: “Në grupe të vogla, diskutoni faktorë të ndryshëm rreziku dhe si mund të çojnë në dhunë. Shkruani një përmbledhje të shkurtër të konkluzioneve tuaja dhe shpjegoni se si lidhen faktorët”.
	Simbolizimi: Krijon paraqitje vizuale të strategjive të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme (grafikë, postera) për të treguar avantazhet dhe disavantazhet e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Diagramet e ndërveprimit: Studentët krijojnë diagrame për të vizualizuar ndërveprimin e faktorëve të rrezikut që lidhen me dhunën. • Shembull i detyrës: “Bëni një diagram që tregon se si faktorë të ndryshëm rreziku (p.sh. familja, ekonomik, social) lidhen dhe ndikojnë njëri-tjetrit. Vizualizoni lidhjet mes tyre dhe tregoni se si ato mund të çojnë në dhunë • Posteri i faktorëve të rrezikut: Studentët krijojnë postera që vizualizojnë faktorët e rrezikut dhe efektet e tyre të mundshme • Shembull i detyrës: “Dizajnoni një poster që tregon faktorët e ndryshëm të rrezikut për dhunë. Përfshini ilustrime, grafika dhe shpjegime të shkurtra se si këta faktorë mund të lidhen dhe të ndikojnë në shoqëri”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason metodologjitë e ndryshme të zgjidhjes së konflikteve dhe thekson ngjashmëritë dhe dallimet e tyre, me theks të veçantë në aspektet gjinore.	Teknikat e verifikimit: • Tabela krahasuese: Studentët krijojnë një tabelë në të cilën krahasojnë faktorët e rrezikut të dhunës në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë). • Shembull i detyrës: “Krijoni një tabelë që krahason faktorët e rrezikut për dhunën në familje, komunitet dhe shkollë. Përkrahuesi çfarë ngjashmërisht dhe dallimesh keni gjetur dhe shpjegoni ato”. • Diskutim në grup: Studentët punojnë në grupe për të diskutuar kontekste të ndryshme të dhunës dhe faktorëve të rrezikut. • Shembull i detyrës: “Diskutoni në grup faktorët e rrezikut për dhunë në mjedis të ndryshëm. Bëni një listë të ngjashmërive dhe dallimeve dhe paraqitini ato në departament”.
	Klasifikimi: Organizon strategjitë e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë në kategori sipas efektivitetit dhe zbatueshmërisë së tyre.	Teknikat e verifikimit: • Klasifikimi i fakteve: Studentët identifikojnë dhe organizojnë faktorët e rrezikut në kategori (individuale, sociale, ekonomike). • Shembull i detyrës: “Bëni një listë të faktorëve të rrezikut për dhunën dhe organizojini në tre kategori: individuale, sociale dhe ekonomike”. Shpjegoni pse i keni klasifikuar në këtë mënyrë”. • Projekt Klasifikimi: Studentët krijojnë një projekt që përfshin klasifikimin e rasteve të ndryshme të dhunës në shoqëri. • Shembull i detyrës: “Identifikoni pesë raste të dhunës dhe klasifikojini ato në kategori të përshtatshme. Bëni një prezantim të shkurtër të gjetjeve tuaja”.

	Analiza e gabimeve: Vlerëson situatat ku strategjitë jo të dhunshme kanë dështuar dhe sugjeron qasje alternative për përmirësim.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e deklaratave: Studentët vlerësojnë deklaratat ose supozimet për dhunën dhe identifikojnë gabimet e mundshme. Shembull i detyrës: “Lexoni disa deklarata rreth dhunës dhe identifikoni gabimet në të kuptuarit e faktorëve të rrezikut”. Shkruani një ese me 300-500 fjalë që sugjeron korrigjime”. • Projekti i të menduarit kritik: Studentët analizojnë aspekte të ndryshme të dhunës dhe sfidat në të kuptuarit Shembull i detyrës: “Zhvilloni një projekt në të cilin do të analizoni fakte të ndryshme që lidhen me dhunën dhe do të propozoni mënyra për të përmirësuar kuptimin e këtyre fakteve”.
	Përgjithësimi: Nxjerrë konkluzione rreth parimeve të përgjithshme të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme dhe se si ato mund të zbatohen në kontekste të ndryshme.	Teknikat e verifikimit: • Nxjerrja e përfundimeve: Studentët nxjerrin përfundime të përgjithshme për ndikimin e faktorëve të rrezikut në dhunë. Shembull i detyrës: “Bazuar në kërkimin tuaj, shkruani një raport të shkurtër në të cilin nxirrni përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut ndikojnë në dhunën në shoqëri”. • Diskutim në grup: Studentët marrin pjesë në një diskutim në grup për të gjeneruar ide për parandalimin e dhunës. Shembull i detyrës: “Në grup diskutoni përfundimet tuaja lidhur me dhunën dhe propozoni zgjidhje të përgjithshme për parandalimin e këtij fenomeni në shoqëri”.
	Specifikimi: Zhvillon argumente për rëndësinë e zgjidhjes së konflikteve pa dhunë në arsim dhe shoqëri dhe parashikon pasojat e injorimit të tij	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna Shembull i detyrës: “Shkruani një ese argumentuese në të cilën shpjegoni shkaqet specifike të dhunës, duke i mbështetur me shembuj dhe të dhëna”. • Prezantimi i kërkimit: Studentët përgatisin një prezantim mbi një faktor rreziku specifik dhe ndikimin e tij në dhunë. Shembull i detyrës: “Zgjidhni një faktor rreziku dhe përgatitni një prezantim 10-minutësh duke shpjeguar se si ai faktor ndikon në dhunë, duke përdorur shembuj dhe të dhëna”.
Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron strategji të reja për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë nëpërmjet simulimeve ose lojërave me role, duke testuar efektivitetin e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Strategjia e ndërhyrjes: Studentët zgjedhin një strategji specifike për të reduktuar dhunën në mjedisin e tyre dhe hartojnë një eksperiment për të vlerësuar efektivitetin e saj. Shembull i detyrës: “Zgjidhni një strategji për zgjidhjen e konflikteve pa dhunë (p.sh. një program ndërmjetësimi) dhe zhvilloni një plan eksperimenti për të testuar efektivitetin e saj në shkollën tuaj”. Përkrahni se cilat metoda do të përdorni për të matur suksesin dhe çfarë rezultatesh prisni”. • Të mësuarit e bazuar në projekte: Studentët zbatojnë një projekt në të cilin zbatojnë strategji të ndryshme për të reduktuar dhunën dhe për të vlerësuar suksesin e tyre. Shembull i detyrës: “Krijoni një projekt për të testuar tre strategji të ndryshme për të reduktuar dhunën në shkollën tuaj. Mblidhni të dhëna se sa studentë janë të përfshirë, çfarë ndryshimesh në sjellje vërehen dhe shkruani një raport me gjetjet tuaja”.

	Hulumtimi: Grumbullon informacion mbi shembuj të suksesshëm të zgjidhjes së konflikteve jo të dhunshme në kultura dhe situata të ndryshme dhe analizon metodat e tyre.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e burimeve: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente. • Shembull i detyrës: “Bëni një listë me të paktën pesë burime (libra, artikuj, intervista) për shkaqet e dhunës. Shkruani një ese duke analizuar se sa nga këto burime mbështesin një teori ose argument të veçantë për dhunën”. • Raport kërkimor: Studentët kryejnë kërkime mbi një aspekt specifik të dhunës dhe formulojnë propozime. • Shembull i detyrës: “Kryerja e kërkimit mbi dhunën në shkollë”. Mblidhni të dhëna nga anketat dhe intervistat me studentët dhe shkruani një raport duke formuluar sugjerimet tuaja për përmirësimin e situatës”.
	Vendimmarrja: Vlerëson strategjitë alternative për zgjidhjen e konflikteve jo të dhunshme dhe rekomandon më të përshtatshmet në varësi të rrethanave specifike.	Teknikat e verifikimit: • Procesi i vendimmarrjes: Studentët analizojnë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën dhe zgjedhin masat më të përshtatshme. • Shembull i detyrës: “Identifikoni tre strategji për të reduktuar dhunën në komunitetin tuaj”. Krijoni një matricë për të vlerësuar secilën strategji (përparësitë e mundshme, disavantazhet, kostot) dhe sugjeroni se cila strategji do të ishte më e përshtatshme, duke shpjeguar pse”. • Vlerësimi i ndikimit: Studentët vlerësojnë ndikimin e ndërhyrjeve të ndryshme dhe zgjedhin masat më të përshtatshme. • Shembull i detyrës: “Krijoni një raport që vlerëson dy ndërhyrje për të reduktuar dhunën (p.sh. trajnimi i mësuesve, programet e mbështetjes së studentëve). Për çdo ndërhyrje, renditni avantazhet dhe disavantazhet dhe përfundoni se cili është alternativa më e mirë”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për zgjidhjen e konflikteve në situata specifike, duke përshtatur metodat me nevojat individuale të pjesëmarrësve	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i një plani veprimi: Studentët zhvillojnë një strategji për trajtimin e faktorëve specifikë të rrezikut. • Shembull i detyrës: “Zgjidhni një problem specifik me dhunën në shkollën tuaj”. Zhvilloni një strategji për zgjidhjen e këtij problemi dhe përshkruani hapat që do të ndërmerrni dhe rezultatet e pritura”. • Identifikimi i zgjidhjeve: Studentët analizojnë shkaqet e problemit dhe propozojnë zgjidhje • Shembull i detyrës: “Bëni një listë të problemeve që lidhen me dhunën në komunitetin tuaj dhe për çdo problem propozoni tre zgjidhje”. Përshkruani se çfarë burimesh do t’ju nevojiten për të zbatuar zgjidhjet”.

Tabela nr. 22 Shembuj të kontrollit dhe vlerësimit të arritjeve të nxënësve në lidhje me rezultatet e të mësuarit të lidhura me dhunën në temë/përmbajtje
Teknikat e ndërmjetësimit dhe zgjidhjes së konflikteve

Niveli i taksonomisë:	Shembuj të rezultateve të të mësuarit sipas Marzanos përsa i përket proceseve mendore	Shembuj të teknikave për kontrollimin dhe vlerësimin/vlerësimin e të mësuarit dhe studimit
Rikthimi: Përfshin rikujtimin e informacionit nga kujtesa e përhershme	Njohja: Identifikon teknika të ndryshme ndërmjetësimi (p.sh. dëgjim aktiv, reflektim) dhe përcakton nëse deklaratat rreth tyre janë të vërteta apo të rreme.	Teknikat e verifikimit: Kuizi i njohjes: Studentët bëjnë kuize ose teste të shkurtra për të identifikuar forma të ndryshme të dhunës dhe pasojat e tyre. Shembull i detyrës: "Plotësoni kuizin e mëposhtëm me përgjigjet e pyetjeve rreth formave të ndryshme të dhunës (fizike, emocionale, verbale) dhe ndikimin e tyre tek individët dhe komunitetet". Vlerësoni nëse deklaratat e dhëna për dhunën janë të vërteta apo të rreme". Identifikimi i skenarit: Studentët shikojnë skenarë të ndryshëm dhe njohin elementë të dhunës. Shembull i detyrës: "Lexoni situatat e mëposhtme dhe identifikoni nëse ato përfshijnë dhunë. Bëni një listë të faktorëve që shpjegojnë natyrën e dhunës në çdo situatë".
	Rikujtimi: lidhen me zgjidhjen e konfliktit dhe përshkruan shembuj specifikë të teknikave të ndërmjetësimit.	Teknikat e verifikimit: Shprehje gojore: Studentët japin një shpjegim me gojë të pasojave të dhunës në shëndetin fizik dhe mendor të individëve. Shembull i detyrës: "Përgatitni një prezantim të shkurtër (2-3 minuta) në të cilin përshkruani pasojat e dhunës. Përfshini shembuj specifikë të jetës reale dhe shpjegoni se si këto pasoja ndikojnë tek individët dhe komunitetet". Shkrimi i esesë: Studentët shkruajnë një ese të shkurtër mbi pasojat e dhunës Shembull i detyrës: "Shkruani një ese prej 300-400 fjalësh për pasojat fizike dhe mendore të dhunës. Përfshini shembuj nga jeta juaj ose nga raportet e mediave".
	Ekzekutimi: Zbaton teknikat e ndërmjetësimit në situata të simuluar, duke demonstruar se si t'i zbatojnë ato.	Teknikat e verifikimit: Paraqitja e të dhënave: Studentët mbledhin informacione për ndikimin e dhunës dhe e prezantojnë atë në formën e një grafiku ose prezantimi me diapozitiv. Shembull i detyrës: "Mbledhni të dhëna mbi ndikimin e dhunës në komunitetin tuaj". Përgatitni një paraqitje grafiku ose diapozitiv për t'i paraqitur rezultatet tuaja në klasë. Raport kërkimor: Studentët mbledhin informacion për forma të ndryshme të dhunës dhe shkruajnë një raport. Shembull i detyrës: "Kërkoni tre forma të ndryshme të dhunës dhe shkruani një raport që përfshin të dhëna për ndikimin e tyre tek individët dhe komunitetet. Përfshini shembuj dhe referenca specifike për burimet tuaja".

Të kuptuarit: Kërkon identifikimin e asaj që është e rëndësishme dhe vendosjen e atij informacioni në kategori	Integrimi: Shpjegon se si teknikat e ndryshme të ndërmjetësimit ndikojnë në zgjidhjen e konfliktit dhe përshkruan efektet e tyre në situata të botës reale.	Teknikat e verifikimit: • Debati për faktorët e rrezikut: Studentët marrin pjesë në një debat duke diskutuar faktorët të ndryshëm rreziku që mund të çojnë në dhunë. Ata do të duhet të shpjegojnë se si ndërveprojnë këta faktorë. • Shembull i detyrës: “Ndahuni në dy grupe. Grupi i parë do të shpjegojë se si faktorët socialë (siç është izolimi social) ndikojnë në dhunë, dhe grupi i dytë do të shpjegojë se si faktorët ekonomikë (siç është varfëria) ndikojnë në dhunë. Jepni shembuj dhe fakte për të mbështetur pozicionin tuaj”. • Harta e faktorëve të rrezikut: Studentët do të krijojnë një hartë koncepti që tregon se si lidhen faktorët e ndryshëm të rrezikut dhe si mund të ndikojnë në dhunë. • Shembull i detyrës: “Krijoni një hartë koncepti që tregon faktorët të ndryshëm rreziku që lidhen me dhunën. Përfshini një minimum prej pesë faktorësh dhe përshkruani se si secili ndikon te të tjerët. Paraqisni hartën tuaj në klasë dhe shpjegoni lidhjet”.
	Simbolizimi: Ndërton tabela ose diagrame që paraqesin vizualisht procesin e ndërmjetësimit dhe teknikat e ndryshme.	Teknikat e verifikimit: • Diagrami grafik: Studentët do të krijojnë një diagram grafik që vizualizon faktorët të ndryshëm rreziku dhe ndërveprimin e tyre në kontekstin e dhunës. • Shembull i detyrës: “Bëni një diagram grafik që tregon faktorët më të rëndësishëm të rrezikut që lidhen me dhunën. Përdorni shigjetat për të treguar marrëdhëniet midis faktorëve dhe përshkruani shkurtimisht se si secili faktor ndikon në dhunë. Më pas shpjegoni klasës diagramin”. • Poster me vizualizime: Studentët hartojnë një poster që përshkruan vizualisht ndërveprimin midis faktorëve të rrezikut dhe dhunës, duke përfshirë ilustrime, grafikë ose figura. • Shembull i detyrës: “Krijoni një poster që paraqet vizualisht marrëdhënien ndërmjet faktorëve të rrezikut dhe dhunës. Përfshini ilustrime, tabela dhe tekst shpjegues. Posterit duhet të jetë informues dhe i dizajnuar në mënyrë tërheqëse. Paraqisni atë në klasë dhe shpjegoni se cilat elemente keni përfshirë dhe pse”.
Analiza: Përfshin zgjerime të arsyetuara të njohurive dhe nxjerr përfundime që nuk u mësuuan drejtpërdrejt në leksion	Lidhja/Përputhja: Krahason dhe kontraston metoda të ndryshme të zgjidhjes së konflikteve dhe efektivitetin e tyre në situata specifike.	Teknikat e verifikimit: • Analiza e matricës: Studentët krijojnë një matricë që krahason faktorët e rrezikut të dhunës në kontekste të ndryshme (familje, komunitet, shkollë) dhe identifikon ngjashmëritë dhe dallimet. • Shembull i detyrës: “Bëni një matricë me tre kolona (familja, komuniteti, shkolla) dhe renditni faktorët më të rëndësishëm të rrezikut në secilin prej këtyre konteksteve”. Më pas, vini re ngjashmëritë dhe ndryshimet midis faktorëve. Paraqisni matricën tuaj dhe shpjegoni gjetjet tuaja”. • Grupi i diskutimit: Studentët punojnë në grupe për të diskutuar dhe krahasuar faktorët e rrezikut për dhunë në kontekste të ndryshme, në mënyrë që të zbulojnë ngjashmëritë dhe dallimet. • Shembull i detyrës: “Formoni grupe të vogla dhe secili grup duhet të analizojë faktorët e rrezikut të dhunës në një nga kontekstet (familje, komunitet, shkollë). Më pas, në një diskutim të përbashkët, vini re ngjashmëritë dhe ndryshimet midis konteksteve tuaja dhe regjistroni ato në një dokument të përbashkët”.

	Klasifikimi: Organizon teknika të ndryshme ndërmjetësimi sipas natyrës së tyre (p.sh. formale, joformale).	Teknikat e verifikimit: • Klasifikimi i faktorëve të rrezikut: Studentët organizojnë faktorët e rrezikut në kategori të ndryshme (individuale, sociale, ekonomike) dhe diskutojnë rëndësinë e tyre. Shembull i detyrës: "Identifikoni dhjetë faktorë rreziku që lidhen me dhunën dhe organizojini ato në tre kategori: individuale, sociale dhe ekonomike". Jepni një shpjegim të shkurtër të secilës kategori dhe rëndësinë e saj në kontekstin e dhunës". • Analiza e shembujve: Studentëve u jepen shembuj të fakteve ose rasteve të lidhura me dhunën dhe duhet t'i klasifikojnë ato në kategori të përshtatshme. Shembull i detyrës: "Lexoni disa raste të dhunës në komunitet. Klasifikojini këto raste në kategori (individuale, sociale, ekonomike) dhe shpjegoni pse i keni klasifikuar në atë mënyrë. Paraqisni analizën tuaj në grup".
	Analiza e gabimit: Vlerëson situatat në të cilat teknikat e ndërmjetësimi kanë dështuar dhe identifikon arsyet e dështimit.	Teknikat e verifikimit: • Debriefing: Studentët analizojnë situata në të cilat është bërë një gabim në kuptimin e faktorëve të rrezikut dhe sugjerojnë korrigjime. Shembull i një detyrës: "Shqyrtoni një rast specifik dhune dhe analizoni gabimet e mundshme në interpretimin e faktorëve të rrezikut". Jepni korrigjime dhe shpjegime përse janë bërë gabime. Ndani gjetjet tuaja me klasën". • Analiza e rastit: Studentët marrin shembuj të ndërhyrjeve të dështuara për parandalimin e dhunës dhe analizojnë pse ata dështuan. Shembull i detyrës: "Zgjidhni një shembull të një ndërhyrjeje të dështuar të dhunës". Analizoni arsyet pse ndërhyrja dështoi dhe sugjeroni përmirësime për strategjitë e ardhshme. Paraqisni përfundimet tuaja në grup".
	Përgjithësimi: Nxjerrë përfundime të përgjithshme për efektivitetin e teknikave të ndryshme në kontekste të ndryshme.	Teknikat e verifikimit: • Nxjerrja e konkluzioneve: Studentët nxjerrin përfundime të përgjithshme se si faktorët e rrezikut ndikojnë në shfaqjen e dhunës në shoqëri. Shembull i detyrës: "Bazuar në analizat tuaja të faktorëve të ndryshëm të rrezikut, shkruani një ese të shkurtër duke shpjeguar se çfarë përfundimesh mund të nxirrni se si këta faktorë mund të çojnë në dhunë në shoqëri. Jepni shembuj specifikë për të mbështetur argumentin tuaj". • Projekt për të shpjeguar përfundimet: Studentët punojnë në një projekt në të cilin shpjegojnë përfundimet e tyre për faktorët e rrezikut dhe ndikimin e tyre në dhunë. Shembull i detyrës: "Bëni një projekt në grup në të cilin shpjegoni se çfarë përfundimesh mund të nxirrni në lidhje me faktorët e rrezikut dhe dhunën. Projekti juaj duhet të përfshijë një prezantim dhe materiale vizuale. Prezantoni projektin para grupit".
	Specifikimi: Zhvillon argumente për teknika specifike dhe zbatimin e tyre në situata reale konflikti.	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i argumenteve: Studentët zhvillojnë argumente rreth shkaqeve specifike të dhunës, të mbështetura me shembuj dhe të dhëna. Shembull i detyrës: "Zgjidhni një faktor specifik rreziku (p.sh. dinamika e familjes) dhe zhvilloni një argument se si ai faktor kontribuon në dhunë. Mbështetni argumentin tuaj me të dhëna dhe shembuj. Paraqisni analizën tuaj në grup". • Studim provash: Studentët përgatisin kërkime që analizojnë shkaqet specifike të dhunës në një komunitet të caktuar Shembull i detyrës: "Zgjidhni një komunitet dhe studioni shkaqet specifike të dhunës në atë komunitet". Mblidhni të dhëna dhe krijoni një raport që përshkruan gjetjet tuaja dhe sugjeron zgjidhje. Paraqisni gjetjet tuaja në grup".

Përdorimi i njohurive: Kërkon që studentët të aplikojnë ose përdorin njohuritë në situata specifike	Eksperimentimi: Eksploron metoda të reja ndërmjetësimi dhe teston qasje të ndryshme në kushte të kontrolluara..	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i një projekti strategjik: Studentët eksplorojnë strategji të ndryshme për reduktimin e faktorëve të rrezikut dhe parashikojnë rezultatet e mundshme. • Shembull i detyrës: “Krijoni një projekt në të cilin do të identifikoni tre strategji për të reduktuar dhunën në komunitetin tuaj”. Për secilën strategji, përshkruani rezultatet e mundshme dhe krijoni një plan zbatimi. Prezantoni projektin para grupit”. • Ndërhyrja e simuluar: Studentët marrin pjesë në një ndërhyrje të simuluar për të reduktuar dhunën dhe për të analizuar rezultatet. • Shembull i detyrës: “Në grupe, zhvilloni një simulim të një ndërhyrjeje që do të trajtojë dhunën në shkollë”. Në fund të simulimit, analizoni rezultatet dhe diskutoni suksesin e strategjive të aplikuara”.
	Hulumtimi: Diskuton strategji të ndryshme për zgjidhjen e konflikteve dhe studion shembuj nga praktika.	Teknikat e verifikimit: • Projekt kërkimor: Studentët mbledhin informacion nga burime të ndryshme për shkaqet dhe faktorët e rrezikut të dhunës dhe formulojnë argumente bazuar në hulumtimin. • Shembull i detyrës: “Bëni një projekt kërkimor në të cilin do të studioni shkaqet e dhunës në komunitetin tuaj”. Mblidhni informacione nga libra, artikuj dhe intervista dhe shkruani një raport me gjetjet dhe përfundimet tuaja”. • Prezantimi i kërkimit: Studentët paraqesin gjetjet e hulumtimit mbi faktorët e rrezikut të dhunës. • Shembull i detyrës: “Bëni një prezantim bazuar në kërkimin tuaj mbi faktorët e rrezikut për dhunë. Përfshini paraqitje grafike dhe shembuj të jetës reale për të mbështetur argumentet tuaja”.
	Vendimmarrja: Vlerëson teknikat alternative të ndërmjetësimit dhe propozon zgjidhjet më të përshtatshme për konflikte specifike..	Teknikat e verifikimit: • Analiza e ndërhyrjeve: Studentët vlerësojnë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar faktorët e rrezikut dhe përzgjedhin masat më të përshtatshme. • Shembull i detyrës: “Krijoni një tabelë për të vlerësuar pesë ndërhyrje të ndryshme për të reduktuar dhunën. Përfshini kritere të tilla si efikasiteti, kostoja dhe disponueshmëria. Së fundi, zgjidhni një ndërhyrje që do të zbatoni dhe shpjegoni pse e zgjidhët atë.” • Luajtja me role vendimmarrëse: Studentët marrin pjesë në një simulim të një takimi të komunitetit ku marrin vendime për ndërhyrjet për të reduktuar dhunën. • Shembull i detyrës: “Në një projekt në grup të vogël, simuloni një takim të komunitetit lokal. Secili anëtar i grupit duhet të paraqesë masën e tij të propozuar për trajtimin e dhunës. Në fund grupi do të marrë një vendim se cila masë do të zbatohet”.
	Zgjidhja e problemeve: Zhvillon strategji për përgjigje të suksesshme ndaj konfliktit, duke i përshtatur teknikat rrethanave specifike	Teknikat e verifikimit: • Zhvillimi i strategjisë: Studentët zhvillojnë një strategji për trajtimin e faktorëve specifikë të rrezikut, me qëllim parandalimin e dhunës në mjedis të ndryshme. • Shembull i detyrës: “Zgjidhni një faktor specifik rreziku për dhunën dhe zhvilloni një strategji për ta trajtuar atë”. Përfshini hapa dhe aktivitete specifike për zbatim. Paraqisni strategjinë tuaj në klasë”. • Zgjidhja e rasteve: Studentët punojnë për zgjidhjen e rasteve specifike të dhunës dhe propozojnë zgjidhje. • Shembull i detyrës: “Puna në grupe për të analizuar një rast të vërtetë dhune”. Identifikoni faktorët e rrezikut dhe zhvilloni një strategji për t’u përballur me situatën. Bëni një raport me gjetjet tuaja dhe sugjeroni masa parandaluese”.

Këshilla konkrete për ndërtimin dhe zhvillimin e qasjeve ndaj dhunës

Organizata Botërore e Shëndetësisë (OBSh) në bashkëpunim me UNESCO-n dhe UNICEF-in kanë përgatitur një doracak⁹⁸ që udhëzon profesionistët për t'iu qasur parandalimit të dhunës në nivel shkollor, me këshilla specifike se si ta bëjnë atë. Për nevojat e nxënësve tanë, mësuesve të ardhshëm, veçojmë pjesët e mëposhtme të doracakut, të cilat janë elemente të rëndësishme në vendosjen e një qasjeje gjithëpërfshirëse për parandalimin e dhunës në shkolla dhe në të njëjtën kohë paraqesin një bazë të mirë për të menduarit praktik të profesorëve univerzitar të fakulteteve e mësuesve kur hartojnë programet e tyre lëndore:

- ▶ Mbledhja e të dhënave për dhunën dhe monitorimi i ndryshimeve në kohë;
- ▶ Punoni me mësuesit për vlerat dhe besimet dhe trajnimin e tyre për pozitivitet; disiplina dhe menaxhimi i klasës;
- ▶ Reagimi ndaj dhunës kur ajo ndodh;
- ▶ Përfshirja e prindërve në aktivitetet për parandalimin e dhunës;
- ▶ Përfshirja e komunitetit në aktivitetet e parandalimit të dhunës;
- ▶ Vlerësimi i aktiviteteve për parandalimin e dhunës dhe përdorimi i provave për të forcuar qasjen e tij.

Mbledhja e të dhënave për dhunën dhe monitorimi i ndryshimeve me kalimin e kohës - mbledhja e të dhënave është një pjesë e rëndësishme e parandalimit të dhunës dhe mund të ndihmojë për të kuptuar se sa nxënës janë viktimë të dhunës, cilat lloje të dhunës përjetohen më shpesh, për të parë karakteristikat e nxënësve që janë më së shumti viktimë (djem apo vajza), për të kuptuar kontekstin në të cilin ndodh dhuna, cilët janë autorët e dhunës, kur dhe ku ndodh ajo.

Ka disa hapa të rëndësishëm për mbledhjen e të dhënave:

1. Përdorimi i të dhënave nga anketat ekzistuese të shkollave dhe mbledhja rutinë e të dhënave
2. Vendosja e metodave për raportimin dhe evidentimin e rasteve të dhunës dhe mënyrën se si shkolla reagon ndaj saj
3. Sigurimi që të dhënat dhe mënyra e mbledhjes së tyre të mbahen konfidenciale
4. Monitorimi i niveleve të dhunës dhe krahasimi me të dhënat e disponueshme
5. Përfshirja e pyetjeve që masin dhunën në anketat ekzistuese të shkollave
6. Kryerja e anketave për të vlerësuar shtrirjen e dhunës, ku dhe kur ajo ndodh, karakteristikat e individëve të përfshirë dhe perceptimin e dhunës
7. Përdorimi i të dhënave për të drejtuar aktivitetet për parandalimin e dhunës

Puna me mësuesit mbi vlerat dhe besimet dhe trajnimi i tyre në disiplinën pozitive dhe menaxhimin e klasës – krijimi i një mjedisi të sigurt mësimor të bazuar në barazi dhe respekt është pjesa më e rëndësishme e parandalimit të dhunës. Kjo do të thotë që sjelljes negative dhe të keqe duhet t'i përgjigjet në mënyrë konstruktive dhe sjellja e mirë shpërblehet. Ndiurma e mësuesve për të kuptuar rëndësinë e një klase/mjedisi të sigurt që është një vend kyç dhe i sigurt për të mësuar dhe për të mbështetur nxënësit në të mësuarit e tyre dhe aftësinë e tyre për të marrë përgjegjësinë për sjelljen e tyre.

98 Përshtatur dhe përshtatur nga: Parandalimi i dhunës në shkollë: një manual praktik. (2019). Gjenevë: Organizata Botërore e Shëndetësisë, Licenca: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Marrë më 24 gusht 2024 nga: <https://mzom.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/StrucnaTijela/Nenasilje/Sprecavanje%20nasilja%20u%20skoli%20-%20prakticni%20prirucnik.pdf>.

Prandaj, është e rëndësishme të dini se si të:

- ▶ të ndikojë në besimet e dëmshme, negative në normat sociale, kulturore dhe gjinore të mësuesit dhe si
- ▶ të punosh për disiplinën pozitive dhe menaxhimin e klasës, kjo nënkupton marrjen e njohurive dhe aftësive për: strategjitë për menaxhimin e sjelljeve problematike; vendosja e rregullave në klasë dhe pritshmërive të sjelljes; ndërtimi i një marrëdhënieje pozitive mes mësuesit dhe nxënësve; çmime për sjellje shembullore; zhvillimi i aftësive sociale, emocionale dhe akademike të fëmijëve.

Si t'i përgjigjemi dhunës kur ajo ndodh - kur dhuna ndodh në një shkollë, ajo duhet të reagojë shpejt dhe të ofrojë ndihmën dhe mbështetjen e duhur për fëmijët e prekur – viktimat dhe dhunuesit – për të siguruar që ajo të mos ndodhë më. Shkollat janë të detyruara të mbrojnë fëmijët nën mbrojtjen e tyre. Kur prindërit i dërgojnë fëmijët e tyre në shkollë, përgjegjësia për fëmijët u besohet shkollave. Në këtë kuptim, shkollat duhet të kenë një mekanizëm të vendosur reagimi kur ndodh një incident dhune ndaj një nxënësi.

Reagimi ndaj dhunës në shkollë përfshin hapat e mëposhtëm:

1. Identifikimi i viktimave të dhunës në shkollë
2. Denoncim për dhunë në shkollë
3. Ndihma për viktimat
4. Referim – njohuri për shërbimet e duhura për mbrojtjen e fëmijëve (shërbimet mjekësore, psikosociale ose të shëndetit mendor, shërbimet ligjore...)
5. Ballafaqimi me autorët e dhunës
6. Puna me studentë që kanë qenë dëshmitarë të dhunës
7. Roli i prindërve
8. Trajnim me aftësitë e mësuesve që duhet t'i përgjigjen dhunës në mënyrën e duhur

Përfshirja e prindërve në aktivitetet e parandalimit të dhunës - prindërit kanë një ndikim të rëndësishëm në vlerat, qëndrimet dhe sjelljet që kanë fëmijët. Ndërtimi i marrëdhënieve pozitive dhe kuptimplote ndërmjet shkollës dhe prindërve mund të ndihmojë në parandalimin e dhunës dhe përmirësimin e zhvillimit akademik. Programet e parandalimit të dhunës në shkollë mund të mos jenë efektive nëse fëmijët i ekspozohen dhunës në shtëpitë e tyre. Për shkak të kësaj, shkollat duhet të luajë një rol në njohjen dhe zgjidhjen e problemeve të dhunës në shtëpitë e nxënësve dhe rreziqeve të tjera të mundshme për mirëqenien e fëmijës.

Prandaj është e rëndësishme që shkollat të marrë iniciativë për përfshirje më të madhe të prindërve, si p.sh:

- ▶ Informimi i prindërve për politikat e shkollës për sjelljet e dhunshme dhe aktivitetet për parandalimin e dhunës
- ▶ Përhapja e mesazheve se si prindërit mund të mbështesin mësimin e fëmijës së tyre
- ▶ Puna me prindërit për të përmirësuar aftësitë prindërore dhe për të inkurajuar strategji jo të dhunshme për të trajtuar sjelljen problematike
- ▶ Thirrje për prindërit që të marrin pjesë në punën e organeve të shkollës për koordinimin dhe parandalimin e dhunës.

Përfshirja e komunitetit në aktivitetet e parandalimit të dhunës - aktivitetet e parandalimit të dhunës do të kenë një ndikim shumë më të madh nëse komuniteti ofron mbështetje. Partneritetet me grupet e komunitetit si shërbimet shëndetësore, policia, organizatat me bazë besimi, sektorët

jashtëshkollor, këshillat rinorë, univerzitetet, OJQ-të dhe institucionet lokale mund të ndihmojnë në përcjelljen e mesazhit dhe përfshirjen e ekspertizës dhe burimeve në aktivitetet e parandalimit të dhunës.

Mënyra të mundshme për të përfshirë komunitetin dhe për të zhvilluar partneritetin:

- ▶ Inkurajimi i të gjithë fëmijëve që të regjistrohen në shkollë dhe të ndjekin mësimet rregullisht
- ▶ Krijimi i një organi multidisiplinar për koordinimin e aktiviteteve për parandalimin dhe zgjidhjen e dhunës
- ▶ Hapja e shkollës si një vend ku mund të zhvillohen aktivitete të komunitetit të gjerë

Vlerësimi i aktiviteteve për parandalimin e dhunës dhe përdorimi i provave për të forcuar qasjen tuaj – Vlerësimi, domethënë vlerësimi i aktiviteteve tuaja, nëse dhe sa ndikojnë ato në reduktimin e dhunës është një pjesë e rëndësishme e parandalimit të dhunës. Mund të ndihmojë për të parë nëse dhe sa efektiv është një aktivitet dhe nëse është mirë të vazhdohet zbatimi i atij aktiviteti apo edhe të zgjerohet fusha e tij. Mund të ndihmojë në identifikimin se cilat pjesë të aktivitetit funksionojnë mirë dhe cilat jo, në mënyrë që t’ju ndihmojë t’i përmirësoni ato. Vlerësimi mund të ndihmojë shkollat e tjera dhe madje edhe vendet e tjera të mësojnë nga përvoja juaj. Është e rëndësishme të bëhet një plan vlerësimi që në fillim të aktiviteteve, për t’u siguruar që të dhënat bazë ekzistojnë paraprakisht.

REFERENCAT

Referencat

1. Anderson, L.W. & Krathwohl, D.R. (Eds.) (2001). *A taxonomy for Learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives*. New York: Addison Wesley Longman. Retrieved October 28, 2009, from <http://www.transitionmathproject.org/partners/wcp/doc/bloom.pdf>
2. Barley, F.E. & Major, H.C. (2016). *Learning Assessment Techniques*. A Handbook for College Faculty
3. Bear G. G. (2024) *Lying, Cheating, Bullying, and Narcissism- The Development of Self-Discipline and the Influence of Trumpism*, Routledge
4. Benson J. (2021). *Bullying*, The Rosen Publishing Group
5. *Blended Learning Handbook A educators' guide for digital learning in physical spaces*, UNICEF, стр. 9, Преземено 14 Август, 2024 од: https://www.learningpassport.org/media/1241/file/Blended%20Learning%20Handbook_FIN.pdf.pdf
6. Bloom B. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, The Classification of Handbook I: Cognitive Domain (Ed.)*, Longman
7. Boud D., Cohen R. & Sampson J. (1999): *Peer Learning and Assessment, Assessment & Evaluation in Higher Education*, 24:4, 413-426 To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/0260293990240405>
8. Boud D., Cohen R. & Sampson J. (2001) *Peer learning in higher education learning from & with each other*, Kogan Page Limited, стр. 3, Преземено 15 Август, 2024 од: https://www.algonquincollege.com/pd/files/2019/11/MMM_article_peer-learning.pdf
9. Bradshaw P. C. & Waasdorp T. E. (2019). *Preventing Bullying in Schools- A Social and Emotional Approach to Early Intervention*, W. W. Norton & Company
10. Bruce; A. September 2014, *Conference: Fifth International Conference on e-Learning - eLearning2014*; At: University of Belgrade, Serbia
11. Daniela L., *Smart Pedagogy for Technology-Enhanced Learning*, In: DanielaL., (2019). (Ed.) *Didactics of Smart Pedagogy Smart Pedagogy for Technology Enhanced Learning*, Springer
12. *ERLC Project-Based Learning Guide* (2017). Edmonton Regional Learning Consortium, Преземено 15 Август, 2024 од: https://arpdcresources.ca/wp-content/uploads/2017/09/ERLCProjects_Learning-guide-30Aug17-2.pdf
13. Gini G., Pozzoli T., Jenkins L., & Demaray M., Participant Roles in Bullying In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons
14. Hanson R. (2023) *Making great relationships*, New York: Harmony
15. Hellström L., Thornberg R., & Espelage L. D. In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons
16. Hellström L., Thornberg R., & Espelage L. D., Definitions of Bullying In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons
17. Horton P., Critique of the Bullying Research Program In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons

18. *Key Principles for Project-Based Learning*, Lucas Education Research, Преземено Август 10, 2024 од: <https://www.lucasedresearch.org/wp-content/uploads/2021/02/Key-Principles-for-PBL-White-Paper-1.pdf>
19. Kipp K. (2013). *TEACHING ON THE EDUCATION FRONTIER Instructional Strategies for Online and Blended Classrooms Grades 5–12*, Jossey-Bass
20. Klein J. (2020). *Bullying : a reference handbook*. ABC-CLIO, LLC
21. Krajcik S. J. & Czerniak M. C. (2018). *Teaching Science in Elementary and Middle School A Project-Based Learning Approach- Fifth Edition*, Routledge
22. Lalima1. & Kiran Lata Dangwal, *Blended Learning: An Innovative Approach*, Universal Journal of Educational Research 5(1): 132, 2017 <http://www.hrpub.org> DOI: 10.13189/ujer.2017.050116
23. Larmer J., Mergendoller J. & Boss S. (2015). *Setting the standard for project-based learning- a proven approach to rigorous classroom instruction*, ASCD,
24. *Learning Taxonomy – Krathwohl's Affective Domain*, Преземено и адаптирано Август 10, 2024 од: <https://global.indiana.edu/documents/Learning-Taxonomy-Affective.pdf>
25. Levine, E. & Patrick, S. (2019). *What is competency-based education? An updated definition*. Vienna, VA: Aurora Institute.
26. Markham, T. (2012). *Project based learning: Design and coaching guide—expert tools for innovation and inquiry for k–12 educators*. San Rafael, California: Heart IQ Press.
27. Martin J. D. (2009). *Elementary science methods a constructivist approach*, Fifth Edition, Wadsworth, Cengage Learning
28. Marzano R. J. and Kendall. John S., (2007). *The new taxonomy of educational objectives* (2nd ed.), Corwin Press, стр. 12
29. Marzano R. J. and Kendall. John S., (2008). *Designing and assessing educational objectives: applying the new taxonomy*, Corwin Press
30. *Marzano Taxonomy – Terms and Phrases, Question Stems, Products*, Преземено и адаптирано Септември 12, 2024 од: https://core-docs.s3.amazonaws.com/documents/asset/uploaded_file/4132/PCPS/3395563/Marzano_s_Taxonomy_Terms__Phrases__Question_Stems__Products.pdf
31. Mazzone A., Kollerová L. & O'Higgins Norman J., *Teachers' Attitudes Toward Bullying: What Do We Know, and Where Do We Go from Here?* In: In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons
32. *Peer Learning: Overview, Benefits, and Models*, Преземено Август 20, 2024 од: <https://www.wgu.edu/blog/peer-learning2208.html#close>
33. Peguero A.A. & Hong J. S. (2020) *School Bullying Youth Vulnerability, Marginalization, and Victimization*, Springer
34. Reyes A. S. & Vallone L. T. (2008). *CONSTRUCTIVIST STRATEGIES for Teaching English Language Learners*, Corwin Press
35. Sanders P. B. J., Malamut S. & Cillessen N. H. A., *Why Do Bullies Bully? Motives for Bullying*, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons
36. Scheithauer H., Schultze-Krumbholz A., Pfetsch J., & Hess M. *Types of Cyberbullying*, In: Smith K. P. & O'Higgins Norman J. (Ed.) (2021) *The Wiley Blackwell Handbook of Bullying: A*, John Wiley & Sons

37. *Sprečavanje nasilja u školi: praktični priručnik*. (2019). Ženeva: Svjetska zdravstvena organizacija, Licenca: CC BY-NC-SA 3.0 IGO. Преземено август 15, 2024 од: <https://mzom.gov.hr/UserDocImages/dokumenti/StrucnaTijela/Nenasilje/Sprecavanje%20nasilja%20u%20skoli%20-%20prakticni%20prirucnik.pdf>.
38. Tan J. C. L. & Chapman A. (2016). *Project-Based Learning for Academically-Able Students*, Sense Publishers
39. *Teaching Strategies: Competency-based Instruction*. Преземено Август 13, 2024 од: <https://cornerstone.lib.mnsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=all>

Referencat cirilike

1. Andreev M. (1996) *Procesi i të mësuarit*, Sofje: University Press
2. Ligji për arsimin fillor ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut" nr. 161/19 dhe 229/20). Shkarkuar më 11.9.2024 nga: <https://mon.gov.mk/stored/document/Zakon%20za%20osnovното%20obrazovanie%20-%20nov.pdf>
3. Ligji për drejtësinë për fëmijët ("Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë" nr. 148/13, dhe "Gazeta Zyrtare e RMV-së" nr. 152/19 dhe nr. 275/12)
4. Iliev D. (2007). *Didaktikë (Ligjërata të autorizuar)*, Manastir: Fakulteti Pedagogjik - Manastir
5. Iliev D. (2021). *Didaktika për prindërit*, Koçan: Evropa 92
6. Clarin M. C. (1995). *Teknologjia pedagogjike në procesin mësimor*, Shkup: Instituti Pedagogjik i Maqedonisë
7. Koncepti i arsimit fillor. Ministria e Arsimit dhe Shkencës, Mars 2021. Vendimi nr. 08-3980/1 nga 3 Mars 2021
8. Koshevaliska, O., Nanev, L., *E drejta penale për të miturit*, Shtip, 2018: Univerziteti "Goce Dellçev" - Shtip, E disponueshme në: (URL):<https://e-lib.ugd.edu.mk/naslovna.php>. (4.9.2024)
9. Kombet e Bashkuara Maqedonia e Veriut, marrë më 18 gusht 2024 nga:<https://northmacedonia.un.org/mk/sdgs>.
10. *Kompetencat dhe standardet bazë profesionale të mësuesve*, (2016). *Qendra Maqedonase për Edukim Qytetar (QMEQ)*, marrë më 19 gusht 2024 nga: https://www.mcgo.org.mk/pub/Kompetencii_standardi_za_nastavnici_MK.pdf
11. Katalog i propozuar i kompetencave themelore profesionale të mësimeve, (2013) Projekti për zhvillim profesional dhe në karrierë të mësimeve, Projekti zbatohet nga Qendra maqedonase për edukim qytetar (QMEQ), në partneritet me Byronë për zhvillimin e arsimit dhe Fondacioni për Edukim dhe Nisma Kulturore Hap pas Hapi, marrë më 19 gusht 2024 nga: https://www.mcgo.org.mk/wp-content/uploads/2014/01/Predlog_Katalog-na-osnovnite-profesionalni-kompetencii-za-nastavnici.pdf
12. Udhëzim për procedurën për paraqitjen e nxënësit viktimë të çfarëdo forme të dhunës, keqpërdorimit dhe neglizhencës, Ministria e Arsimit dhe Shkencës (neni 66 paragrafi 2 i Ligjit për arsimin bazë "Gazeta zyrtare e Republikës së Maqedonisë së Veriut" nr. 161. /2019), marrë më 11 gusht 2024 nga: <https://mon.gov.mk/content/?id=3288>
13. *Устав на Република Северна Македонија*, Преземено на 29 август 2024 год.: <https://www.sobranie.mk/content/Odluki%20USTAV/UstavSRSM.pdf>

SHTOJCAT

SHTOJCA A Formulari i propozimit për planifikimin e realizimit të rezultateve të të mësuarit lidhur me dhunën

Fakulteti i mësuesisë /Univerziteti _____

Programi i studimit: _____

Lënda: _____

Numri i orëve për realizimin e rezultateve të pritura të parashikuara: _____

Treguesit e performancës	Treguesit e suksesit	Treguesit e dështimit	
Vlerësimi (Zgjidhni një ose dy metoda vlerësimi dhe përshkruani ato në detaje)			
Metodologjia/metodat (Zgjidhni një ose krijo një ose dy teknika/metodologji/metodologji të strategji të mësimdhënies dhe përshkruani ato në detaje)			
Tema/përmbajtja			
Rezultati/dhe i të mësuarit			
Kompetenca që zhvillohen te nxënësi			
Fusha e kompetencave profesionale të mësuesit			Burimet dhe burimet që lidhen me rezultatet e të mësuarit

SHTOJCA B Struktura e programit lëndor në Elaborimin për programin e studimit të kërkuar për akreditimin e programit të studimit

1. Programet lëndore me informata në pajtim me nenin 4 të Rregullores për përmbajtjen e programeve studimore (“Gazeta Zyrtare e Republikës së Maqedonisë”, nr. 79/2023)

Numri serial:

Shtojca nr. 3		Programi lëndor nga cikli i parë i studimeve			
1.	Titulli i lëndës mësimore				
2.	Kodi				
3.	Programi i studimit				
4.	Organizatori i programit të studimit (njësia, përkatësisht instituti, njësi, departament)				
5.	Diplomë (cikli i parë, i dytë, i tretë)				
6.	Viti/semestri akademik	viti		semestri	
7.	Ngarkesa e lëndës e shprehur në kredite ECTS				
8.	Mësues (në rastin e disa mësuesve të caktuar mësues përgjegjës)				
9.	Gjuha e mësimi				
10.	Parakushtet e nevojshme për dëgjimin dhe kalimin e lëndës				
11.	Objektivat e programit lëndor (kompetencat) dhe rezultatet e të mësuarit:				
12.	Përmbajtja e detajuar e kursit sipas kapitullit dhe njësisë me rezultatet e të mësuarit për secilin kapitull				
13.	Ndërlidhja e objekteve				
14.	Përshkrimi i hollësishëm i metodave të mësimdhënies dhe punës për lëndën				
15.	Fondi total i disponueshëm në kohë				
16.	Format e veprimtarive mësimore	16.1.	Ligjërata - mësim teorik. orë		
		16.2.	Ushtrime (laborator, klasë), seminare, punë ekipore: mësim		
		16.3.	Praktika: klasa		
17.	Forma të tjera të aktiviteteve	17.1.	Detyrat e projektit: mësim		
		17.2.	Detyra të pavarura: mësim		
		17.3.	Studim në shtëpi – detyra		
18.	Kushtet e nënshkrimit				
19.	Mënyra e vlerësimit				
	19.1.	Testet: pikë			
	19.2.	Punë/projekt seminarik, prezantim me shkrim dhe me gojë: pikë			
	19.3.	Provimi përfundimtar: pikë			

20	Kriteret e vlerësimit (pikë/notë)	deri në 50 pikë		5 (pesë) (F)		
		51 x deri në 60 pikë		6 (gjashtë) (E)		
		61 x deri në 70 pikë		7 (shtatë) (D)		
		nga 71 në 80 pikë		8 (tetë) (C)		
		nga 81 në 90 pikë		9 (nëntë) (B)		
		nga 91 në 100 pikë		10 (dhjetë) (A)		
21.	Një metodë e monitorimit të cilësisë së mësimdhënies					
22.	Letërsia					
	22.1.	Lexim i kërkuar				
		Nr. rendor	Autor	Tema	Botues	Viti
		1.				
		2.				
		3.				
	22.2.	Literatura shtesë				
		Nr. rendor	Autor	Tema	Botues	Viti
		1.				
		2.				
		3.				

